

Afstudeeronderzoek

Gezonde Leefomgeving Barendrecht.

Colofon

Auteur

K. Doornebosch (0930497)

Status

Definitief

Afstudeeronderzoek in het kader van

Ruimtelijke Ordering & Planologie
Instituut Gebouwde Omgeving (IGO)
Hogeschool Rotterdam

Gemeente Barendrecht
Ruimtelijke Ontwikkeling
Team Ontwerp Ruimtelijke Kwaliteit

Datum en plaats

17 juni 2020, Poortugaal

Begeleiding BAR-organisatie

Dhr. C. Quist
Dhr. A. Kazen

Begeleiding Hogeschool Rotterdam

Dhr. J. Manschot

GEMEENTEBARENDRECHT

Voorwoord

Gezonde Leefomgeving Barendrecht, het afstudeeronderzoek waarmee ik mijn opleiding Ruimtelijke Ordening & Planologie afrond. Ruim vier jaar geleden begon ik met deze opleiding en nu is toch echt het einde aangebroken.

Een ontwerpmatig afstudeeronderzoek naar een gezonde leefomgeving, vertelde ik in het begin tegen iedereen die vroeg wat voor soort onderzoek ik ging doen. Al vrij snel werd duidelijk dat gezondheid ontzettend breed en complex is. En zo begon ik met het goed afbakenen van mijn onderzoek, waar mijn begeleider Joep vanuit de Hogeschool Rotterdam, mij goed bij heeft geholpen. Ik kan nog goed zijn gezicht voor mij halen toen ik vertelde wat ik allemaal wilde onderzoeken. Veel te veel! Ik moest goed bedenken wat voor soort eindproduct ik aan de gemeente wilde geven en welke kant ik opging. Zo stonden naast het ontwikkelen van een instrument om de gezondheid van de leefomgeving meetbaar te maken ook twee wijken op het programma om te onderzoeken. Daarbij had ik het liefst ieder thema van de Gezondheidsmeter uitgewerkt en vervolgens ook nog getoetst. Uiteindelijk werd de wijk Noord mijn onderzoeksgebied en zou ik mij alleen richten op een gezondere inrichting van de openbare ruimte.

De maanden vlogen voorbij. Al liep het allemaal anders dan verwacht en ging het afstuderen niet op de meest gangbare manier. Bijzonder was het echter zeker, het zal mij voor altijd bijblijven. Niet alleen hier, maar over de hele wereld stak het coronavirus de kop op. Al snel werd duidelijk dat het ernstig was. Een epidemie die ervoor zorgde dat de hele wereld

op slot ging. We gingen naar werken vanuit huis en een anderhalve meter samenleving. Dat was even schakelen in het begin, maar gelukkig kreeg ik veel steun.

Ik wil dan ook al mijn collega's bij de gemeente Barendrecht bedanken voor hun hulp als ik belde, mailde of ik stukken van mijn onderzoek presenteerde. Zonder hun input was het niet gelukt. Maar in het bijzonder wil ik natuurlijk mijn begeleiders, Alex en Christian, bedanken voor hun tijd en zeer nuttige feedback. Iedere week weer stonden zij voor mij klaar. Tot slot wil ik al mijn vrienden en familie bedanken voor de morele steun, adviezen en motiverende woorden op goede en minder goede dagen. Ook zonder hun was het niet gelukt.

De afgelopen vijf maanden heb ik met plezier aan dit onderzoek gewerkt en kan ik gelukkig zeggen dat ik tevreden ben met het eindresultaat. Ik hoop dat de gemeente mijn onderzoek goed kan gebruiken in de toekomst.

Ik wens u veel leesplezier toe!

Kim Doornebosch

Poortugaal, 17 juni 2020

Samenvatting

Gezonde Leefomgeving Barendrecht

Het onderzoek Gezonde Leefomgeving Barendrecht is tot stand gekomen als afstudeeronderzoek voor de gemeente Barendrecht (BAR-organisatie). Vanuit de gemeente was er vraag naar wat gezondheid vanuit stedenbouw exact inhoudt, hoe het staat met de gezondheid van de leefomgeving in Barendrecht (specifiek voor Noord) en hoe er gestuurd kan worden op een gezondere leefomgeving. Het eerste doel van het onderzoek is daarom de gemeente Barendrecht een methode aanreiken waarmee in de toekomst de leefomgeving kan worden getoetst op gezondheid en deze middels ontwerpmaatregelen te verbeteren. Vervolgens is het tweede doel om deze methode in de praktijk toe te passen in de openbare ruimte op de voorbeeldlocatie: de wijk Noord. Hoe kan de openbare ruimte van Noord gezonder ingericht worden? Met het tweede deel kan worden aangetoond hoe het proces in de praktijk wordt doorlopen.

Theoretisch kader

Gezondheid kan in veel verschillende contexten worden geplaatst. In dit onderzoek gaat het over de relatie tussen stedenbouw en gezondheid. Uit de analyse bleek wanneer stedenbouw en gezondheid met elkaar in verband worden gebracht het gaat over de gezondheid van de leefomgeving. Stedenbouw houdt zich volgens de Hogeschool Rotterdam (z.d.) en Norbruis (2015) bezig met de inrichting van de leefomgeving en het aanbrengen van structuur waar deze ontbreekt. De inrichting van de leefomgeving is bepalend voor de gezondheid van mensen, natuur en omgeving. Natuurlijk is de

leefomgeving niet de enige factor die invloed heeft op de gezondheid, maar desalniettemin kan het wel een grote invloed uitoefenen. Hoe gezonder de leefomgeving is ingericht, des te lager ligt de druk op gezondheid.

Vanuit stedenbouw is de inrichting van de openbare ruimte één van de meest bepalende factoren. Een gezondere inrichting kan op twee manieren worden benaderd. Allereerst kan gedrag of een bepaalde leefstijl beïnvloed worden. Dit heeft effect op de sociale en fysieke gezondheid. Alle maatregelen die van invloed zijn op gedrag of leefstijl vallen onder gezondheidsbevordering. Als tweede kan de gezondheid van de leefomgeving gewaarborgd worden door gezondheidsbescherming. Gezondheidsbescherming gaat over de fysieke gezondheid en zorgt eigenlijk dat er wordt voldaan aan basisbehoeftes. Het gaat hierbij om veiligheid, milieu en belangrijke voorzieningen om te voldoen aan de basisbehoeftes zoals bijvoorbeeld een supermarkt of een apotheek.

Gezondheidsmeter Barendrecht

Een gezonde inrichting ten behoeve van mens, natuur en omgeving is dus een combinatie van gezondheidsbescherming en gezondheidsbevordering. Daarom gaat het meetinstrument voor de Gemeente Barendrecht zowel in op gezondheidsbeschermende aspecten als gezondheidsbevorderende aspecten. Daarbij is het belangrijk dat gezondheid zo breed en integraal mogelijk wordt benaderd, om een zo compleet mogelijk beeld te kunnen schetsen van de huidige

situatie. De Gezondheidsmeter Barendrecht doet dit aan de hand van 8 thema's:

1. Klimaat
2. Voorzieningen & Inrichting
3. Actief & Sociaal
4. Gezondheid & Leefstijl
5. Veilig & Schoon
6. Groen & Natuur
7. Milieu
8. Wonen.

Om bij ieder thema nog scherper te krijgen waar eventuele knelpunten zitten, wordt de gezondheid van ieder thema gemeten aan de hand van drie indicatoren.

Maar alleen het toe passen van de Gezondheidsmeter is niet voldoende. Voor en na het toetsen van de leefomgeving zitten ook stappen. Bovendien zou ieder gebied op dezelfde manier aangepakt moeten worden voor de validiteit. Daarom is er bij de Gezondheidsmeter een methode bestaande uit zes stappen ontwikkeld, die het gehele proces van analyse tot oplossing begeleid. Bij ieder thema worden tips voor een gezondere inrichting gegeven die in de ontwerpfase kunnen worden toegepast. Daarnaast geven de factsheets exact aan hoe de score kan worden berekend.

Gezondheid in Noord

In het tweede deel van het onderzoek zijn de zes stappen van de methode toegepast op het onderzoeksgebied Noord. Het onderzoek in Noord richt zich op een gezondere inrichting van de

openbare ruimte en is daarom getoetst op vijf van de acht thema's van de gezondheidsmeter: 'Klimaat', 'Voorzieningen & Inrichting', 'Actief & Sociaal', 'Gezondheid & Leefstijl' en 'Groen & Natuur'.

Uit de analyse kwam naar voren dat de knelpunten grotendeels te maken hebben met gedrag. Veel bewoners hebben een ongezonde leefstijl en sociale contacten verslechteren. Er heerst dan ook veel eenzaamheid onder de bewoners in de wijk. De wijk nodigt momenteel onvoldoende uit om te bewegen en ontmoeten. De openbare ruimte mist vaak uitstraling, is eentonig ingericht en is niet altijd toegankelijk genoeg door wateroverlast of verouderde bestrating. Veel bewoners zijn ook ontevreden over het onderhoud en de uitstraling van de openbare ruimte.

Om de gezondheid in Noord te bevorderen moet worden ingezet op een inrichting die gezond gedrag juist wel stimuleert: bewegen, gezond eten en het bevorderen van sociale contacten. Dit doel kan behaald worden aan de hand van 6 ambities en 18 maatregelen die zijn opgesteld voor Noord om de openbare ruimte, als belangrijk onderdeel van de leefomgeving, gezonder in te richten.

1. Een gezonde leefstijl nu en in de toekomst

Om te zorgen dat bewoners gezonder eten en meer bewegen.

2. Een sociale wijk

Om sociale contacten en daardoor het sociaal welbevinden te stimuleren.

3. Een klimaatbestendige wijk

Om wateroverlast te beperken waardoor wegen

toegankelijk blijven.

4. Een aantrekkelijke en groene openbare ruimte

Om bewoners te stimuleren om te bewegen en biodiversiteit te stimuleren.

5. Herkenbare en aantrekkelijke routes station-centrum

Om mensen te verleiden tot een gezonder alternatief van vervoer als de fiets, het openbaar vervoer of te voet. En om het visitekaartje voor Barendrecht te zijn.

6. Investeren in jongeren en ouderen

Om een openbare ruimte te creëren waar jong en oud plezier aan beleven.

Ontwerp Lavendelhof

In de laatste stap van de methode worden deze ambities verder uitgewerkt tot een ontwerp. Er liggen meerdere projecten voor Noord. Eén van deze projecten is de station-centrumroute over Lavendelhof. Deze route is verder uitgewerkt tot een ontwerp. Om gezond gedrag te stimuleren en de opgestelde ambities te behalen door middel van deze route, staan toegankelijkheid, gebruiksvriendelijk, aantrekkelijkheid en herkenbaarheid centraal. In totaal zijn er vijf opgaves nodig om de route te verbeteren.

1. Oversteekplaats Windsingel
2. Wandelpad Marjoleinlaan
3. Verbinding Alsemhof Lavendelhof
4. Overgang naar Devel
5. Hofjes aan het Alsemhof en Lavendelhof.

Doorsnedes en droombeelden illustreren het voorstel voor een nieuwe en gezonde inrichting van de route. Bewoners worden betrokken bij het ontwerpproces. De beelden kunnen gebruikt worden om met bewoners in overleg te gaan.

Tot slot

Om inzicht te krijgen in de gezondheid van de leefomgeving kan dus de Gezondheidsmeter Barendrecht en bijbehorende methode worden toegepast. Zo wordt ieder te onderzoeken gebied op een gelijkwaardige manier getoetst en ontstaat er een integrale benadering van gezondheid doordat verschillende disciplines bij elkaar worden gebracht. Om tot een ontwerp te komen kan de inspiratielijst met tips voor een gezondere inrichting geraadpleegd worden. Echter moet de methode nog wel aangescherpt worden. Zo is Noord slechtst getoetst op vijf thema's. Daardoor moeten de overige drie thema's in een vervolgonderzoek nog verder uitgewerkt worden voordat er een complete analyse van de leefomgeving gedaan kan worden. Om het onderzoek voor Noord, naar een gezondere inrichting van de openbare ruimte te voltooien, is ook een vervolgonderzoek nodig. Het huidige onderzoek geeft handvatten voor een gezonde inrichting van de openbare ruimte. Het ontwerp voor de Lavendelhof was de eerste aanzet voor een gezondere inrichting. Het vervolgonderzoek bestaat uit het uitwerken van alle projecten in Noord die nodig zijn om de ambities te behalen én het betrekken van bewoners bij het ontwerp.

Inhoudsopgave

Begrippenlijst	10
01 Onderzoeksopzet	13
Onderzoeksopzet	14
02 Theoretisch kader	19
Wat betekent 'een gezonde leefomgeving'?	20
03 De leefomgeving toetsen op gezondheid	25
Quickscan Gezonde Leefomgeving	26
GO! Utrecht	27
De Leefplekmeter	28
Interview met Theo van Alphen	29
04 De Gezondheidsmeter Barendrecht	31
Een tool op maat	32
Volg de stappen	34
De Gezondheidsmeter Barendrecht	35
05 Een gezonde leefomgeving in Noord	37
Stap 1 Context & gebiedsverkenning	38
Stap 3 Score bepalen met factsheets	56
Stap 4 Bepalen kansen & knelpunten	66
Stap 5 Opstellen ambities & visie	72
Stap 6 Ontwerpen ambities & maatregelen	78
06 Conclusie, aanbeveling & discussie	105
Conclusie	106
Aanbeveling	110
Discussie	114
Bronnenlijst	116

Begrippenlijst

Belevingswaarde

Bij de belevingswaarde gaat het volgens de RLI (2011) om zaken als beeldkwaliteit, het 'mooie', het gevoel van (toekomstige) gebruikers. Een balans tussen gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde zorgt voor ruimtelijke kwaliteit in een gebied.

Biodiversiteit

Biodiversiteit duidt de diversiteit in levende organismen (schimmels, dieren en planten) aan. Deze verschillende soorten zijn in een leefgebied nauw op elkaar afgestemd en houden het ecosysteem in balans. Hierbinnen is ieder soort organisme onmisbaar. (Biodiversiteit.nl, z.d.).

Gebruikswaarde

Bij gebruikswaarde gaat het volgens de RLI (2011) om functionaliteit, om nut en noodzaak van het programma dat wordt ontwikkeld in combinatie met gebruik van de eigenschappen van het gebied. Een balans tussen gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde zorgt voor ruimtelijke kwaliteit in een gebied.

Klimaatadaptatie

Volgens planbureau voor de Leefomgeving (2013) wordt klimaatadaptatie als volgt gedefinieerd: 'Klimaatadaptatie is het proces waarbij de samenleving zich aanpast aan het actuele of

verwachte klimaat en de effecten daarvan, om de schade die gepaard kan gaan met klimaatverandering te beperken en de kansen die de klimaatverandering biedt te benutten. Natuurlijke systemen passen zich uitsluitend aan bij het actuele klimaat en de effecten daarvan; menselijke interventies kunnen aanpassingen in natuurlijke systemen faciliteren'.

Toekomstwaarde

De toekomstwaarde gaat volgens de RLI (2011) om het vermogen om ruimtelijke gevolgen van veranderende omstandigheden op te vangen. Een balans tussen gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde zorgt voor ruimtelijke kwaliteit in een gebied.

01 Opzet onderzoek

Dit hoofdstuk leidt het onderwerp van het afstudeeronderzoek en de opzet ervan in. Hierbij komen de volgende onderdelen aan bod: Aanleiding, probleemstelling, doel, hoofd- en deelvragen, afbakening, onderzoeksmethodes, conceptueel model en de leeswijzer.

Onderzoeksopzet

Aanleiding

Door de jaren heen wordt gezondheid in onze leefomgeving steeds belangrijker. De industriële revolutie leidde tot slechte woonomstandigheden in de steden. Mensen woonden dicht op elkaar in te kleine woningen, er was slechte een hygiëne doordat er geen riolering was en bovendien ademde men de vervuilde lucht van de fabrieken in. Op deze slechte woonomstandigheden ontstonden verschillende bewegingen. Er ontstonden tuinsteden, waar men gezond aan de rand van de stad kon wonen in een huis met voldoende ruimte, groene tuinen en collectieve plekken. Maar ook ontstond er modernisering van de steden. Zo werden woningen in de stad aangepakt en rioleringen aangelegd. Tegenwoordig komen er steeds meer zaken kijken bij gezondheid, zoals bijvoorbeeld hittestress, de verkeersuitstoot, het voorzieningenniveau, bodemkwaliteit, buitenspelen, bewegen en recreatie. Gezondheid is een echt containerbegrip, er wordt van alles onder verstaan. (Helm, 2019)

De Gemeente Barendrecht heeft momenteel volgens Matthiesen et al. (2019) onvoldoende vat op de huidige situatie betreft gezondheid van de woonwijken. In totaal zijn het 23 wijken met 48.000 inwoners. Volgens de website 'samen bouwen aan Barendrecht', die de bewoners op de hoogte houdt over ontwikkelingen en de visie van de Gemeente, wordt er zelfs een groei verwacht naar 50.000 inwoners in 2025. De gemeente wil graag meer inzicht in de gezondheid van de leefomgeving van al haar (toekomstige) inwoners.

Er is wel informatie versnipperd over verschillende

afdelingen en er zijn vermoedens van wijken die meer aandacht nodig hebben, maar er mist een integrale benadering en compleet overzicht van de gezondheid van de leefomgeving. Hierdoor kunnen er ook geen vervolgstappen gezet worden, namelijk het vinden van de juiste (ontwerp)maatregelen en het uitvoeren ervan.

Probleemstelling

Huidige situatie

Een probleem kan volgens Andriessen (2011) gedefinieerd worden als het verschil tussen een bestaande en gewenste situatie. In de bestaande situatie is het probleem in de eerste plaats volgens Matthiesen et al. (2019) dat er onvoldoende grip is op het begrip gezondheid, bekeken vanuit de gebouwde. Er zijn nog veel vragen. Welke aspecten zijn van invloed op de gezondheid van de leefomgeving? Hoe zou de gezondheid in een wijk gemeten of in kaart gebracht kunnen worden? Hoe kan dit gekoppeld worden aan ontwerp?

Zonder een compleet beeld van het begrip gezondheid in relatie tot de gebouwde omgeving, kan de gezondheid van de woonwijken niet getoetst worden. Vervolgens kan er ook niet gezocht worden naar gerichte oplossingen in de vorm van ontwerpmaatregelen. Er zijn wel een aantal bestaande modellen bekend bij de gemeente waarop gezondheid getoetst kan worden. Namelijk de Quicksan Gezonde Leefomgeving, GO! Utrecht en de Leefplekometer. Maar passen deze methodes bij het onderzoek van Barendrecht?

Gewenste situatie

De gemeente Barendrecht zou graag willen weten waar rekening mee gehouden moet worden bij het inrichten van een gezonde leefomgeving. Zij zien graag een integrale benadering van het thema. Daar kan een instrument om gezondheid te meten bij helpen. Door de woonwijken te toetsen op gezondheid, kan er doelgericht worden gezocht naar oplossingen. Vervolgens zou de gemeente graag een vertaalslag willen zien van uitgangspunten naar ontwerpmaatregelen. De wijk Noord zal als dienen als pilot voor het toepassen van het meetinstrument. Vervolgens kan middels een set ontwerpmaatregelen de gezondheid worden verbeterd. (Matthiesen, Kazen & Quist, 2019)

Probleemdefinitie

Bij een probleemdefinitie wordt het gat vastgesteld tussen de feitelijke en gewenste situatie volgens Andriessen (2011). De gemeente Barendrecht beschikt nog niet over een totaalplaatje van de gezondheid in haar woonwijken. Dat betekent dat de volgende vragen beantwoord moeten worden: 'Wat houdt gezondheid gerelateerd aan stedenbouw in de leefomgeving in?' 'Hoe kan je gezondheid meten?' En 'Hoe kan je ontwerpen met gezondheid?' Het begrip gezondheid zal daarom eerst goed afgebakend moeten worden. Vervolgens is het noodzakelijk een tool te ontwikkelen om de gezondheid te meten. Hierdoor kan gericht worden gezocht naar de juiste ontwerpmaatregelen. (Matthiesen, Kazen & Quist, 2019)

Probleemoorzaken

Bij de probleemoorzaak wordt er een verklaring

voor het gat tussen de feitelijke en gewenste situatie gevonden volgens de literatuur van Andriessen (2011). Dat de gezondheid van de woonwijken in Barendrecht nog niet in kaart is gebracht heeft een aantal oorzaken. Allereerst is gezondheid een breed begrip, het wordt ook wel containerbegrip genoemd. Het is nog niet duidelijk waar men naar moet kijken om een gezonde wijk te ontwerpen. Ten tweede is er tot dusver nog geen integrale aanpak geweest. Door alle informatie van de verschillende afdelingen te verzamelen kan de tool om gezondheid te meten worden ingevuld. (Matthiessen, Kazen, & Quist, 2019)

Doelstelling

Het doel van het onderzoek is gemeente Barendrecht een advies geven over hoe gezondheid in relatie tot de bebouwde omgeving in een wijk gemeten kan worden en hoe gezondheid in de openbare ruimte middels ontwerpmaatregelen verbeterd kan worden. Hiermee wordt antwoord gegeven op de vragen: 'Wat houdt gezondheid in de wijk in?', 'Hoe kan je gezondheid meten?' en 'Hoe kan gezondheid in de openbare ruimte middels ontwerpmaatregelen verbeteren?'. De informatie geeft de gemeente Barendrecht tevens handvatten voor vervolgonderzoeken naar een gezonde leefomgeving.

Uit het onderzoek volgt een instrument om gezondheid te meten. Met dit instrument kan de gemeente in de toekomst aan de slag gaan om de gezondheid in haar wijken toetsen. Een tweede product is een set ontwerpmaatregelen om de gezondheid van de openbare ruimte te verbeteren op de voorbeeldlocatie Noord. Hierbij wordt de gezondheid van de openbare ruimte van Noord aan de hand van

ontwerpgerichte thema's gemeten.

Hoofd- en deelvragen

Hoofdvraag

De hoofdvraag van het onderzoek luidt als volgt:

"Op welke wijze kan de openbare ruimte ingericht worden om de gezondheid van de leefomgeving in de woonwijk Noord in Barendrecht te verbeteren?"

Deelvragen

De hoofdvraag wordt beantwoord in zes deelvragen.

Analyse

1. Wat houdt gezondheid gerelateerd aan stedenbouw in?
2. Op welke manier kan gezondheid gerelateerd aan stedenbouw gemeten worden in een wijk?
3. Hoe is de wijk Noord stedenbouwkundig opgezet?
4. Hoe staat het met de gezondheid in de wijk Noord.

Ontwerpen

5. Welke ontwerpmaatregelen kunnen in Noord worden toegepast in de openbare ruimte om de gezondheid van de wijk te verbeteren?
6. Waarom zal het toepassen van de ontwerpmaatregelen in Noord de gezondheid verbeteren?

Afbakening

Onderzoekduur

Het onderzoek duurt 18 weken. Er is één week uitloop mogelijk. Om het onderzoek haalbaar te maken in 18 weken is het onderzoek afgebakend en is er rekening gehouden met verschillende scenario's.

Organisatie

Het onderzoek betreft enkel de gemeente Barendrecht en dus geen andere gemeenten die zijn aangesloten bij de BAR-organisatie. Wel kan worden gesproken met mensen van de andere BAR-gemeenten.

Gezondheid

Tijdens het onderzoek wordt gezocht naar thema's om gezondheid op te toetsen. Bij deze thema's kunnen zowel harde als zachte factoren een rol spelen. De thema's zullen in eerste instantie breed georiënteerd zijn om een zo compleet mogelijk beeld te kunnen krijgen van gezondheid. Bij het toepassen van de Quicksan in de praktijk (in Noord) zal enkel getoetst worden op thema's die middels de ontwerpmaatregelen in de openbare ruimte verbeterd kunnen worden. Uiteraard kunnen de thema's die niet verbeterd kunnen worden middels ontwerp, wel interessant zijn voor andere afdelingen binnen de gemeente. Daarom worden deze thema's wel benoemd. In de ontwerpfase zal deze selectie van thema's nogmaals gefilterd worden tot thema's die de meeste aandacht nodig hebben en/of de meeste kansen bieden.

Voorbeeldlocatie uitwerking

Wegens de brede aard van het onderzoek worden, zoals in bovenstaande alinea vermeld, niet alle thema's die te verbeteren zijn middels ontwerp uitgewerkt. Er een keuze moeten worden gemaakt tussen welke uitgangspunten het belangrijkst zijn om op in te zetten op de locatie. Daarnaast kan er in een verdere uitwerking van de Noord gekozen worden om te focussen op een kleiner deelgebied, zoals bijvoorbeeld een buurt of specifieke plek.

Onderzoeksmethoden

1. Wat houdt gezondheid gerelateerd aan stedenbouw in?

Literatuuronderzoek & interview

Er is onderzocht wat gezondheid in de gebouwde omgeving inhoudt. Er wordt gezocht naar een definitie van een gezonde leefomgeving. Hiervoor wordt informatie gebruikt van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid (RIVM) en een onderzoek naar de definitie van gezondheid van Machteld Huber. Daarnaast is het RIVM benaderd, omdat zij ervaring hebben door het project GO! Utrecht. Deze deelvraag geeft richting aan het onderzoek en is van groot belang voor de afbakening voor het onderzoek.

Deelproduct:

- Afbakening en richting onderzoek

2. Op welke manier kan gezondheid gerelateerd aan stedenbouw gemeten worden in een wijk?

Literatuuronderzoek, interview & ontwerponderzoek Er is onderzocht hoe gezondheid in de leefomgeving kan worden gemeten in Barendrecht en welke stappen er nodig zijn om tot een gezond ontwerp te komen. Hiervoor zijn eerst uitgangspunten geformuleerd. Uitgangspunten, in de vorm van thema's, zijn geformuleerd aan de hand van bestaande tools en literatuur. Er wordt gebruik gemaakt van de tools: Quicksan leefomgeving, Leefplekmeter en Gezonde Omgeving in Utrechtse wijken. Met het RIVM is ook contact gezocht om informatie te vergaren over het proces, de opzet van het programma en de ervaringen. Daarnaast worden intern (beleidspecialisten) en extern (GGD Rotterdam Rijnmond) mensen benaderd.

Deelproducten:

- Methode + tool om gezondheid mee te toetsen
- Oplossingen in de vorm van ontwerpmaatregelen (inspiratielijst)

3. Hoe is de wijk Noord stedenbouwkundig opgezet?

Plananalyse en typologisch onderzoek

Er is onderzocht hoe de wijk stedenbouwkundig is opgezet. Deze deelvraag geeft antwoord op de vraag hoe Noord werkt en wat er speelt. Dit zal bijdragen aan het verklaren en verhelpen van knelpunten in deelvraag 4 en 5. Informatie is verwerkt in analysekaarten.

Deelproduct:

- Analysekaarten huidige situatie

4. Hoe staat het met de gezondheid van de wijk Noord?

Inventariseren, toetsen en interview

Er is onderzocht hoe het staat met de gezondheid in de wijk Noord in Barendrecht door het meetinstrument uit deelvraag 2 toe te passen. Deze wijk staat bij de gemeente al onder de aandacht en er ligt dan ook een herstructureringsopgave voor de wijk. Naar verwachting is de gezondheid in de deze wijk beneden gewenst niveau presteren. Na het verzamelen van de resultaten zijn interviews ter verdieping afgenomen bij bewoners om erachter te komen hoe zij de wijk ervaren en of dit overeenkomt met de uitkomsten van de scan. Statistische gegevens van Noord worden verkregen via de gemeente en de GGD.

Deelproducten:

- Resultaten quickscan van Noord
- Ervaringen bewoners

5. Welke ontwerpmaatregelen kunnen in Noord worden toegepast om de gezondheid van de wijk te verbeteren?

Plananalyse, ontwerpend onderzoek

Er is onderzocht welke oplossingen er zijn om de gezondheid te verbeteren door middel van ontwerpmaatregelen in de openbare ruimte. Dit wordt gedaan aan de hand van de thema's van het meetinstrument. Knelpunten en kansen van de huidige situatie worden in kaart gebracht. Hierop wordt een strategie gemaakt. Niet alle maatregelen hoeven worden toegepast in Noord. Er is een selectie gemaakt van maatregelen die de meeste winst opleveren en haalbaar zijn op de op de locatie. Op een deellocatie in het gebied is aangetoond hoe dit eruit ziet. Er wordt gebruik gemaakt van bestaande studies en kennis die is opgedaan de afgelopen jaren.

Deelproducten:

- Analysekaarten knelpunten en kansen
- Quickwins (verbeeld)
- Variantenstudie deellocatie

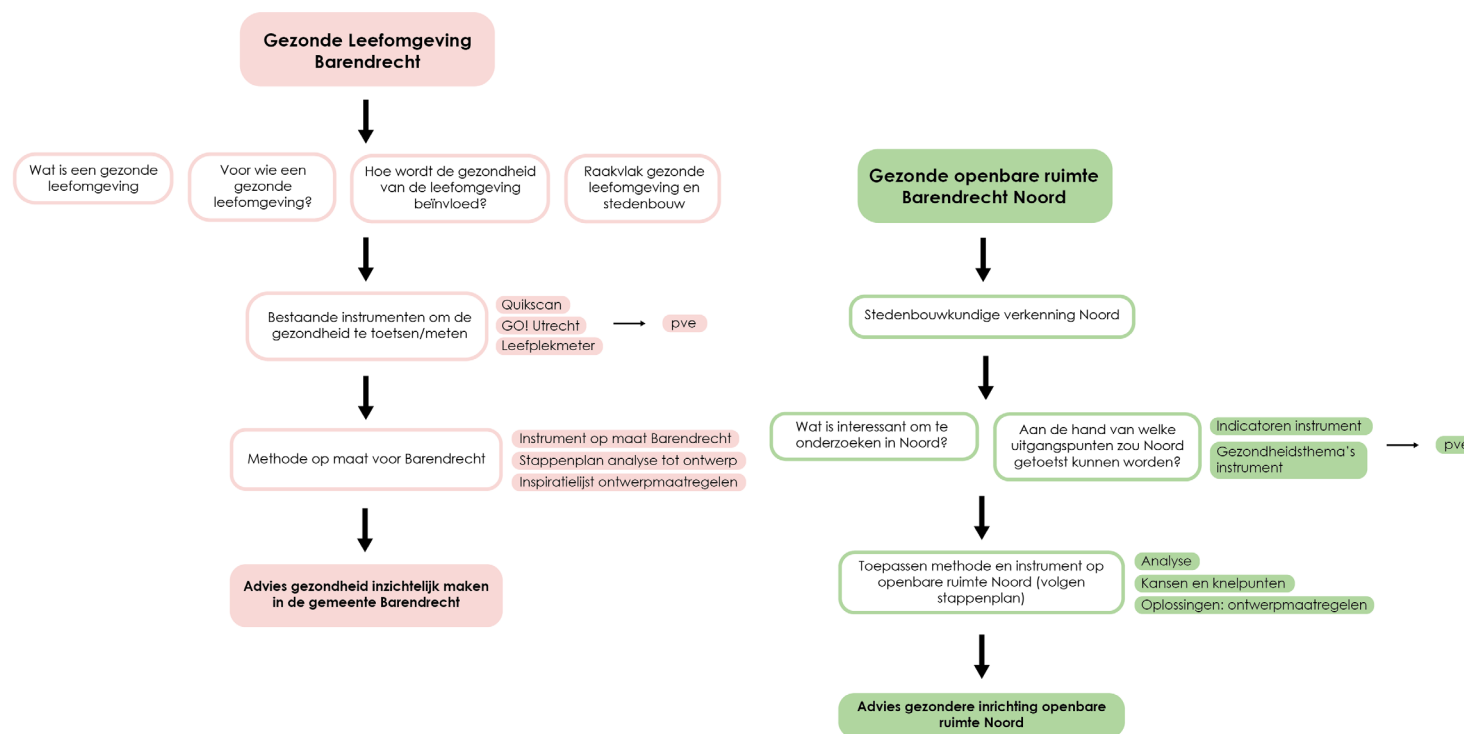
6. Waarom is de nieuwe inrichting van de voorbeeldlocatie een verbetering voor de gezondheid van de wijk?

Plananalyse

Deze deelvraag vormt de conclusie van deelvraag 5. Er is toegelicht waarom het nemen van de ontwerpmaatregelen op aangewezen plekken een verbetering zal zijn.

Deelproduct:

- Conclusie Quickwins/verantwoording strategie ontwerp

Figuur 1 Conceptueel model onderzoek

Leeswijzer

De indeling van het onderzoek is als volgt:

In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader behandeld. Hierin worden de belangrijke definities voor het onderzoek onderzocht en afgebakend.

In hoofdstuk 3 worden de verschillende bestaande instrumenten om de leefomgeving te toetsen op gezondheid besproken. Bevindingen die hieruit voortkomen geven input aan een methode en instrument op maat voor de gemeente Barendrecht.

In hoofdstuk 4 wordt de gezondheidsmeter en bijbehorende methode voor Barendrecht toegelicht. Met deze methode kan de gemeente in de toekomst aan de slag.

In hoofdstuk 5 wordt de methode toegepast op de openbare ruimte van het onderzoeksgebied Noord. Hieruit volgt een visie voor een gezondere inrichting van Noord en een uitwerking van het project Lavendelhof door middel van doorsnedes en droombeelden.

In hoofdstuk 6 komen de conclusie, aanbeveling en discussie op basis van het gehele onderzoek aan bod.

02 Theoretisch kader

Om antwoord te kunnen geven op de vraag: 'Wat is een gezonde wijk?', wordt er eerst gekeken naar de definities van gezondheid en stedenbouw. Vervolgens wordt er gekeken naar de relatie tussen gezondheid en stedenbouw en hoe deze elkaar positief kunnen beïnvloeden.

Wat betekent 'een gezonde leefomgeving'?

Gezondheid kan in veel verschillende contexten worden geplaatst. Tijdens het onderzoek wordt er gekeken naar de relatie tussen gezondheid en stedenbouw. Wat komt er allemaal bij kijken als je het hebt over gezondheid in de stad of in een wijk? Welke definitie kunnen we gezondheid in deze context toekennen? Om antwoord te kunnen geven op de vraag: 'Wat is een gezonde wijk?', wordt er eerst gekeken naar de definities van gezondheid en stedenbouw. Vervolgens wordt er gekeken naar de relatie tussen gezondheid en stedenbouw en hoe deze elkaar positief kunnen beïnvloeden.

Definitie gezondheid

Als men kijkt naar alleen het begrip gezondheid kan deze op twee manieren worden gedefinieerd. In de eerste plaats wordt gezondheid in 1948 door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) omschreven als: "Gezondheid is een toestand van volledig lichamelijk, geestelijk en sociaal welzijn en niet alleen de afwezigheid van aandoening of handicap." Vroeger werd uitgegaan van het bestrijden van infectieziektes. Tegenwoordig gaat het vooral om het verminderen of voorkomen van (welvaarts-) ziekten. Denk bijvoorbeeld aan obesitas of kanker. De voormalige definitie zou teveel zinspelen op de medicalisering van de zorg en past daarom niet meer bij deze tijd. Gezondheid wordt nu volgens Huber (2011) gedefinieerd als: "Het vermogen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven." Deze definitie omvat meer dan alleen ziekte. Het gaat ook om het functioneren, participeren en de kwaliteit van het leven. De nieuwe definitie wordt ook

wel positieve gezondheid genoemd en bestaat uit zes verschillende dimensies:

1. Lichaamsfuncties
2. Mentaal welbevinden
3. Zingeving
4. Kwaliteit van leven
5. Sociaal Maatschappelijk participeren
6. Dagelijks functioneren

Alle zes dimensies beïnvloeden de sociale, mentale en fysieke gezondheid van een persoon, waarbij de regie over het eigen leven en het veerkrachtig zijn steeds weer terugkomende aspecten zijn.

Definitie stedenbouw

Stedenbouw gaat volgens de Hogeschool Rotterdam (z.d.) over de ruimtelijke ontwikkelingen in de gebouwde omgeving. Een stedenbouwkundige houdt zich bezig met de inrichting en het gebruik van de leefomgeving (programma). Om te komen tot een ruimtelijk ontwerp wordt gekeken naar verschillende belangen, behoeften, randvoorwaarden en mogelijkheden.

Volgens Norbruis (2015) houden stedenbouwkundigen zich bezig met het aanbrengen van structuur waar deze ontbreekt en waar het veranderd moet worden. Deze structuren kunnen zich op verschillende schaalniveaus bevinden: stad, wijk, dorp en straat. Het aanbrengen van structuur zorgt ervoor dat ruimtes in de leefomgeving worden geordend en er samenhang ontstaat. De kracht van de stedenbouwkundige ligt in het verbeelden en overtuigen. Met verbeeldingen worden knelpunten en kansen inzichtelijk gemaakt.

Relatie stedenbouw en gezondheid

Als je gezondheid en stedenbouw met elkaar in verband brengt, gaat het dus eigenlijk over de een gezonde leefomgeving en hoe je deze kan inrichten. De leefomgeving is van invloed op de gezondheid van mensen. Ze wonen, werken en recreëren er. Door de leefomgeving gezonder in te richten kan volgens gezonde leefomgeving (RIVM, 2019) veel gezondheidswinst worden boekt.

Een gezonde leefomgeving wordt door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) als volgt gedefinieerd: "Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die als prettig wordt ervaren, die uitnodigt tot gezond gedrag en waar de druk op gezondheid zo laag mogelijk is." (RIVM, p. 21, 2017). Ook hier wordt de sociale en fysieke gezondheid beïnvloed, maar dan door de kwaliteit van de leefomgeving. Deze definitie strookt met de definitie van Gezonde Leefomgeving (2019). Deze definities zijn wel vooral toegespitst op de mens. Desondanks geeft het RIVM (2016) aan dat met een gezonde leefomgeving wel op meer vlakken winst wordt gehaald dan alleen de gezondheid van mensen. Ook zijn er voordelen voor de omgeving (en natuur) en economie. Vooral de inrichting van openbare ruimte is bepalend voor een gezonde leefomgeving.

Inrichting van de leefomgeving en gezondheid

De invloeden van de leefomgeving op de gezondheid kunnen zowel positief als negatief zijn, wordt duidelijk uit het rapport 'Gezonde leefomgeving, gezonde mensen' (RIVM, 2016). De inrichting van de fysieke leefomgeving kan de leefstijl en het sociaal welbevinden beïnvloeden.

Ook kan de inrichting gevolgen hebben voor het milieu. Milieuaspecten zijn mede van invloed op de gezondheid van mensen. Er zijn twee mogelijkheden waarop de gezondheid van de leefomgeving gewaarborgd kan worden, namelijk middels gezondheidsbescherming en gezondheidsbevordering. Hierbij vormt gezondheidsbescherming de basis en gaat het voornamelijk over het milieu en voorzieningen. Gezondheidsbevordering gaat over de invloed van de leefomgeving op het gedrag van mensen. De beleving van burgers speelt een belangrijke rol bij het ervaren van een positieve gezondheid (RIVM, 2016).

Negatieve invloed op gezondheid

De ziektelast in Nederland kan voor bijna 6% worden toegewezen aan milieufactoren, volgens het RIVM (2016). Het gaat vooral om de effecten van lucht en geluid. Met name stedelijke gebieden, die dagelijks te maken hebben met veel verkeer, is de ziektelast vele malen hoger dan in landelijke gebieden. De mate van impact van sommige negatieve effecten is nog onbekend. Zo zijn er nog geen cijfers van veehouderij en beleving en hinder. Vervolgens noemt het RIVM (2016) een aantal andere manieren waarop de inrichting van de leefomgeving een negatieve werking kan hebben op de gezondheid: een autoafhankelijke inrichting, een overaanbod van ongezond eten, slechte infrastructuur voor voetgangers en fietsers, onveilige omgeving, weinig ontmoetingsruimte, slechte toegankelijkheid van gebouwen en openbare ruimte voor kwetsbare doelgroepen, afwezigheid van natuurlijke omgeving, veel drukte en de kwaliteit van woningen. Daarnaast stipst het RIVM (2016) het belang aan om rekening

te houden met een combinatie van negatieve invloeden en vooral milieufactoren op de ziektelast.

Positieve invloed op gezondheid

De inrichting van openbare ruimte is dus zeer bepalend voor een gezonde leefomgeving, volgens het briefrapport van Gezonde Omgeving Utrecht van het RIVM (2017). Volgens het RIVM (2016) gaat het dan bijvoorbeeld om natuur en water in de buurt, fiets- en wandelmogelijkheden, het uiterlijk en de plaatsing van gebouwen en ontmoetingsplekken in de buurt. Een omgeving die er aantrekkelijk uit ziet en 'goed' is ingericht stimuleert bewegen en het hebben van sociale contacten. Uitnodiging tot gezond gedrag draagt bij aan het voorkomen van overgewicht en de weer daaraan gerelateerde ziekten zoals, diabetes, depressie en hart- en vaatziekten. Ook is bekend dat vooral mensen met een zwakke sociaaleconomische status, kinderen en ouderen erg profiteren van een groene woonomgeving. Een positieve invloed op de natuur en omgeving zorgt voor meer biodiversiteit en een gezond ecosysteem. Het creëren van een prettige en aantrekkelijke leefomgeving zorgt ook voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Ook goed voor de economie dus. Mensen wonen en werken liever in een aantrekkelijke en groene omgeving en bezoeken bovendien minder vaak de huisarts.

Samengevat

Gezondheid in relatie tot stedenbouw gaat over een gezonde leefomgeving. Stedenbouw houdt zich bezig met de inrichting van die leefomgeving en het aanbrengen van structuur, waardoor samenhang ontstaat. Het is belangrijk om aandacht

te geven aan de inrichting van een gezonde leefomgeving. De leefomgeving heeft namelijk invloed op de gezondheid van mens en natuur op fysiek en sociaal vlak. Met name de inrichting van de openbare ruimte kan bepalend zijn. Hierbij kan met ontwerpmaatregelen in de openbare ruimte worden ingespeeld op de positieve gezondheid van de mens. De inrichting van de leefomgeving oefent invloed uit op vier dimensies van positieve gezondheid van de mens, namelijk: lichaamsfuncties, sociaal maatschappelijk participeren, mentaal welbevinden en de kwaliteit van leven. Deze vier dimensies kunnen tijdens het onderzoek ondersteuning bieden bij het vinden ontwerpmaatregelen.

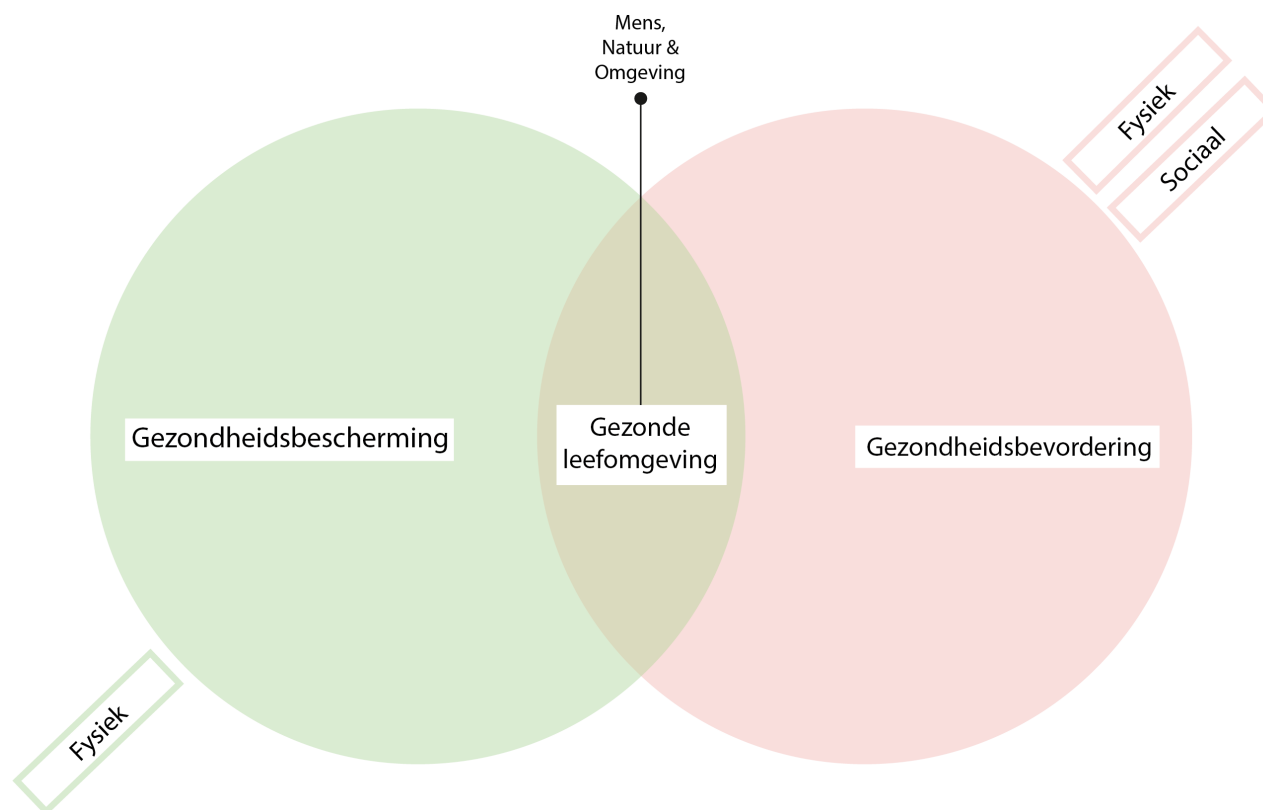
Het RIVM en Gezonde Leefomgeving omschrijven een gezonde leefomgeving enkel vanuit de mens. Waarschijnlijk benaderen zij de (gezonde) leefomgeving enkel vanuit de mens, omdat er bij onderzoeken gericht wordt op behoeften van de bewoners. Maar een gezonde leefomgeving is ook in het belang van natuur en omgeving. Wanneer de leefomgeving gezond wordt ingericht zullen ook natuur en omgeving positief beïnvloed worden. Dit werd wel aangetoond in het rapport onder 'Milieu en gezondheidswinst' (RIVM 2016), maar is vervolgens niet meegenomen in de definitie. De leefomgeving als algemeen begrip heeft eigenlijk betrekking tot alle organismen en bij stedenbouw wordt er rekening gehouden met de gehele leefomgeving.

De invloed van de leefomgeving op de gezondheid gebeurt op verschillende manieren. Invloeden kunnen zowel positief als negatief zijn en het waarborgen van een gezonde leefomgeving kan door maatregelen

te nemen tegen gezondheidsbescherming en gezondheidsbevordering. Soms kan de leefomgeving de gezondheid van mensen beïnvloeden, zonder dat bewoners dit zelf in de hand hebben. Hierbij past het voorbeeld van een slechte luchtkwaliteit door veel autoverkeer. Bij een positieve of negatieve beïnvloeding van de leefstijl en het sociaal welbevinden, passen voorbeelden zoals een openbare ruimte die stimuleert om te gaan wandelen, gezond eten te kopen of ervoor zorgt dat er meer ontmoetingen plaatsvinden.

De inrichting van een gezonde leefomgeving moet de gezondheid beschermen en bevorderen. Het gaat daarmee over de vitaliteit van de mensen die er leven en de natuur en omgeving. Daarom wordt er in dit onderzoek uitgegaan van de volgende definitie:

"Een stedenbouwkundig gezonde leefomgeving is een omgeving waarvan de inrichting een positieve invloed uitoefent op de fysieke en sociale gezondheid van mens en natuur en omgeving. Voor mensen is een gezonde leefomgeving een omgeving die als prettig wordt ervaren en uitnodigt tot gezond gedrag. Een gezonde leefomgeving met betrekking tot natuur en omgeving betekent een omgeving die organismen faciliteert waardoor zij kunnen blijven voortbestaan en waarbij winst wordt behaald op de omgeving. De druk op gezondheid is voor mens, natuur en omgeving zo laag mogelijk."

Figuur 2 Model bij een gezonde leefomgeving

03 De leefomgeving toetsen op gezondheid

Dit hoofdstuk beschrijft de verschillende mogelijkheden waarop de gezondheid getoetst kan worden. Tijdens het onderzoek zijn drie instrumenten onder de loep genomen: de Quicksan Gezonde Leefomgeving, de Leefplekmeter en het GO! model. De aanpak per tool verschilt en iedere tool geeft weer andere inzichten. Het onderzoeken van deze methodes geeft inzicht in ervaringen en do's en don'ts. Deze bevindingen dragen bij aan het op maat maken van een instrument voor de gemeente Barendrecht.

Quicksan Gezonde leefomgeving

De Quicksan Gezonde Leefomgeving (2017) komt uit Gelderland en is ontstaan door samenwerking van de GGD Gelderland en de provincie Gelderland. Er wordt snel en overzichtelijk inzicht verkregen in de gezondheid van een stad of wijk. Het instrument is ontwikkeld voor Gemeenten vanuit het kader Omgevingswet. Met de uitkomsten kunnen gezondheid en gezondheidsambities worden opgenomen in het omgevingsbeleid.

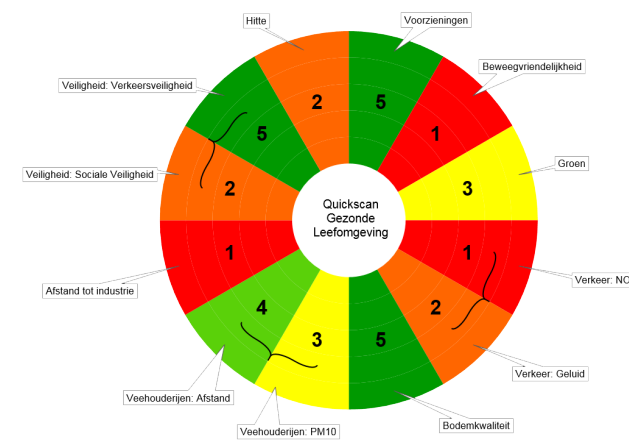
Er kan een duidelijk 6-stappenplan gevolgd worden tijdens het proces:

1. Werkgroep samenstellen
2. Gebiedsbeschrijving
3. Doorloop de thema's en gebruik de factsheets
4. Vul de scores in
5. Bespreek uitkomsten met belanghebbenden
6. Verwerk resultaten in gemeentelijk beleid

Er zijn al normeringen vastgesteld om de score per thema te bepalen. De tien thema's zijn opgesplitst in gezondheid bevorderen en gezondheid beschermen. De scores worden snel inzichtelijk gemaakt in een cirkeldiagram waarbij gebruik wordt gemaakt van een cijferscore van 1-5 en kleur. Bij ieder thema hoort een factsheet die de scores verantwoord. Daarnaast staat er in de factsheets waar de data verzameld kan worden voor ieder thema en welke maatregelen getroffen kunnen worden. Er wordt getoetst op basis van statistische gegevens. Om gegevens te verzamelen voor iedere wijk kost tijd, daarom wordt er gebruik gemaakt van een werkgroep.

Kritische inzichten

- Tijdrovend proces.
- Voorafgaand de context onderzoeken
- Een duidelijk stappenplan met handige factsheets die ieder thema nader toelichten
- Weergave als cirkeldiagram geeft een snel en duidelijk inzicht. Een kanttekening hierbij is wel dat het kleurgebruik erg bont is, wat ook kan afleiden.
- Thema's eenzijdig georiënteerd: vooral fysieke aspecten en gezondheidsbescherming.
- Sommige thema's geven een vrij abstract inzicht. Bijvoorbeeld bij groen is er geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende functies die eraan gekoppeld zijn.
- Er wordt gebruik gemaakt van een beoordelingsschaal van één tot en met vijf.
- Tool met uitkomsten wordt ingezet als gespreksmiddel bij belanghebbenden om de beleving in kaart te brengen.

Figuur 3 Quicksan Gezonde Leefomgeving

GO! Utrecht

GO! Utrecht (2017) is een samenwerking tussen de gemeente Utrecht en Rijksoverheid voor Volksgezondheid en Milieu (hierna: RIVM). Na het in kaart brengen van de gezondheid van de leefomgeving gaat de gemeente samen met haar bewoners op zoek naar maatregelen om toe te passen. Dit is een proces van één jaar. Het GO! model bestaat uit vier stappen:

1. Feiten en cijfers
2. Wijkgesprekken
3. Kansen voor de stad
4. Ontwikkeling van combinaties van maatregelen

Het begint dus bij het verzamelen van data om de tool voor iedere wijk in Utrecht in te vullen. Het GO! model is gebaseerd op zes thema's. Er is gekozen voor deze 6 thema's omdat deze volgens het RIVM het belangrijkste voor de gezondheid van mensen. Bij ieder thema horen drie indicatoren om te verduidelijken waar knelpunten liggen. De eindscores per thema zijn gebaseerd op zowel statistische gegevens als ervaringen van bewoners.

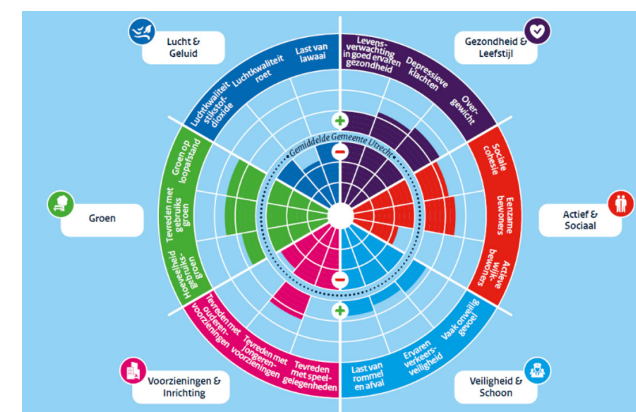
In stap twee worden ervaringen die uit wijkgesprekken voortkomen toegevoegd om tot een score te komen. Voor het verzamelen van informatie wordt enkel gebruik gemaakt van beschikbare data. Hierdoor wordt niet altijd de meeste ideale samenstelling van indicatoren verkregen. Wel bevordert het de snelheid van het onderzoek. De indicatoren kunnen dus gewisseld worden afhankelijk van de informatie die beschikbaar is, wat er speelt en waar belang bij is. Wat de normering is per indicator staat echter niet beschreven. Wel is er bekend dat de scores per wijk refereren naar het gemiddelde van de Gemeente

Utrecht. De scores zijn weergegeven in een zeer overzichtelijk roos, waarbij gebruik wordt gemaakt van icoontjes.

Wanneer duidelijk wordt waar de knelpunten liggen, kiest de gemeente samen met haar bewoners welke maatregelen worden toegepast. De bewoners worden zo van analyse tot oplossingen betrokken tijdens het proces. De icoontjes die zijn gebruikt bij de scores komen weer terug bij de maatregelen, wat het prettig leesbaar maakt.

Kritische inzichten

- Langdurig proces
- Verdieping van thema's met subthema's zorgt voor heldere inzichten.
- Thema aanbod is breed en georiënteerd op sociale en fysieke gezondheid, maar wel voornamelijk gericht op mens en niet natuur.
- Indicatoren zijn inwisselbaar en gekozen naar behoefte en beschikbare data.
- Normering is onbekend
- In de score zijn de ervaringen van bewoners meegenomen, dit kost echter veel tijd.
- Score refereert naar gemiddelde van gemeente Utrecht. Een kanttekening hierbij is dat de effectiviteit in twijfel kan worden getrokken wanneer het gemiddelde ook onder de maat is.
- Score is weergegeven in een roos met zeer prettige vormgeving. Kleurgebruik en icoontjes zorgen voor goede leesbaarheid.
- Huidige indicatoren zijn te vervangen voor andere.

Figuur 4 GO! Methode

De Leefplekmeter

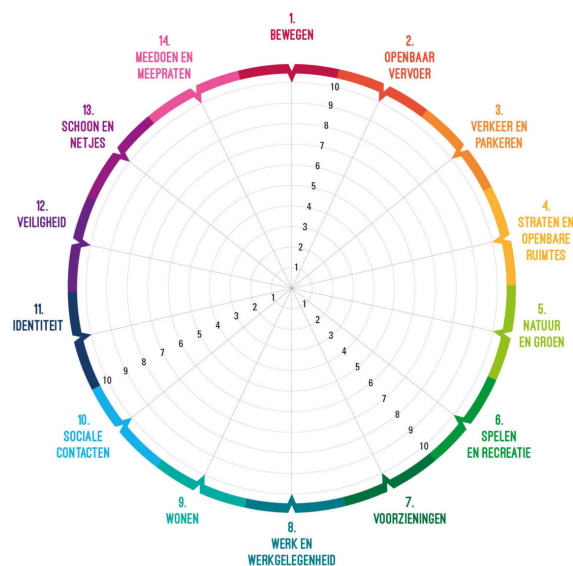
3. De Leefplekmeter

De Leefplekmeter van 'Gezond in' (2018) is een hele eenvoudige tool om de beleving van gezondheid in een stad, wijk of buurt te achterhalen. Deze tool kan gebruikt worden door de overheid en bewoners zelf. Bewoners beoordelen hun leefplek op kwaliteit en geven hierbij op elk van de dertien thema's een score van 1-10. Hiermee is de Leefplekmeter zeer breed georiënteerd, waarbij een goed beeld kan worden gekregen. Vervolgens kunnen gebruikers bij ieder thema ook nog hun keuze toelichten en beschrijven wat er wel en niet goed gaat.

Deze tool wordt ook wel als aanvulling gebruikt op de Quicksan Gezonde Leefomgeving. De Leefplekmeter kan gebruikt worden als gespreksmiddel om te kijken of resultaten overeenkomen met de ervaringen van de gebruikers.

Kritische inzichten

- Gebaseerd op meningen van bewoners
- Eenvoudig te gebruiken
- Geen feiten
- Ter ondersteuning gebruiken als gespreksmiddel
- Breed aanbod thema's.

Figuur 5 Leefplekmeter

Theo van Alphen*Wetenschappelijk medewerker Leefomgeving en Gezondheid RIVM*

Theo van Alphen was projectleider tijdens het project GO! Utrecht. GO! Utrecht was een pilotproject waar het RIVM en de Gemeente Utrecht samenwerkte. Dit heeft de GO! methode opgeleverd om de gezondheid in wijken te toetsen. Het interview met Theo van Alphen heeft belangrijke informatie, betreft het proces en het maken van bepaalde keuzes opgeleverd, die gebruikt kan worden voor de Gezondheidsmeter van Barendrecht. Bij het GO! model en de bijbehorende maatregelen sheets is aangestuurd op het ontwikkelen van zo inzichtelijk en aantrekkelijk mogelijke producten. Hiermee kan goed gecommuniceerd worden, ook met leken. Al is het wel belangrijk om keuzes goed te verantwoorden en onderbouwen in een rapport. De ervaring was dat wethouders graag een rapport met onderbouwing willen zien.

Het GO! model is daarnaast enkel toegespitst op mensen en bijvoorbeeld niet op klimaat en het stimuleren van biodiversiteit, twee thema's die ook een rol kunnen spelen in de gezondheid van de Leefomgeving. Hier is bewust voor gekozen. Soms komen deze thema's evengoed later nog aan bod bij kansen en het bedenken van maatregelen. Maar het kan ook zijn dat er geen vraag is naar deze thema's. Bewoners hebben vaak concrete ideeën en willen gehoord worden. Daarom neemt het RIVM deze thema's pas mee als er behoefte aan is.

Momenteel is het RIVM bezig met gelijke projecten in de noordelijke provincies van Nederland. Hierbij worden leermomenten uit het pilotproject meegenomen. Zo is het stappenplan iets uitgebreid en wordt de normering van de score niet meer gerefereerd aan het gemiddelde score van de gemeente, maar aan de ambitie. Refereren naar de ambitie geeft meer validiteit aan het onderzoek.

Een andere belangrijke bevinding uit het pilotproject is het belang van co creatie met bewoners. Er zijn drie momenten waarop er wijkgesprekken plaats vinden. Tijdens het eerste moment worden kansen en knelpunten besproken. Dit zijn voorgeselecteerde onderwerpen door de gemeente, zodat het overzichtelijk blijft. Het tweede moment is om samen maatregelen te bedenken. Ook hier maakt de gemeente gebruik van voorgeselecteerde maatregelen. De wijkgesprekken worden gevoerd met een geselecteerde groep van 10 personen. Deze mensen zijn samengesteld op een aantal eisen: actieve ideeën, meerdere doelgroepen, sleutelpersonen. Dit is bewust gedaan zodat de input vanuit belanghebbende overzichtelijk blijft en de waarde van de input optimaal is. Het derde moment is voor evaluatie. Theo van Alphen beschrijft de wijkgesprekken als "héél waardevol" en meent dat het ook vertrouwen schept in de overheid. (Theo van Alphen, persoonlijke communicatie, februari 2020)

04 De Gezondheidsmeter Barendrecht

Om een instrument op maat te ontwikkelen voor Barendrecht, waarmee de gezondheid van de Leefomgeving getoetst kan worden, is gekeken naar de bestaande instrumenten en kritische inzichten uit hoofdstuk 2. Daarnaast wordt er gekeken naar thema's die bij gezondheid en een gezonde leefomgeving horen, zoals beschreven in het theoretisch kader. In dit hoofdstuk wordt er op basis van alle bevindingen een programma van eisen opgesteld. Aan de hand van dit programma van eisen is de Gezondheidsmeter Barendrecht ontwikkeld.

Een tool op maat

Stappen in het proces

Bij de Quicksan en GO! Utrecht werd gebruik gemaakt van een handig stappenplan. Zo begon de Quicksan voor het toepassen van het instrument met een context analyse. Hierin wordt in kaart gebracht wat er speelt in het te onderzoeken gebied. Ook de GO! methode, die wordt voortgezet bij projecten in het Noord-Nederland, heeft in het hernieuwde stappenplan meer aandacht voor de context. Er wordt eerst onderzocht wat er regionaal speelt, hoe de dorpsprofielen in elkaar steken en wat kansen en bedreigingen zijn. De context is dus bedoeld om het gebied te leren kennen en te begrijpen hoe het werkt. Dit is belangrijk om later verbanden te kunnen leggen met de scores.

Een andere stap die steeds terugkomt bij de GO! methode en de Quicksan is het spreken van bewoners. Bij de GO! methode wordt dit zelfs meerde malen gedaan. Volgens Theo van Alphen (persoonlijke communicatie, 2020) is het van grote waarde om te kijken of statistische scores overeenkomen met de ervaringen van bewoners.

Thema's

De leefomgeving heeft invloed op de sociale en fysieke gezondheid van mens, natuur en omgeving. In het voorgaande hoofdstuk was te zien hoe de verschillende meetinstrumenten hierop inspelen door hier thema's aan te verbinden. Per instrument verschilden de thema's. Het ene instrument was meer gericht op de fysieke leefomgeving en de ander gaf ook aandacht aan de sociale aspecten. De Quicksan meer gericht op de fysieke omgeving en gezondheidsbescherming. GO! Utrecht en de

Leefplekmeter gaven juist aandacht aan fysieke én sociale aspecten die in verband kunnen worden gebracht met een gezonde leefomgeving. Daarnaast besteedden zij meer aandacht aan gezondheidsbevordering, wat dan ook vaker terugkomt in de sociale aspecten.

Het onderzoek van Huber (2011), naar de positieve gezondheid van mensen, wees uit dat er zes verschillende dimensies zijn waarop we onze gezondheid kunnen beoordelen. De inrichting van de leefomgeving houdt verband met vier van deze dimensies, namelijk: lichaamsfuncties, sociaal maatschappelijk participeren, mentaal welbevinden en de kwaliteit van leven. Deze vier thema's worden vooral beïnvloed door de sociale gezondheid. Lichaamsfuncties heeft ook te maken met beweegvriendelijkheid van de leefomgeving. De fysieke kant dus.

Hoewel de GO! Methode al vrij divers was in thema's, missen er naar eigen inzien toch een aantal onderwerpen. Dit zijn onderwerpen als klimaat, wat tegenwoordig een grote rol speelt vanwege vaker voorkomende droge natte en hete periodes. Maar ook de kwaliteit van de woning en biodiversiteit zijn bepalend voor de gezondheid.

Daarnaast was te zien dat GO! Utrecht bij ieder thema drie indicatoren opsteld. Deze indicatoren zorgen voor meer diepgang van de thema's en zijn variabel, zodat er maatwerk kan plaatsvinden.

Verwerken van informatie

De scores van de GO! methode waren heel inzichtelijk weergegeven in een roos. De Quicksan maakte naast een roos ook gebruik van factsheets waarin precies terug te vinden is waarom het thema belangrijk is, de verantwoording van de score en hoe je het thema kan verbeteren. Sterk aan de Leefplekmeter is de ruimte voor notities bij ieder thema dat wordt getoetst. Wat gaat goed en wat gaat niet goed?

Programma van eisen

Met het analyseren van de bestaande instrumenten en de definitie van een gezonde leefomgeving kan uiteindelijk het volgende programma van eisen worden opgesteld voor een meetinstrument en methode op maat voor Barendrecht:

- Overzichtelijke vormgeving en kleurgebruik.
- Beginnen met een context analyse
- Thema's moeten een zo compleet mogelijk beeld geven van de gezondheid en slaan op mens, natuur & omgeving.
- De benoemde positieve gezondheidsaspecten die verband houden met de inrichting van de leefomgeving moeten terugkomen in de thema's.
- Max. 3 indicatoren per thema voor meer diepgang en maatwerk.
- Alleen werken met beschikbare data.
- Wijkgesprekken afnemen bij bewoners (selecte groep). Deze worden niet mee genomen in de score, maar wel gebruikt ter vergelijking. Dit kan tot nieuwe inzichten leiden.
- Verantwoording van keuzes, belang en normering uitleggen via factsheets.
- Methodisch werken tijdens hele proces middels een stappenplan.

De Gezondheidsmeter Barendrecht

De gezondheidsmeter Barendrecht zal inzicht geven in de gezondheid van de leefomgeving. Hierbij is een zesdelig stappenplan ontwikkeld op basis van het programma van eisen. Het stappenplan zorgt ervoor dat er methodisch gewerkt kan worden vanaf de analyse die vooraf gaat aan het bepalen van de score, tot een ontwerpmatige oplossing om scores te verbeteren.

De gezondheidsmeter (zie figuur 6) is opgebouwd uit 8 thema's die de gezondheid van de leefomgeving vertegenwoordigen. Daarbij horen telkens drie indicatoren. Deze indicatoren zijn variabel. Wanneer de scores zijn ingevuld geeft de meter al een goede indruk van de gezondheid van de leefomgeving. Om de uitkomsten te controleren bij bewoners kan het worden ingezet als gespreksmiddel.

Score bepaling & normering

Alle indicatoren worden gewaardeerd op een schaal van 1 tot en met 5. Zoals in het model te zien, is een score van 2 en lager negatief en een score van 3 en hoger positief. In de bijbehorende factsheets worden de thema's en scores nader toegelicht. De Factsheets 1.0 vormen de handleiding en de factsheets 2.0 zijn voor het invullen van de score. Zie bijlagen E voor de de factsheets 1.0 en blanco factsheets om in te vullen.

Op de factsheets staan ook tips voor een gezondere inrichting. Deze ontwerpmaatregelen zijn ook terug te vinden in bijlage E4.

De score en waardering van iedere indicator is gekoppeld aan het hoogst haalbare theoretisch gezien. Het hoogst haalbare zal altijd de meest ideale situatie voorstellen. Vervolgens is het aan de gemeente om hun ambitie daarin vast te stellen. Dus waar willen zij zelf naartoe? Wat heeft prioriteit en wat is haalbaar financieel gezien?

Volg de stappen

Analyseren & inventariseren

1 Context & gebiedsverkenning

► Dit is een analyse om het gebied te begrijpen. De analyse bestaat uit een stedenbouwkundige en demografische analyse. Breng in kaart wat er speelt in het gebied. Hierbij worden analysekaarten gemaakt. Kies onderwerpen die interessant zijn voor de wijk en die aansluiting vinden op de thema's van de Gezondheidsmeter.

2 Inventariseren data & indicatoren

► Inventariseer welke data er beschikbaar is van het gebied en welke indicatoren interessant zijn om te gebruiken. Onthoudt, het hoeft niet de meest ideale combinatie te zijn, dus werk enkel met beschikbare data.

3 Score bepalen met factsheets

Breng de beleving van bewoners ook in kaart

► Bepaal de score door de aanwijzingen te volgen zoals omschreven in elk van de factsheets 1.0 bij 'toelichting'. Vul de factsheets 2.0 en de roos in met de score van het onderzoeksgebied. Noteer opvallende zaken bij de notities op de factsheet. Sluit deze stap af met wijkgesprekken om te kijken of de uitkomsten overeen komen met de ervaringen van bewoners. De wijkgesprekken worden met een voorgeselecteerde groep sleutelpersonen gedaan, die bestaat uit ongeveer 10 personen. Deze personen vertegenwoordigen dus de hele wijk. Dit houdt het overzichtelijk tijdens bewonersavonden.

4 Bepalen kansen & knelpunten

► Breng in kaart waar de knelpunten en kansen liggen. Leg hierbij verbanden met de analyse uit stap één en ervaringen van bewoners. Bepaal vervolgens waar de ambities voor verbetering liggen en wat haalbaar is. Gaat u voor een voldoende (3) of gaat u voor het hoogst haalbare (5). Nogmaals, bepaal waar de ambities van de gemeente liggen en wat de prioriteiten zijn.

5 Opstellen ambities & visie

► Stel op basis van de grootste kansen en knelpunten in het gebied 4 à 5 ambities op en koppel er maatregelen waarmee de ambitie behaald kan worden. Dit kunnen zowel fysieke als niet-fysieke maatregelen zijn. Gebruik hierbij de tips voor een gezonde inrichting van de leefomgeving op de factsheets. Breng na het opstellen van deze maatregelen ook in kaart aan welke thema's van de gezondheidsmeter wordt bijgedragen. Vervolgens kunnen de ambities vertaald worden naar een visiekaart.

6 Ontwerpen met ambities & maatregelen

Terugkoppelen naar bewoners

► Ga aan de slag met de ambities en maatregelen die zijn opgesteld. Breng voorafgaand in kaart welke projecten er nodig zijn om alle ambities te behalen. Betrek de bewoners bij het ontwerpproces, zij zijn tenslotte de eindgebruikers. Doe dit met dezelfde groep bewoners als in stap 3. Houdt het overzichtelijk door een aantal voorgeselecteerde schetsen voor te dragen en voorkom daarmee teleurstelling. Want, zoveel mensen zoveel wensen. Uiteraard is er wel ruimte voor bewoners om suggesties voor verbetering van de aangedragen ontwerpen.

Oplossingen

De Gezondheidsmeter Barendrecht

Figuur 6 Gezondheidsmeter Barendrecht

05 Een gezonde leefomgeving in Noord

In dit hoofdstuk begint het tweede deel van het onderzoek. Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden is er in het eerste deel onderzocht wat een gezonde wijk inhoud en hoe je gezondheid meetbaar kan maken. Er is een tool op maat gemaakt voor Barendrecht die in het onderzoeksgebied, de wijk Noord, kan worden toegepast als pilot. In dit tweede deel wordt het stappenplan van de Gezondheidsmeter Barendrecht gevolgd, te beginnen met de analyse. Daarna volgt de ontwerpfase met oplossingen. Uit dit hoofdstuk komt het advies voor een gezonde inrichting van de openbare ruimte in Noord voort.

Stap

- 1 Context & gebiedsverkenning

Context & gebiedsverkenning

Stap 1 is bedoeld om het gebied te begrijpen door middel van het analyseren van de context en de stedenbouwkundige opzet.

Context

Naast een demografische analyse zijn voor Noord ook bijzonderheden in kaart gebracht. In iedere wijk spelen bepaalde trends of problemen waar men rekening mee moet houden. Om de bewoners en bepaald gedrag nog beter te kunnen begrijpen is de analyse uitgebreid met een leefstijlanalyse, die al eerder door de gemeente Barendrecht is gedaan.

Stedenbouwkundige gebiedsverkenning

In de stedenbouwkundige analyse is gekozen voor een reeks analysekaarten die aansluiten bij de gezondheidsthema's en wederom het begrijpen van het gebied.

1. Voorzieningen
2. Bereikbaarheid
3. Infrastructuur (bijlage)
4. Toegankelijkheid
5. Type groenvoorzieningen & spelen
6. Ontwikkelingen
7. Woningvoorraad (bijlage)

De context

Opzet wijk

Noord ligt in het Noorden van Barendrecht langs de A15 die Rotterdam scheidt van Barendrecht. De wijk is gebouwd in de jaren 60 in de stijl van het 'nieuwe bouwen'. De wijk is ruim opgezet, heeft een eenvoudig stratenpatroon en veel openbaar en privé groen. Dit is een kwaliteit van de wijk. De bebouwing wordt gekenmerkt door rustig kleurgebruik en ingetogen architectuur. Er zijn ook een aantal modernere bouwwerken te vinden zoals het gemeentehuis en appartementen bij de Borgstede. (Welstandsnota, z.d.) De wijk Binnenland maakt geen deel uit van het onderzoeksgebied. Door de andere opzet wordt ook een andere soort aanpak verwacht.

Leefstijlen

Per buurt verschilt de dominante leefstijl blijkt uit de leefstijlenkaart van gemeente Barendrecht (z.d.). In de Rivierenbuurt is de dominante kleur groen (33,8%). Dit strookt met het hoge aandeel bewoners met een leeftijd van 60+ (persoonlijke communicatie, 2020). Deze mensen zijn netjes en houden niet van verandering. Zij kunnen erg botsen met de kleur rood (16%); heel uitgesproken en een andere kijk op dingen dan de traditionele mensen. Er is ook bekend dat er problemen zijn tussen nieuwe en oorspronkelijke bewoners in de Rivierenbuurt. Irritaties aan elkaar zijn onder anderen ontstaan door cultuurverschillen: andere opvoeding en gebruiken (zie bijzonderheden). De groene bewoners zien de buurt hierdoor veranderen. Een groot deel van de bewoners zijn blauw (27%) en geel (23%). Deze leefstijlen staan recht tegenover elkaar. De één heel open en collectief en de ander gesloten en individueel. Bovendien zou blauw ook kunnen botsen met de nieuwkomers, doordat het gevoel van orde en veiligheid afneemt.

In de Fruitbuurt is de dominante leefstijl geel (32%). Toepasselijk bij de opzet van de buurt met de velen hofjes. Hofjes lenen zich voor sociale activiteiten. Daarop volgt de groene leefstijl met 29%, blauw met 27% en rood met 12%.

In de Kruidenbuurt is groen de dominante kleur met 55%. Ook hier wonen veel 60 plussers. Daarna volgt geel met 27%, blauw met 13% en rood met 5%. Het aantal botsende bewoners zou hier minimaal moeten zijn.

In de Stromenbuurt is de dominante leefstijl blauw met 33%. Hier staan ook de meeste vrijstaande woningen, bungalows en twee-onder-1-kappers. Daarna volgen groen en geel met 28% en rood met 12%. Zie bijlagen C voor een nadere toelichting op de leefstijlen.

Bijzonderheden

In de Rivierenbuurt is de frictie ontstaan tussen nieuwe en oorspronkelijke bewoners (wonen er soms al 50 jaar). Dit komt door het ervaren van woonoverlast. Volgens beleidsadviseur A. van Breugel (persoonlijke communicatie 2020) is dit uit verschillende wijkgesprekken naar voren gekomen. Tevens is de woonbeleving nader onderzocht (gemeente Barendrecht, 2018). De oorspronkelijke bewoners zijn voornamelijk 60-plussers, waarvan de kinderen inmiddels uit huis zijn. De nieuwe groep bewoners bestaat uit allochtonen uit bijvoorbeeld Rotterdam en statushouders. Er zijn een aantal woningen beschikbaar gesteld door Patrimonium voor statushouders.

Oorspronkelijke bewoners ervaren voornamelijk woonoverlast door spelende kinderen. Zij spelen volgens de bewoners niet altijd op plekken waar dat hoort, maken lawaai en spelen tot laat. Hierbij

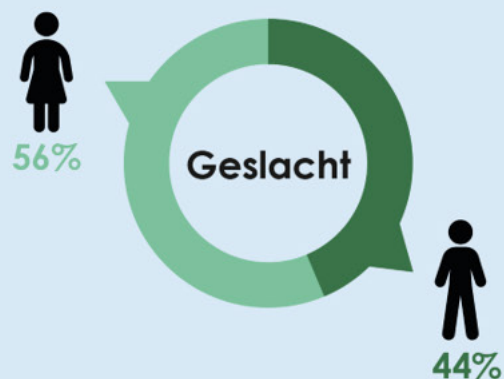
zijn vermoedelijk een aantal auto's beschadigd. Daarnaast wordt geluidsoverlast ervaren vanuit tuinen of feestjes op straat tot 's avonds laat. Het aanzicht van een aantal woningen leidt ook tot ergernis. Hierbij worden slecht onderhouden tuinen (voor- en achtertuin) en 'permanent afgedichte ramen met lakens of kranten' genoemd. Bovendien missen de oorspronkelijke bewoners de sociale cohesie zoals die was en zij onderling hebben. De nieuwe bewoners zijn erg anoniem en spreken soms gebrekkig Nederlands. Tot slot kwamen ook aandachtspunten in de openbare ruimte naar voren, zoals de bestrating, achterstallig onderhoud, het kappen van bomen rond de Lekstraat en zwerfafval. Verschillende bewoners zeggen dat het voelt alsof ze steeds meer in een achterstandswijk wonen.

“Het voelt alsof we in een achterstandswijk wonen.”

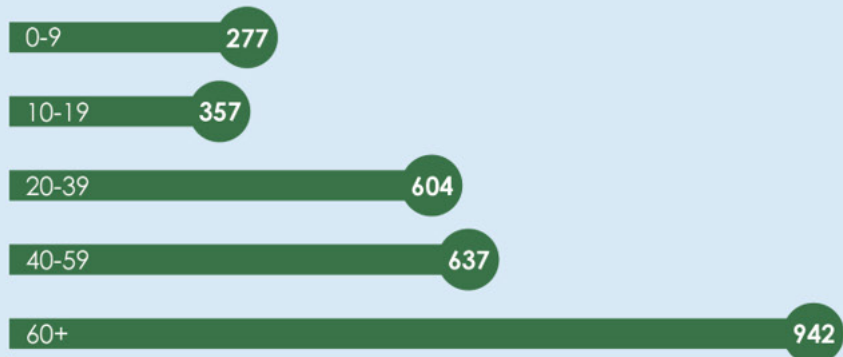
In 2018 is een petitie aangeboden door de bewoners van de Lekstraat, Merwedestraat, IJsselstraat. De ondertekenaars verwachten dat Patrimonium, Vluchtelingenwerk, de Politie en de gemeente actief gaan handhaven en zij statushouders meer spreiden over de gemeente. Met name op het overlast gevende gedrag van statushouders. Patrimonium heeft huurders aangesproken op het aanzicht van woningen en achterpaden opgeknapt. Er is zelfs een opruimdag georganiseerd, al kregen veel bewoners daarbij het gevoel dat zij het zelf moesten opknappen. Bewoners zien onvoldoende resultaat en zichtbare handhaving. Onder hen ontstaat een gevoel van gebrek aan interesse of nalatigheid bij de instanties.

Demografie & Wonen Noord

2.718 bewoners

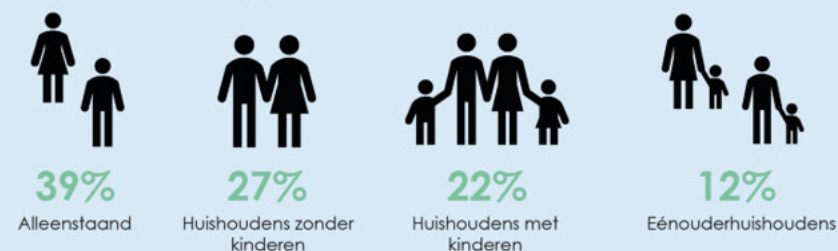

Leeftijd

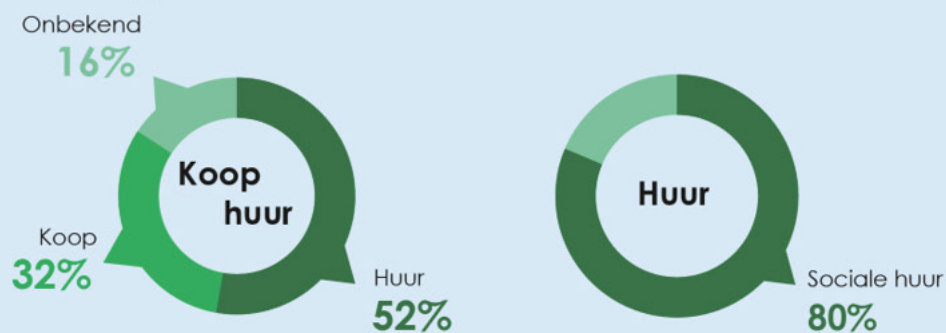

4 woonbuurten
1 sportpark

Samenstelling huishoudens

Woningvoorraad

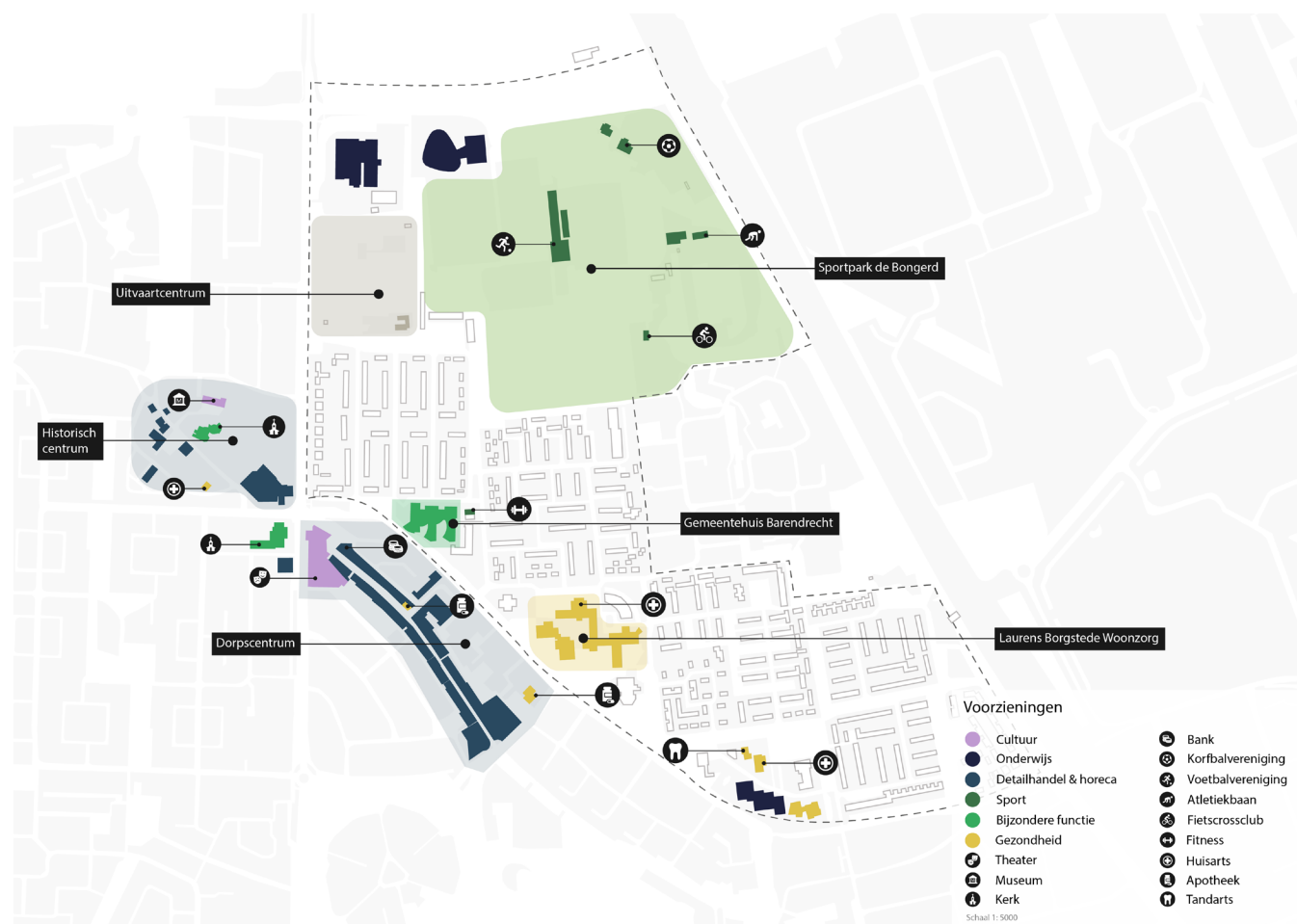
Stedenbouwkundige gebiedsverkenning

Voorzieningen

Wegens de gunstige ligging nabij het centrum is het aanbod in voorzieningen in de wijk zelf klein. Er zijn wel verschillende onderwijsinstellingen en gezondheidsvoorzieningen zoals een tandarts en huisartsen. Het centrum, wat op loopafstand te bereiken is (zie kaart bereikbaarheid), voorziet de wijk van de belangrijke winkels als levensmiddelenwinkels. Ten westen van de wijk ligt de historische dorpskern van Barendrecht. Door de nabijheid van het centrum zijn ook andere voorzieningen als horeca, theater, detailhandel en de bank in de buurt. Dit is fijn voor de oudere doelgroep die in de wijk woont. Het uitstekende voorzieningenniveau wordt dan ook meerdere malen bevestigd tijdens wijkgesprekken (persoonlijke communicatie, 2020) en als grote kwaliteit van de wijk genoemd. Dit is mogelijk ook één van de verklaringen voor de lage verhuisbewegingen. Bewoners zijn erg gehecht aan de wijk waarin zij wonen.

“Het is ideaal dat alle winkels zo dichtbij zijn.”

In het noorden van de wijk ligt Sportpark de Bongerd waar verschillende sportverenigingen zijn gevestigd. Het verzorgingsgebied van de sportverenigingen is groot, ook bewoners van andere wijken en omliggende dorpen maken er gebruik van. Daarnaast is de omgeving van het sportpark ook ingericht om er te wandelen of fietsen.

Figuur 7 Analysekaart voorzieningen

Atletiekbaan op de Bongerd

Sportpark de Bongerd fiets- en wandelroute

Centrum Barendrecht (Middenbaan)

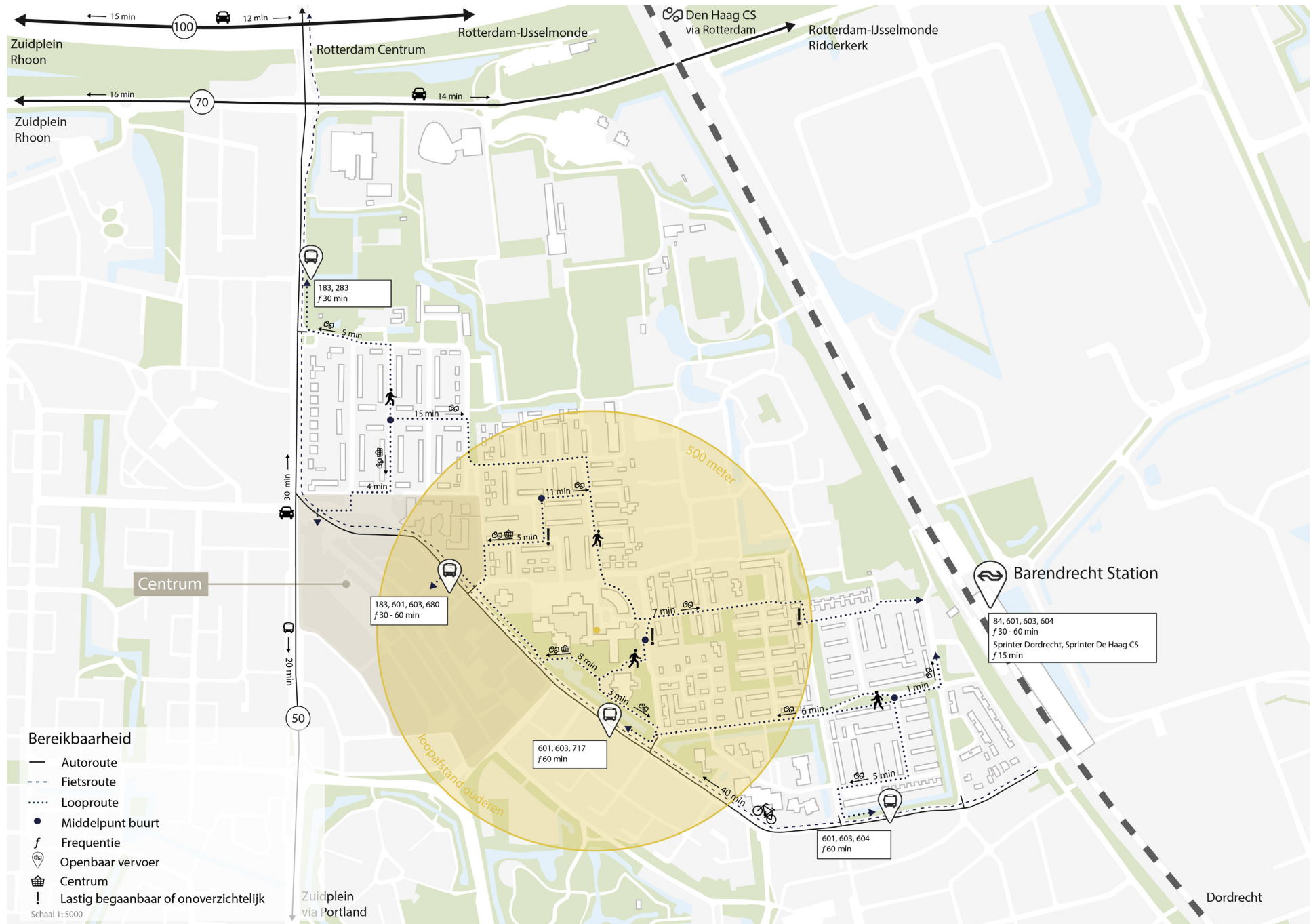

Woonzorg Borgstede

Onaantrekkelijke plint en openbare ruimte
gezondheids-centrum bij de Borgstede

Dakpark station Barendrecht

Figuur 8 Impressie voorzieningen Noord

Figuur 9 Analysekaart bereikbaarheid

Bereikbaarheid

De wijk heeft een goede ligging ten opzichte van het centrum, het spoor, de snelweg en andere belangrijke uitvalswegen. De snelweg ten noorden van de wijk vormt de scheiding tussen Rotterdam en Barendrecht. Zie bijlagen B1 voor meer informatie over de infrastructuur en ligging van de wijk.

Het centrum van Barendrecht is vanuit de wijk te belopen binnen 10 minuten. Vooral voor de vele ouderen in de wijk is het prettig dat zij de nodige voorzieningen binnen 500 meter kunnen bereiken. Toch kwam er tijdens wijkgesprekken (persoonlijke communicatie, 2020) regelmatig naar voren dat er voor de toegankelijkheid van belangrijke voorzieningen bankjes missen. Daarbij bleek dat veel bewoners op de fiets of lopend naar de winkels gaan. Echter wordt na piekbuien wateroverlast ervaren op de Binnenlandse Baan en voor mindervaliden is de straat op veel plekken onprettig lopen.

“Als er zoveel water ligt op het fietspad kan ik niet op de fiets naar de winkels”.

Barendrecht behoort tot het verzorgingsgebied van grote omliggende steden als Rotterdam en Den Haag. Het is van essentieel belang dat deze goed bereikbaar zijn. Er is te zien dat omliggende steden op verschillende manieren bereikbaar zijn binnen de richtlijnen van de MRDH, die een reistijd van max. 45 minuten hanteert voor forenzen. Niet alleen met de auto, maar ook met alternatieve en schonere vormen van vervoer zoals de trein, bus of fiets is Barendrecht goed bereikbaar.

Rustplekken

Opvallend in de wijk is het aantal zitgelegenheden op voornamelijk belangrijke of potentiële routes. Richting het station, centrum, sportpark of voor een wandeling door de wijk kunnen bankjes vooral voor ouderen een groot verschil maken. Bijvoorbeeld om even de zware boodschappen neer te zetten of om op adem te komen. De zelfredzaamheid wordt hiermee vergroot en bewegen en het hebben sociale contacten worden ook gestimuleerd. De vuistregel (de Zeeuw, 2019) is: een bankje om de 100 à 125 meter.

Wat een aantal keer voorkomt, is een bankje achterin een hofje. Door deze aan de voorkant te plaatsen sluit het beter aan op route.

Dat er weinig bankjes in de wijk staan heeft ook te maken met de angst voor het aantrekken van hangjongeren. Dit kan een onveilig gevoel geven, wat een drempel kan zijn om niet naar buiten te gaan voor een boodschap of een ommetje. Om hangjongeren te voorkomen is het belangrijk om bankjes op plekken te zetten waar de sociale controle groter is, zoals bijvoorbeeld in een hofje (Hoeben, 2016).

“Vooral voor oudere mensen zonder rollator missen er bankjes”.

Het gemis aan rustplekken komt vaak naar voren uit wijkgesprekken (persoonlijke communicatie, 2020). Zowel voor de toegankelijkheid, als onderdeel van een recreatieve route. Daarnaast zijn de bewoners zelf niet bang voor hangjongeren, wanneer deze op plekken met sociale worden geplaatst.

Figuur 10 Analysekaart groen & oriëntatie

Hofje met zitplekken in de Kerstentuin (straat)

Zitplekken langs de Binnenlandse Baan

Zitplaats bij de Notenhof, gemozaïekt door de bewoners

Diverse zitplaatsen in het park bij de Borgstede

Figuur 11 Impressie rustplekken Noord

Bovenwijkse groenvoorzieningen

Nabij of in de wijk Noord liggen een aantal bovenwijkse groenvoorzieningen. In de wijk liggen het dakpark en sportpark. Door deze parken gaan verschillende recreatieve routes. Het dakpark is echter alleen voor voetgangers.

Net buiten de wijk ligt Park Buitenoord. Door het park lopen verschillende wandelpaden. Daarnaast worden er ook wel festivals in het Park georganiseerd.

Van de bevroagde bewoners tijdens de wijkgesprekken (persoonlijke communicatie, 2020), wordt Park Buitenoord vooral bezocht door bewoners die bij de Borgstede wonen. Toch gaan de meeste bewoners voor een wandeling richting het station of de Bongerd. Al zijn er niet veel mensen die het Dakpark betreden om te wandelen. Slechts één van de ondervraagden maakt gebruik van het dakpark. De verklaring hiervoor is situering van de opgangen van het dakpark en vermoedelijk doordat de Bongerd en Park Buitenoord voor sommige bewoners dichterbij zijn. De opgangen zijn gesitueerd aan het einde van het dakpark en bij de ingang van het station. Bij de ingang van het station moet men eerst ruim 200 meter over de parkeerplaats lopen voordat het park wordt bereikt. Daarbij bestaat de opgang aan het einde van het dakpark enkel uit een trap. Voor de vele oudere bewoners is het park daardoor lastig te bereiken.

Tot slot zijn er ook veel mensen die onderweg ergens naartoe door de Bongerd fietsen.

Figuur 12 Analysekaart bovenwijkse groenvoorzieningen

Groen & oriëntatie

Op de kaart is te zien dat de wijk redelijk groen is en veel woningen georiënteerd zijn op een groenstrook of plantsoen. Sommige straten kunnen alleen te voet bereikt worden. Deze knusse buitenruimtes doen denken aan een hofje. Ook zijn er straten, vooral in de Rivierenbuurt en Kruidenbuurt, die juist weinig groen in de straat hebben. Dit leidt tot een stenig en onaantrekkelijk straatbeeld.

Echter zijn bewoners over het algemeen zeer tevreden over het groen in de wijk, bleek uit wijkgesprekken (persoonlijke communicatie, 2020). “Waar vindt je dit tegenwoordig nog?”. Zij beschouwen het als grote kwaliteit.

“Waar vindt je dit tegenwoordig nog?”

Wat wel vaak naar voren komt in de Rivieren- en Kruidenbuurt, zijn het onderhoud van de openbare ruimte, verouderde bestrating en hondenpoep. Volgens bewoners is er niet alleen sprake van achterstallig onderhoud, maar ook van een slordige uitvoering van onderhoud. Zij zouden dan ook meer controle na de uitvoering door de gemeente willen zien. Daarnaast staan er geen hondenprullenbakken in de wijk. Veel hondeneigenaren laten het liggen of gooien het in een normale prullenbak, wat ervoor zorgt dat deze gaan stinken. Vooral naast bankjes is dit onprettig. Bewoners menen dat het voelt alsof ze in een achterstandswijk wonen.

“De openbare ruimte wordt slecht onderhouden en de bestrating zit er al 60 jaar in!”

Figuur 13 Analysekaart groen & oriëntatie

Groen & functie

Er zijn verschillende functies van groen te onderscheiden in de wijk. Veel daarvan kunnen getypeerd worden als kijkgroen. Dit zijn hagen en plantsoenen.

Een tweede vorm is gebruiksgroen. Deze plekken zijn bedoeld om te spelen en recreëren. Zo heeft het groen rondom de Borgstede een parkachtige structuur en zijn er bankjes en een wandelpad aanwezig. Toch is er vaak schaars gebruik gemaakt van inrichtingselementen denk aan (zit)gelegenheden of sport en speelmogelijkheden). Uit wijkgesprekken bleek dat bewoners eerder naar buiten gaan voor een wandeling wanneer de inrichting wat spannender is.

“Ik zou vaker wandelen als er aantrekkelijke wandelroutes zijn en je ergens kan zitten met een mooi uitzicht.”

Daarnaast zijn er plekken waar kijkgroen getransformeerd kan worden tot gebruiksgroen en een bijdrage leveren voor het behalen gezondheidsdoelstellingen als bewegen of sociale interactie.

Tot slot is op veel plekken, voornamelijk de hoven, eentonig groen. Dit bestaat vaak uit een haag met een brede grasstrook en wat bomen. Daarbij zijn alle hoven identiek ingericht. Het groen zorgt voor een prettiger leefklimaat, maar kan tegelijkertijd ook getypeerd worden als groen met een onduidelijk functie. Er zijn geen inrichtingselementen, maar kinderen zouden hier wel kunnen spelen. Al vinden bewoners dit niet altijd prettig.

Figuur 14 Analysekaart groen & functie

Nieuwe bestrating en groen in de Fruitbuurt

Groen met onduidelijke functie Alsemlhof

Parkachtige structuur rondom Borgstede

Collectieve moestuin in de Kruidenbuurt

Groenstrook van 200 meter IJsselstraat

Stenige openbare ruimte Merwedestraat

Figuur 15 Impressie groen in Noord

Groen & spelen

Er zijn diverse speeltuinen in de wijk. Volgens beleidsadviseur L. de Zwart zouden speeltuinen voor kinderen van 0-5 jaar volgens de richtlijnen binnen 100 meter van de woning moeten bevinden (persoonlijke communicatie, 2020). Op een aantal plekken in de wijk is dit niet het geval. Omdat er op deze plekken minder dan 15 kinderen wonen (0-5 jaar) heeft de gemeente ervoor gekozen geen extra speelplaats aan te leggen. Er zijn de afgelopen tijd zelfs speeltuinen weggehaald omdat het aantal kinderen in de wijk daalt. Voor kinderen vanaf 6 jaar wordt uitgegaan van een actieradius van 300-400 meter. Hier voldoet de wijk wel aan.

Uit de wijkgesprekken (persoonlijke communicatie, 2020) bleek dat kinderen vinden dat er voldoende leuke speelplekken zijn. Drukbezochte speelplekken op een mooie dag waren die in de Lekstraat en Het Fruit (zie bijlage B2 voor een kaart met alle straatnamen). Maar ook op de Bongerd speelden veel kinderen. Toch missen een aantal bewoners in de buurt een grote speeltuin. Daarvoor moeten ze nu een helemal naar de Kleine Duiker.

Het teruglopen van het aantal kinderen in de wijk wil niet zeggen dat de behoefte aan speelplekken minder groot is. Denk aan kleinkinderen of plekken waar volwassenen kunnen bewegen of 'spelen'. Een combinatie is ook denkbaar.

Figuur 16 Analysekaart groen & functie

Figuur 17 Impressie Speel - en sportvoorzieningen Noord

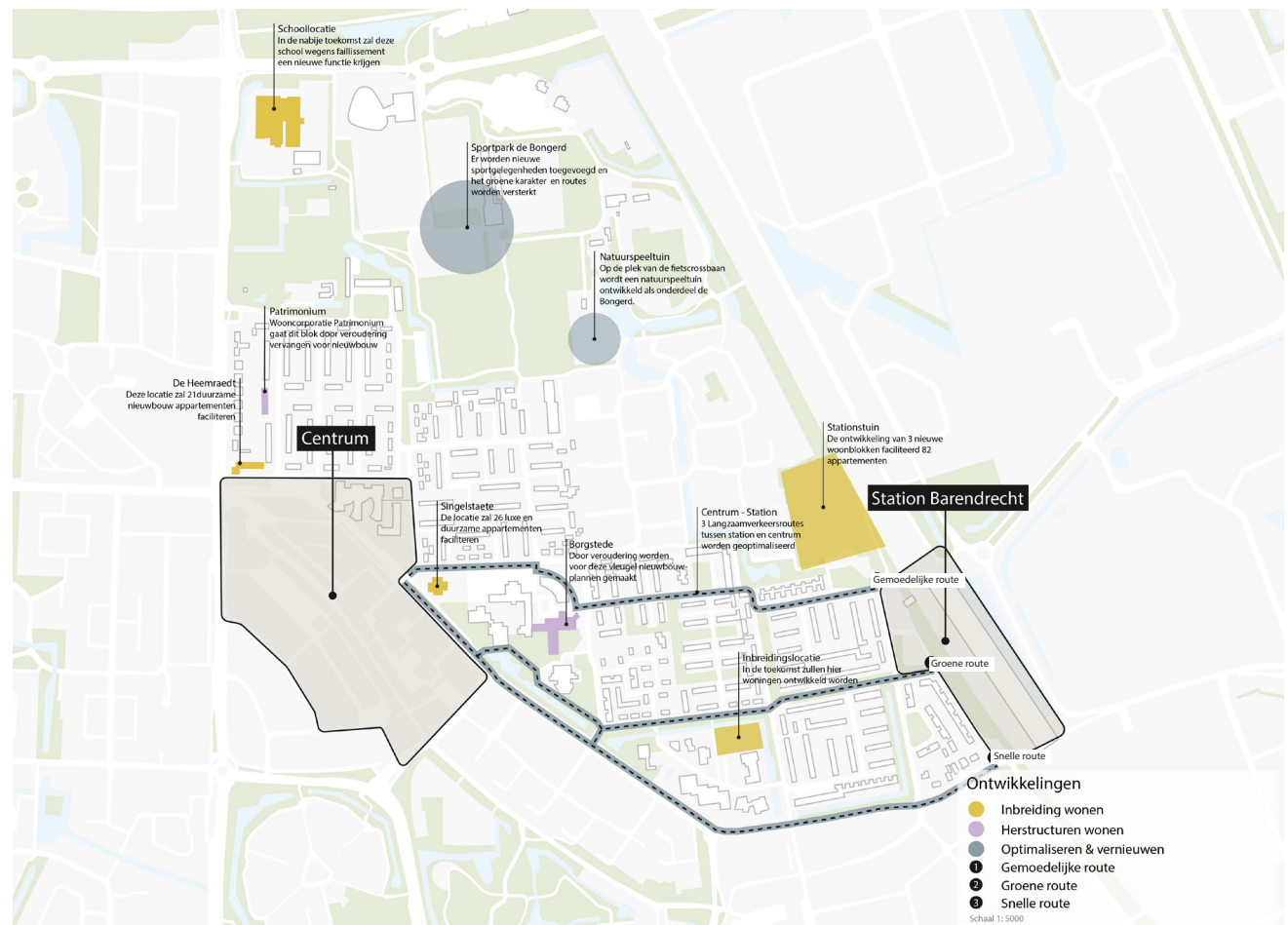
Ontwikkelingen

Op de kaart is te zien dat er verschillende ontwikkelingen gaande zijn in de wijk. De komende jaren zullen er nieuwe woningen worden ontwikkeld. Dit gebeurt op inbreidingslocaties en bestaande woonlocaties waar men te maken heeft met veroudering.

Daarnaast liggen er nieuwe opgaven voor de openbare ruimte. Zo wordt het groene karakter en de recreatieve routes door sportpark de Bongerd versterkt, volgens de visie van de Bongerd (2017). Daarbij komt er een natuurspeeltuin op de locatie van de fietscrossbaan.

Ook de langzaam verkeersroutes tussen station en centrum worden geoptimaliseerd om de belevingswaarde en gebruikswaarde te verbeteren. Volgens de visie op het Sportpark zijn de routes nauwelijks herkenbaar en mist het uitstraling. Daarnaast zijn de routes niet voldoende geoptimaliseerd voor de beoogde doelgroepen: fietsers, voetgangers, niet-motorvoertuigen en invaliden. De drie routes krijgen ieder een thema. De route langs het Lavendelhof wordt de gemoedelijke route. De route langs de Rozemarijnsingel wordt de groene route. En tot slot de route langs de Binnenbaan wordt de snelle route. (Gemeente Barendrecht, 2018).

GROTERE VERSIE BIJLAGEN

Figuur 18 Analysekaart ontwikkelingen

Groene route Donge

Groene route Rozemarijnsingel

Station van Barendrecht

Snelle route Binnenlandse Baan

Gemoedelijke route Lavendelhof

Gemoedelijke route Devel met richtingsbord

Figuur 19 Impressie Ontwikkelingen (en opgaves) Noord

Stap

3

Score bepalen met factsheets

Breng de beleving van bewoners ook in kaart

Bepalen van de score

In stap 3 wordt de Gezondheidsmeter ingevuld voor Noord. Dit wordt gedaan met behulp van de factsheets en de uitkomsten van de analyse uit stap 1. Stap 2 is tijdens deze analyse overgeslagen, omdat er bij het ontwikkelen van een geschikte tool voor Barendrecht al is gekeken welke data beschikbaar is.

Scoren met de Gezondheidsmeter

Om de score te bepalen zijn de factsheets per thema ingevuld. Omdat dit onderzoek gericht is op de openbare ruimte is enkel gedaan voor de thema's:

1. Voorzieningen & inrichting
2. Klimaat
3. Actief & sociaal
4. Gezondheid & leefstijl
5. Groen & natuur

Wijkgesprekken

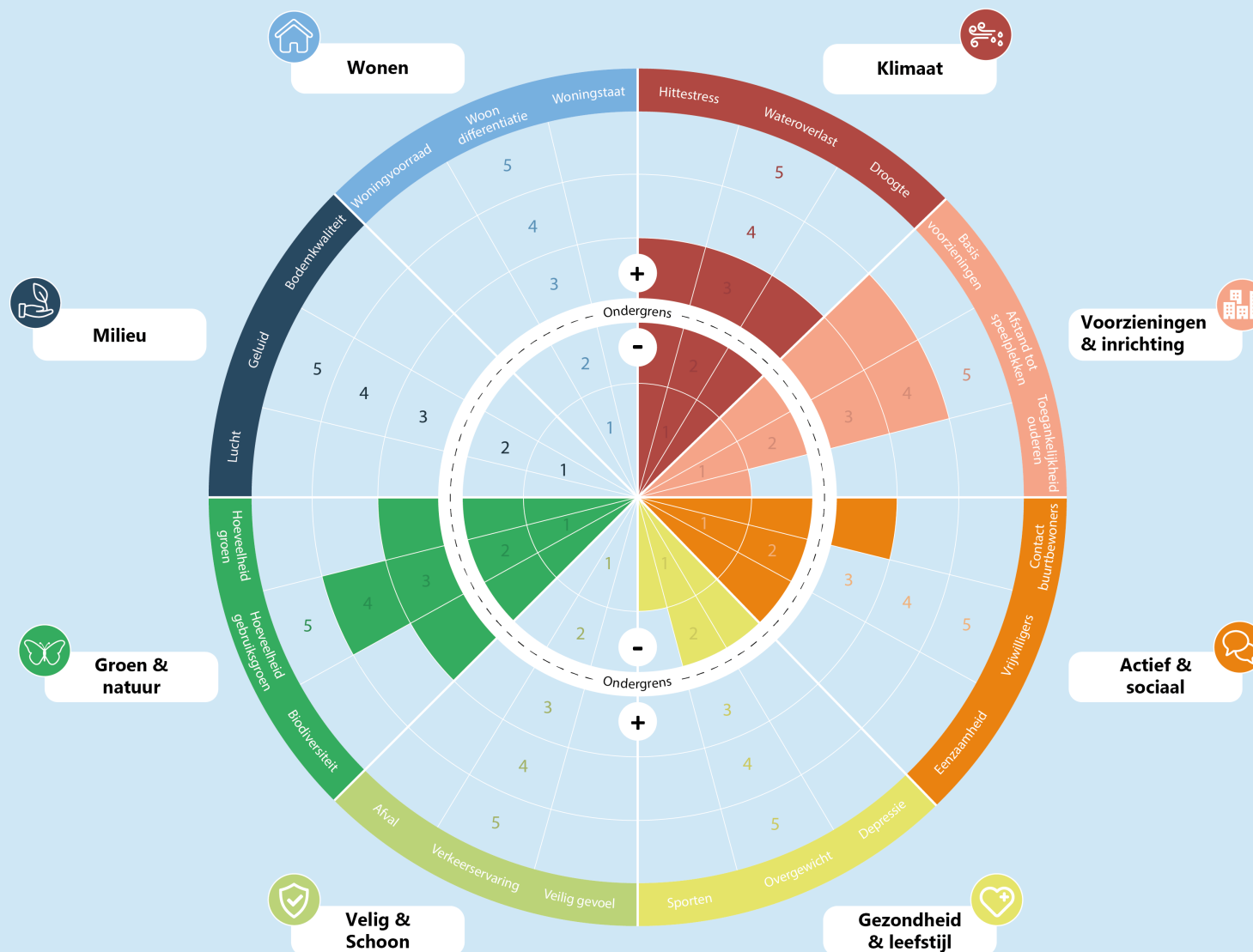
Ter aanvulling van de analyse zijn er wijkgesprekken gedaan met 14 bewoners verspreid door de hele wijk om te kijken of de uitkomsten van de Gezondheidsmeter overeenkomen met de ervaringen van bewoners. Dit was een half open interview, waarbij de indicatoren uit de gezondheidsmeter als leidraad zijn gebruikt.

Normaal worden de wijkgesprekken met ongeveer 10 sleutelpersonen gevoerd. Door complicaties was dit niet haalbaar en is er voor gekozen om een normale steekproef te doen door bewoners op straat aan te spreken. De uitkomsten zijn toegevoegd bij de tekstuele toelichting van de context analyse en

stedenbouwkundige gebiedsverkenning uit stap 1 en in de factsheets. De volledige wijkgesprekken zijn terug te lezen in bijlage D2.

De Gezondheidsmeter Barendrecht

Noord

Figuur 20 Gezondheidsmeter ingevuld voor Noord

Klimaat

Aandacht voor het klimaat is belangrijk

Het klimaat verandert snel door de onnatuurlijke opwarming van de aarde. Gevolgen zijn dat we in Nederland daardoor met extreem natte, droge en warme periodes te maken krijgen. Dit heeft effect op de leefomgeving en daardoor ook de gezondheid van mens en natuur.

Directe effecten van klimaatverandering zijn wateroverlast, hittestress en droogte. Wateroverlast ontstaat volgens de Klimaateffectatlas (z.d.) vooral bij wolkbreuken die in de zomer plaatsvinden. Het water kan onvoldoende de grond infiltreren en het riool kan de hoeveelheid water niet aan. Water blijft in de straten staan, waardoor schade aan vastgoed en hindering van hulpverlening kunnen ontstaan. Laaggelegen verharde delen zijn het meest kwetsbaar. Hittestress ontstaat wanneer de omgeving niet voldoende afkoelt na hete temperaturen. Het kan leiden tot gezondheidsklachten als vermoeidheid, uitdroging, oververhitting, hoofdpijn en slechte concentratie. Vooral senioren, kinderen en mensen met hart- en vaatziekten zijn kwetsbaar en kan de hitte zelfs leiden tot sterfte. (Klimaateffectatlas, z.d.)

Droge periodes door juist een tekort aan neerslag kan schade brengen aan de omgeving. Planten, bomen en dieren krijgen onvoldoende voeding en sterven. Daarnaast kan de bodem sneller dalen. (Klimaateffectatlas, z.d.)

Tips voor een gezonde inrichting

- Water beter afvoeren door waterdoorlatende verharding of groen
- Water tijdelijk vasthouden door groen of een holle weg
- Waterbergingscapaciteit vergroten op natuurlijke manier zoals met een wadi, verlaagde groenstrook plas of sloot.
- Meer groen biedt schaduw
- Gevelbeplanting en groene daken bieden isolatie in warme en koude periodes.
- Kies beplanting die bestand is tegen warme, natte en droge periodes.
- Plekken waar de kwetsbare doelgroep zich bevindt extra beschermen.

Notitie

Uit wijkgesprekken bleek dat wateroverlast op sommige plekken al is opgelost en zich soms helemaal niet voordoet op plekken die de klimaatatlas aangeeft. Om dit beter te inventariseren moeten er eigenlijk wijkgesprekken worden georganiseerd die specifiek over wateroverlast gaat. Wateroverlast op de Binnenlandse Baan en Lavendelhof is wel bevestigd.

Score Barendrecht Noord

Hittestress

In 2050 kan Noord te maken krijgen met gemiddeld 2-3 weken hittestress in de zomer. Het Noorden van de wijk heeft minder last van hitte door de aanwezigheid van het sportpark. Richting het centrum, voornamelijk rondom het gemeentehuis en een gedeelte van de Borgstede ligt het aantal weken juist hoger. Hier is kans op 3-4 weken hittestress. Dit is een groot risico voor de velen ouderen die in dit deel van de wijk wonen.

Hittestress 2050	> 1 maand	3-4 weken	2-3 weken	1-2 weken	< 1 week
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Wateroverlast

In noord is er op een aantal plekken sprake van wateroverlast met meer dan 15 cm. Deze overlast kan vooral ontstaan bij de wijkentrees van de Rivieren- en Fruitbuurt, op de wegen tussen de hofjes in de Fruitbuurt, in de verharde straten in de Rivierenbuurt (Waalstraat, Lekstraat, Merwedestraat), de Lavendelhof en Rozemarijnsingel in de Kruidenbuurt, de Vecht in de Stromenbuurt en tot slot de Binnenlandse Baan. De Binnenlandse baan is een belangrijke ontsluitingsweg.

Wateroverlast Klimaateffectatlas	> 30 cm	20-30 cm	15-20cm	10-15 cm	0-10 cm
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Droogte

Het potentieel neerslag tekort in 2050 scenario geeft aan dat er 180-210 mm neerslag kan optreden. Als er voor een langere periode onvoldoende water beschikbaar is kan dat schade aan de natuur veroorzaken. Nattere doelsoorten kunnen verdwijnen en drogere doelsoorten kunnen het gebied niet bereiken. Daarnaast ontstaat er kans op natuurbranden.

Droogte Klimaateffectatlas	>240 mm	210-240 mm	180-210 mm	150-180 mm	< 150 mm
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Voorzieningen & inrichting

Voorzieningen zijn belangrijk

In een gezonde leefomgeving is het belangrijk dat er voldoende bereikbare en aansluitende voorzieningen zijn voor bewoners. Het gaat om zorgverleners, winkels (met name voor levensmiddelen), onderwijs, openbaar vervoer en sport en recreatie mogelijkheden.

Deze basis voorzieningen zijn onmisbaar in het dagelijks leven en dragen tegelijk bij aan het participeren in de samenleving en de sociale cohesie van de wijk. Wanneer deze basisvoorzieningen niet of lastig bereikt kunnen worden gaat dat ten koste van het dagelijks functioneren. Het niet goed kunnen functioneren schaadt ook de gezondheid. Voor kwetsbare groepen als ouderen of mensen met een beperking is dit extra belastend. Voor deze groep kan dit resulteren in eenzaamheid, vermindering van zelfredzaamheid en het niet krijgen van zorg. Bovendien leiden grotere afstanden tussen gebruikers en voorzieningen in veel gevallen ook tot meer gebruik van de auto. Wat als gevolg kan hebben dat men minder beweegt en er meer milieulast wordt ervaren (lucht en geluid). (Quickscan Gezonde Leefomgeving, 2017)

Tips voor een gezonde inrichting

- Verkeersveilige en aantrekkelijke routes naar voorzieningen
- Aantrekkelijke routes naar voorzieningen voor gezonde mobiliteitsvormen als lopen en fietsen
- Voorzieningen sluiten aan op gebruikers
- Clusteren van voorzieningen (op centrale plek)
- Voldoende rustpunten langs routes voor mensen die zich minder makkelijk kunnen verplaatsen

Notitie

Uit wijkgesprekken kwam naar voren dat er een tekort wordt ervaren. Dit gaat mogelijk niet om een tekort maar een gemis aan een grotere of spannende speelplek.

De reden aan een tekort van bankjes is mogelijk te verklaren door vrees voor hangjongeren. Al geven bewoners veelal aan daar niet bang voor te zijn.

Score Barendrecht Noord

Basisvoorzieningen

Voldoende en bereikbare voorzieningen aan de hand van de leefbaarometer.

Volgens de Leefbaarometer (2020) scoort Noord met 0,03 een ruime voldoende voor de afstand tot zorgverleners, winkels, onderwijs, openbaar vervoer en sport en recreatie. De afstand tot het centrum van Barendrecht is dan ook erg klein.

Leefbaarometer score	< -0,2	-0,2 – -0,1	-0,1 – 0,0	0,0 – 0,1	> 0,1
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Afstand tot speelplekken

Voldoende speelplekken dichtbij huis voor kinderen van 0-5 jaar.

Deze doelgroep heeft de kleinste actieradius (100m), waardoor een speelplek sneller buiten bereik kan zijn. Het aantal speelplekken in de wijk voldoet aan het beleid en bereikt 75% van de kinderen. De overige 25% van de kinderen woont verspreid door de wijk en net buiten de actieradius van 100 meter. De gemeente legt een nieuwe speelplaats aan als er meer dan 15 kinderen wonen op dezelfde plek.

Afstand tot speelplekken	Voldoet niet	Voldoet <50% bereikt	Voldoet 50-75% bereikt	Voldoet 79-90% bereikt	Voldoet >90% bereikt
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Toegankelijkheid ouderen

In Noord zijn er weinig bankjes. De bankjes die er zijn staan in het park gelegen bij de Borgstede en op speelplaatsen. De afstand tussen deze bankjes is vaak meer dan 175 meter, wat ervoor zorgt dat de bereikbaarheid voor ouderen naar belangrijke voorzieningen afneemt. Tussen het centrum en het park gelegen bij de Borgstede is de afstand tussen de rustplekken wel goed. Deze afstand bedraagt gemiddeld minder dan 100 meter. Een rondje door de wijk wandelen of naar het station of sportpark lopen wordt voor ouderen al snel lastiger.

Rustplekken	> 175m	150-175m	125-150m	100-125m	<100m
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Actief & sociaal

Sociaal welbevinden is belangrijk

De inrichting van de leefomgeving kan het sociale welbevinden beïnvloeden. Het gaat dus over de invloed op het ervaren van de gezondheid (RIVM, 2016). Deze ervaring is natuurlijk voor iedereen anders, maar het is in ieder geval belangrijk dat mensen actief meedoen in de samenleving en een sociaal netwerk hebben waar ze op kunnen leunen. Denk aan vrienden, familie, collega's of burens.

Van de zes factoren, die volgens de theorie van Huber (2011) effect hebben op de gezondheid, hangen mentaal welbevinden, kwaliteit van leven en meedoen sterk samen met het sociale welbevinden. Een stevig sociaal netwerk zorgt ervoor dat je niet het gevoel hebt dat alleen bent of er daadwerkelijk alleen voor staat. Het is als het ware een vangnet. Anderzijds kan het beter kennen van elkaar binnen een wijk volgens de Hirschi theorie (1969) ook zorgen voor meer sociale controle. Volgens Movisie (2016) kan sociale steun ook zorgen voor een lager risico op vroegtijdig overlijden en bescherming tegen depressies, angststoornissen en stress. Dykstra (2011) verklaard deze effecten door een betere toegang tot hulpbronnen als tijd, geld, kennis, ervaring en informatie. Daarnaast draagt het bij aan het gevoel om erbij te horen. Amerikaans onderzoek (Hawkins et al., 1992, Elliott et al., 1996) bewijst dat risico op probleemgedrag van jongeren ook lager is, wanneer er een betere binding met de wijk is ontstaan. Zij tonen dan juist beschermend gedrag.

Tips voor een gezonde inrichting

- Ontmoetingsplekken creëren/ontmoeten stimuleren
- Een wijk waar iedereen trots op is creëert gemeenschapsgevoel
- Collectieve plek als moestuin of pluktuin
- Aanbieden van sociale buurtactiviteiten of een plek waar dit kan plaatsvinden
- (Ondersteuning voor mensen in kwetsbare situatie, hulp of luisterend oor)

Notitie

De score van eenzaamheid is een beetje vertekend door het hoge percentage ouderen en mogelijk laagopgeleiden en allochtonen in de wijk (aanneمة o.b.v. sociale huurwoningen). Bij hen zal dit eerder voorkomen. Voor een beter beeld van contact tussen de bewoners zou eigenlijk een grootschaligere resultaten moeten worden verkregen.

Score Barendrecht Noord

Eenzaamheid

Gemiddeld voelt 48% van de bewoners (vanaf 19 jaar) zich eenzaam. Dit is het hoogst voorkomende percentage binnen de wijken van gemeente Barendrecht. Het gemiddelde van Barendrecht ligt op 40%. Het landelijk gemiddelde ligt op 43%, waarvan 10% zich ernstig tot zeer ernstig eenzaam voelt. Onder de doelgroepen 85+, laagopgeleiden, weduwen/weduwnaars en niet westerse allochtonen komt eenzaamheid het meest voor. (GGD, 2016)

Eenzaamheid	> 50%	45-50%	45-41%	37-41%	<37%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Vrijwilligers

Er wordt door 23% van de bewoners vrijwilligerswerk gedaan. Daarmee scoort Noord in de laagste schaal, maar tegelijkertijd hetzelfde als het gemiddelde van Barendrecht. Het hoogste percentage in Barendrecht komt voor in de wijk Ter Leede, waar 30% vrijwilligerswerk doet. Het percentage vrijwilligers is laag vergeleken met andere gemeentes in Nederland waar het percentage vrijwilligers op kan lopen tot 54%, maar ten opzichte van de regio Rotterdam Den Haag scoort de wijk juist heel normaal. Hier ligt het gemiddelde rond de 24% en worden schaal 3 of hoger nauwelijks bereikt. (GGD, 2016)

Vrijwilligers	<24%	24-29%	29-34%	34-39%	34-39%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Contact buurtbewoners

In Noord beoordeeld 43% van de ondervraagde bewoners het contact onderling goed. Zij maken regelmatig een praatje met burens, groeten en helpen elkaar waar nodig. Bewoners zijn over het algemeen erg tevreden met het onderlinge contact. Toch beoordeeld 14% het contact slecht en 7% het contact zeer slecht. Deze bewoners wonen in de Rivierenbuurt, die ondertussen bekend is als een buurt die steeds anoniemer wordt. Helaas kan er nog geen vergelijking worden gemaakt op gemeentelijk niveau. Uit cijfers van het CBS (2014) blijkt dat op landelijk niveau 40% van de bewoners naar eigen zeggen veel contact heeft met burens en een kwart meent elkaar nauwelijks te kennen.

Contact buurtbewoners	Zeer slecht	Slecht	Voldoende	Goed	Zeer goed
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Gezondheid & leefstijl

Gezond gedrag stimuleren is belangrijk

De gezondheid van de mens is voor een groot deel het gevolg van hun eigen gedrag. De keuzes die mensen maken kunnen echter wel worden beïnvloed door de inrichting van de openbare ruimte. Volgens het RIVM (2018) is een ongezonde leefstijl verantwoordelijk voor bijna 20% van de ziektelast. Hierbij zijn de belangrijkste leefstijlfactoren bewegen, alcohol, roken en voeding.

Gezond gedrag draagt bij aan het voorkomen van overgewicht, chronische ziekten als diabetes en hart- en vaatziekten, depressie en bij ouderen botbreuken. Een omgeving die mensen verleid om gezonde keuzes te maken heeft bovendien ook een positieve invloed op de maatschappij door een grotere arbeidsproductiviteit, lagere zorgkosten, minder depressie en hoger welbevinden. Daarnaast zorgt bewegen ervoor dat mensen mobieler zijn, wat de zelfredzaamheid vergroot. Volgens de Nederlandse beweegrichtlijnen zouden volwassenen wekelijks minimaal twee en een half uur matig intensief moeten bewegen. Een beweegvriendelijke omgeving kan sporten en bewegen stimuleren en faciliteren. Maar ook een groene omgeving waar men geprikkeld wordt met gezond eten kan gezond gedrag stimuleren. (Quickscan, 2019)

Tips voor een gezonde inrichting

- Zicht op gezond eten
- Openbare ruimte die uitnodigend is tot bewegen: sporten, lopen, fietsen, spelen
- Groene buitenruimte (ieder seizoen) met eventueel fleurige beplanting
- Veilige oversteekplaatsen
- Voorzieningen in de buurt, vergroten zelfredzaamheid
- Stimuleren te ontmoeten
- Stimuleren gemeenschapsgevoel
- Openbare ruimte voelt veilig

Notitie

Het is niet duidelijk in welk gedeelte van de wijk de gezondheidsproblemen het grootst zijn. Dit zou nader onderzocht moeten worden met de GGD. Om beweging te stimuleren ligt er een kans voor bewegen in het groen (wandelpaden of sporten)

Score Barendrecht Noord

Depressie

In Noord loopt 48% van de bewoners (volwassenen vanaf 19 jaar) matig of hoog risico op een angststoornis of depressie. Daarmee behoort Noord tot de wijk met het hoogste percentage bewoners die een matig tot hoog risico heeft op een angststoornis of depressie, ten opzichte van de Gemeente Barendrecht. Het gemiddelde van Barendrecht ligt op 41%. (GGD, 2016)

Depressie	>49%	44-49%	39-44%	34-39%	<34%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Overgewicht

In Noord heeft 54% van de bewoners (volwassenen vanaf 19 jaar) in Noord overgewicht. Daarmee behoort Noord tot één van de slechtst scorende wijken betreft overgewicht. Het gemiddelde van Barendrecht ligt op 47%. Het landelijk gemiddelde ligt op ongeveer 50%. (GGD, 2016)

Overgewicht	<39%	39-44%	44-49%	49-54%	>54%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Bewoners die sporten

In Noord zegt 38% van de bewoners (volwassenen vanaf 19 jaar) minimaal één keer per week te sporten. Daarmee scoort de wijk het laagst van alle wijken in Barendrecht. Het gemiddelde van Barendrecht ligt op 48% en in de hele regio Rotterdam is het gemiddelde 46,5%. (GGD, 2016)

Leefbaarometer score	<37%	37-41%	41-45%	45-50%	>50%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Groen & natuur

Groen & natuur is belangrijk

Biodiversiteit zorgt voor een gezonde en productieve natuur en is onmisbaar voor het menselijk bestaan op aarde. Denk aan natuurlijke grondstoffen, medicijnen en voedsel. Naast het voorzien in basisbehoeften heeft de natuur, of groen, ook een positief effect op de menselijke gezondheid. (PBL, z.d.)

Er zijn verschillende manieren bekend waarop groen een positief effect heeft op de gezondheid. Volgens de Quicksan Gezonde Leefomgeving (2017) resulteert het wonen in een groene leefomgeving o.a. in: zich gezonder voeler, lager bezoek aan de huisarts voor angst en depressie, het minder optreden van hart- en vaatziekten, het toenemen van herstelvermogen na ziekte, een lager gebruik van slaap- of kalmeringsmiddelen, minder kinderen met gedragsproblemen en meer beweging en leervermogen onder kinderen.

Groen is goed voor iedereen, maar de invloed verschilt soms per bevolkingsgroep. Volgens de Quicksan Gezonde Leefomgeving(2016) zit het verschil in de hoeveelheid tijd die wordt doorgebracht in een groene omgeving. Vooral kinderen, jongeren, ouderen en mensen met een lage sociaal-economische status profiteren ervan, doordat zij meer tijd spenderen in de directe woonomgeving.

Tips voor een gezonde inrichting

- Gebruiksgroen binnen 300 meter (o.a. sport- en speelplaatsen)
- Toegankelijk, aantrekkelijk en veilig net van groene fietspaden en looproutes
- Looproutes naar ingangen van parken verbeteren
- Voldoende zicht op groen
- Uitnodigend voor verschillende doelgroepen
- Groen in ieder seizoen wat ook bijdraagt aan de biodiversiteit
- Beplanting en bomen waar weinig mensen allergisch voor zijn
- Bij gebrek aan ruimte is gevelbeplanting ook een optie
- Schuilplaatsen voor dieren en/of insecten
- Natuurvriendelijke oevers en aangepast maaibeheer

Notitie

Score voor gebruiksgroen lijkt wat hoog wanneer het wordt bekeken op wijkniveau. Er zijn veel groene plekken in de wijk, maar deze zijn niet per definitie bestemd om te gebruiken.

Score Barendrecht Noord

Hoeveelheid groen

In Noord is gemiddeld 16% groen in de openbare ruimte. De Rivierenbuurt heeft met 10% het minst openbaar groen in de wijk en scoort daarmee onvoldoende. De Kruidenbuurt scoort het beste en heeft 22% groen in de openbare ruimte. Informatie is verkregen via beleidsadviseur W. Goudzwaard (persoonlijke communicatie, 2020)

Percentage groen	< 10%	10-15%	15-20%	20-25%	> 25%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Hoeveelheid gebruiksgroen

Er is een score uitgekomen voor de hele gemeente Barendrecht, omdat er geen informatie aanwezig is op wijkniveau. Barendrecht scoort op spelen en routes een 2.0 en op sport een 3.0. Hierdoor scoort Barendrecht net een 2.0. Dit strookt deels met Noord, omdat er een sportpark in het noorden van de wijk ligt. Een belangrijke kanttekening hierbij is de vraag naar (leuke) speelplekken en groen het vele groen dat vaak niet getypeerd kan worden als gebruiksgroen. Gebruik van dit groen leidt soms tot ergernis van bewoners. (RIVM, 2017)

Beweeg-vriendelijkheid	0-1	1-2	2-3	3-4	0-10 cm
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Biodiversiteit

In Noord zijn er duidelijk maatregelen genomen om de biodiversiteit te verbeteren. Alle drie de oevers in de wijk zijn natuurvriendelijk, langs de binnenbaan is een bloemenmengsel ingezaaid en op verschillende plekken is er kruidenrijk gras ingezaaid. Het bloemenmengsel bedraagt 1% van het totale gras areaal en het kruidenrijk gras bedraagt 11%. Daarnaast zijn er 125 verschillende soorten cultuurbeplanting die samen ongeveer een opp. van 27.000 m2 hebben. Dit is 33% van het totale areaal groen in de wijk. Gezien het grote oppervlakte gazon en de insectvriendelijk beplanting in de wijk valt er nog wel veel winst te behalen en krijgt Noord een score van 3. Informatie is verkregen via beleidsadviseur W. Goudzwaard (persoonlijke communicatie, 2020)

Biodiversiteit maatregelen/effort	Geen	Nauwelijks	Voldoende maatregelen	Veel maatregelen	Max. maatregelen
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Kritische inzichten

1

Bewoners voelen zich sterk verbonden met de wijk; er zijn weinig verhuisbewegingen.

De ruime groene opzet en afstand van het centrum worden vaak als kwaliteiten genoemd.

2

De wijk wordt gedomineerd door de doelgroep 60+ (vaak nog woonachtig in grondgebonden woningen). Dit valt te verklaren door de sterke binding met de wijk en het aansluitende voorzieningenaanbod.

3

De dominante leefstijl in Noord is groen. Zij houden van rust en zijn conservatief. Sommige bewoners hebben dan ook moeite met de veranderingen van de afgelopen jaren. Daarna volgen blauw en geel. De gele leefstijl past bij de knusse opzet van veel buurten met hofjes.

4

In de Rivierenbuurt zijn conflicten tussen bewoners ontstaan door woonoverlast. Huidige en nieuwe bewoners botsen met elkaar. Cultuurverschillen spelen een rol. Bewoners geven aan dat sociale activiteiten niet meer zullen bijdragen aan de cohesie.

5

Het voorzieningenniveau is uitstekend. De toegankelijkheid tot voorzieningen voor ouderen die slechter ter been zijn scoort wel onvoldoende. Dit kan verbeteren door voldoende rustplekken toe te voegen aan belangrijke routes.

6

In de Rivierenbuurt zijn een aantal straten met een stenig karakter. In de Lekstraat wordt aangegeven dat er onlangs bomen zijn weggehaald voor ontwikkelingen.

7

Er is ruimte voor verbetering van het eentonige gebruiksgroen en kijkgroen, ook al scoort gebruiksgroen goed in de meter. Daarbij heeft het groen op een aantal plekken een onduidelijke functie: gebruiksgroen of kijkgroen? Dit kan zorgen voor frictie tussen bewoners.

8

De aanwezigheid van vele knusse (vaak autovrije) hofjes en parkstructuren bieden kansen om ontmoetingen en bewegen te stimuleren. Daarnaast kan ingespeeld worden op behoeften van de verschillende doelgroepen

9

Bij de ontwikkeling van Sportpark de Bongerd wordt het groene karakter en de recreatieve routes verbeterd. Hier liggen kansen voor aansluiting van routes en groenstructuren op de wijk. Specifiek voor de bereikbaarheid vanaf de Borgstede.

10

De routes tussen station en centrum worden geoptimaliseerd voor langzaam verkeer. De herkenbaarheid, toegankelijkheid en aantrekkelijkheid voldoen momenteel niet. Bij de optimalisatie kan rekening gehouden worden met de toegankelijkheid voor ouderen.

11

Het Dakpark op het treinstation wordt momenteel niet optimaal gebruikt door bewoners van de wijk. De opgangen hebben een slechte aansluiting op de wijk. Bovendien is de toegankelijkheid voor ouderen door de vele trappen slechter.

12

Er zijn volgens het beleid voldoende speeltuinen. Enkele bewoners geven aan dat er een tekort aan grotere en spannende speelplekken wordt ervaren. Wanneer het aantal kinderen stijgt kunnen secundaire speelplekken en meer gebruiksgroen de oplossing bieden.

13

Uit de gezondheidsmeter kwam naar voren dat er op sommige plekken wateroverlast en hittestress kan plaatsvinden. Bewoners van de Borgstede bevestigen wateroverlast en het ervaren van hitte langs de Binnenlandse Baan.

14

Uit de gezondheidsmeter kwam naar voren dat Noord onvoldoende scoort op gezondheid & leefstijl. Bewoners zijn te zwaar, bewegen te weinig en hebben grotere kans op depressie.

15

Uit de gezondheidsmeter kwam naar voren dat Noord onvoldoende scoort op eenzaamheid en vrijwilligers. Veel bewoners voelen zich eenzaam. Aan de andere kant is er weinig draagvlak voor het opzetten van activiteiten doordat er te weinig vrijwilligers zijn of teveel conflicten.

16

Op korte termijn moet de wijk voorzien in de behoeften van de doelgroep 60+. Op lange termijn, wanneer een groot deel van deze doelgroep zijn huidige woning zal moeten verlaten, zal de wijk verjongen door het aantrekken van starters en young professionals.

Stap

4

Bepalen kansen & knelpunten

Bepalen kansen & knelpunten

In stap 4 worden de kansen en knelpunten in kaart gebracht aan de hand van de voorgaande stappen. Bepaal hierbij ook waar prioriteiten en ambities liggen.

Ambities

Voordat de kansen en knelpunten in kaart worden gebracht is eerst bepaald waar de ambities en prioriteiten liggen. Er kunnen drie verschillende soorten ambities onderscheiden worden:

1. thema's en/of indicatoren die onvoldoende scoren.
2. thema's en/of indicatoren die op bepaalde plekken afwijken van de gemiddelde score.
3. thema's en/of indicatoren met een voldoende waarop nog sterker wordt ingezet.

Welke thema's het belangrijkst zijn voor Noord, is uit verder uitgewerkt op de volgende pagina.

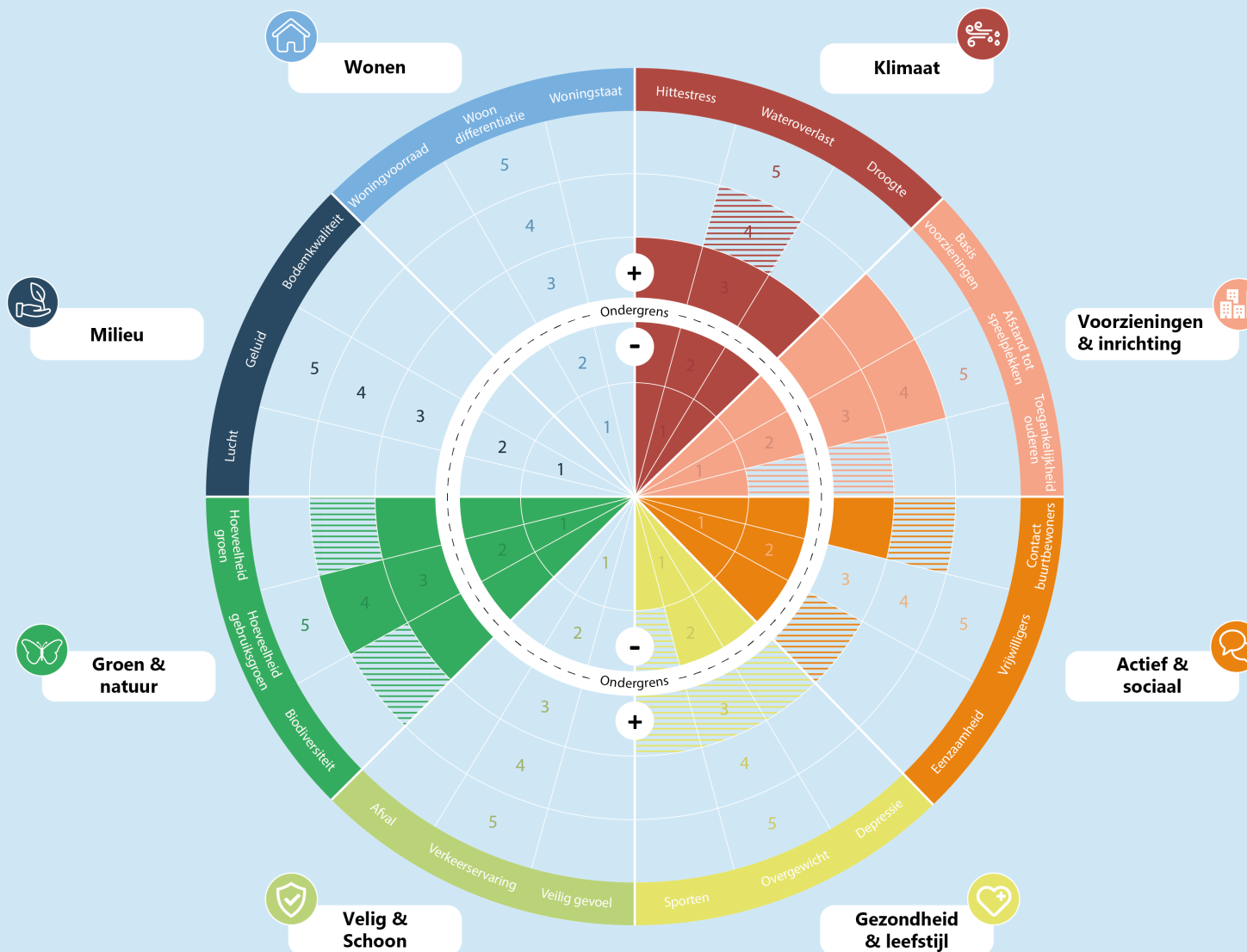
Kansen en knelpunten

Nadat de ambities per thema in kaart zijn gebracht kunnen de fysieke kansen en knelpunten ook in kaart worden gebracht. Dit is gedaan aan de hand van een fotoverslag. Iedere kans en knelpunt is gekoppeld aan de gezondheidsthema's. Dit geeft een goed beeld van de situatie en kan gebruikt worden als opstapje naar een visie.

Gezondheidsmeter Barendrecht

Ambities & prioriteiten

Noord

Figuur 21 Gezondheidsambities voor Noord in kaart

Waar liggen ambities & prioriteiten?

Klimaat

Wateroverlast op de Binnenlandse Baan wijkt af van het gemiddelde en is onvoldoende. Daarnaast is wateroverlast met oog op de toekomst belangrijk om onder controle te hebben. Daarom is het gewenst om de 4 te halen.

Voorzieningen

Toegankelijkheid ouderen scoort onvoldoende en daarom zal er worden gestreefd naar een voldoende (3).

Actief & sociaal

Eenzaamheid scoort onvoldoende, daarom wordt gestreefd naar een voldoende. Vrijwilligers naar een voldoende helpen is lastig op te lossen in de openbare ruimte, maar aanvullende maatregelen zouden wel daaraan kunnen bijdragen. Tot slot dreigt er steeds meer anonimiteit te komen met de komst van nieuwe bewoners. Om dit tegen te gaan zal de openbare ruimte nog ontmoetingsvriendelijker worden ingericht.

Gezondheid & leefstijl

Alle indicatoren van gezondheid en leefstijl scoren momenteel onvoldoende, daarom wordt gestreefd naar minstens een voldoende.

Groen & natuur

Dit thema heeft (indirect) een grote invloed op de gezondheid. Daarom wordt er nog meer geïnvesteerd in de hoeveelheid groen en biodiversiteit.

Fysieke knelpunten in kaart

Uit voorgaande analyses en wijkgesprekken bleek dat er diverse fysieke knelpunten in de openbare ruimte zijn. Zo zijn sommige straten in de Rivierenbuurt stenig en is de openbare ruimte vaak verouderd. Bewoners geven aan dat er meer onderhoud plaats zou mogen vinden. Ook hondenpoep is een probleem rondom de Borgstede. Onderhoud en hondenpoep overlast hoort echter bij 'veilig & schoon' en is nog niet onderzocht. Desondanks wordt dit toch meegenomen, omdat het een belangrijke factoren zijn voor de gezondheid van de wijk.

Daarnaast zijn de drie routes tussen station en centrum momenteel niet herkenbaar, toegankelijk en aantrekkelijk voor langzaam verkeer. Ook langs deze drie belangrijke routes is hondenpoep een issue. Vooral langs de Binnenlandse baan is de geur van hondenpoep sterk aanwezig op warmere dagen. Niet erg prettig om doorheen te lopen.

Een vierde route tussen de Bongerd en de Borgstede is niet per definitie een onaantrekkelijke route, maar zou nog gebruiksvriendelijker gemaakt kunnen worden door het toevoegen van rustplekken.

Figuur 22 Fysieke knelpunten in kaart

Fysieke kansen in kaart

De hofjes bieden kansen om gezondheidsmaatregelen te faciliteren. Dit zullen voornamelijk maatregelen voor de gezondheidsbevordering zijn door het stimuleren van gezond gedrag. Denk aan bewegen, sociale contacten verbeteren of gezond eten.

Hofjes aan belangrijke routes zijn extra waardevol om gezond gedrag te stimuleren door met de fiets of te voet naar het centrum of station te gaan.

Naast de hofjes zijn er ook kansen om de gezondheid van de wijk te bevorderen door het groen rondom de Borgstede nog gezondheidsvriendelijker in te richten.

Figuur 23 Fysieke kansen in kaart

Stap

5 Opstellen ambities & visie

Opstellen ambities & visie

In stap 5 zijn de ambities en maatregelen voor de openbare ruimte van Noord opgesteld. Hiervoor zijn de kansen & knelpunten uit stap 4 gebruikt.

Ambities & maatregelen

Om de gezondheid van Noord te verbeteren door de openbare ruimte gezonder in te richten zijn 5 ambities opgesteld. Aan iedere ambitie zijn maatregelen gekoppeld om tot het gewenste resultaat te komen. De maatregelen zijn geselecteerd aan de hand van de maatregelen vermeld op de factsheets. De complete inspiratielijst is terug te vinden in bijlage E4.

Tijdens de analyse van stap 1 en 3 zijn ook knelpunten naar voren gekomen die niet opgelost kunnen in de openbare ruimte. Deze maatregelen zouden wel een hele goede aanvulling kunnen zijn. Deze aanvullende maatregelen zijn te vinden in de bijlage F.

Visie

De ambities zijn vervolgens vertaald naar een visiekaart. Daarbij zijn ook de gezondheidsthema's er wederom aan gekoppeld om zo een rode draad in het verhaal te houden.

Op naar een gezonde inrichting

1. Een gezonde leefstijl nu en in de toekomst

De leefomgeving kan gezond gedrag stimuleren. Door het plaatsen van fruitbomen, aanleggen van een buurtmoestuin of pluktuin, aanleggen van een openbaar fitnesspark of door langzaam verkeersroutes zo aantrekkelijk mogelijk te maken, kan gezond gedrag gestimuleerd worden en bijdragen aan het thema 'Gezondheid & Leefstijl'. Tegelijkertijd dragen deze maatregelen bij aan 'Voorzieningen & Inrichting', 'Groen & Natuur' en 'Actief & Sociaal'.

2. Een sociale wijk

Het hebben van sociale contacten is belangrijk voor de gezondheid van mensen. Zo kan het dienen als vangnet, maar ook kunnen sociale contacten tussen bewoners onderling natuurlijk de sfeer en tolerantie voor elkaar bepalen in een wijk. Door meer ontmoetingsplekken te creëren krijgen buurtbewoners meer de gelegenheid om elkaar te leren kennen en een praatje te maken. Daarbij kunnen regels in de openbare ruimte op plekken waar overlast een rol speelt ook bijdragen. Deze maatregelen dragen bij aan het thema 'Actief & Sociaal'. Daarbij wordt er ook aan de thema's 'Voorzieningen & Inrichting' en 'Gezondheid & Leefstijl' bijgedragen.

3. Een klimaatbestendige wijk

Klimaatverandering zorgt voor nattere periodes waardoor meer wateroverlast zal optreden. Dit is vervelend als je er doorheen moet lopen of fietsen of het je tuin of huis beschadigt. Daarnaast kan het zelfs gevaarlijk worden als hulpdiensten niet op tijd hun bestemming kunnen bereiken. Om bestand te zijn tegen de gevolgen van klimaatverandering is het

belangrijk dat het water in de wijk beter afgevoerd kan worden. Dit kan door een betere infiltratie, of het (tijdelijk) vasthouden van water. Zo wordt het riool niet overbelast en zal het water minder snel op straat blijven staan. Maatregelen als waterpasserende verharding, een holle weg, een verlaagde groenstrook, een wadi of het aanleggen van een goot zijn hier voorbeelden van. De maatregelen bij deze ambitie dragen bij aan de thema's 'Klimaat' en 'Groen & Natuur'.

4. Een aantrekkelijke en groene openbare ruimte

Groen is goed voor de gezondheid van mensen en creëert (mits goed toegepast) een leefgebied voor insecten, dieren en planten. Een groene en aantrekkelijke openbare ruimte nodigt bovendien meer uit tot gezond gedrag. Om deze ambitie te behalen is het belangrijk dat: er voldoende sport- en spelmogelijkheden in de wijk zijn; hondenpoep geen overlast meer veroorzaakt; de openbare ruimte in ieder seizoen groen is en de bestrating er netjes uit ziet en zo min mogelijk tot valpartijen kan leiden. Met variatie in type inrichtingselementen (zoals beplanting, bestrating of zitelementen) zorg je ervoor dat plekken een eigen karakter krijgen en daardoor herkenbaar zijn. Gebruikswaarde en belevingswaarde staan centraal. De Maatregelen dragen bij aan de thema's 'Groen & Natuur', 'Gezondheid & Leefstijl', 'Actief & Sociaal' en 'Voorzieningen & Inrichting'.

5. Herkenbare en aantrekkelijke routes station-centrum

De routes tussen station en centrum moeten het visitekaartje van Barendrecht zijn. Daarbij kunnen deze routes een belangrijke rol spelen in het stimuleren van

gezond gedrag. Door langzaam verkeer te stimuleren, worden volwassenen en kinderen uitgenodigd om de fiets te pakken, te wandelen of zelfs buiten te spelen. Hierbij is het belangrijk dat de route dus aantrekkelijker wordt voor langzaam verkeer dan in de huidige situatie. Een groenere en gebruiksvriendelijkere uitstraling kan daaraan bijdragen. Met deze maatregelen wordt er niet alleen bijgedragen aan het thema 'Gezondheid & Leefstijl', maar ook 'Voorzieningen & Inrichting' en 'Groen & Natuur'.

6. Investeren in jongeren en ouderen

Op korte termijn is het in Noord belangrijk om rekening te houden met de grote groep ouderen en vergrijzing van de wijk. Daarom is het belangrijk dat de toegankelijkheid van belangrijke voorzieningen goed is. Om de toegankelijkheid voor ouderen te bevorderen zijn voldoende rustplekken en goed begaanbare wegen essentieel.

Op lange termijn zal de wijk weer gaan verjongen. Dat betekent dat er andere behoeftes zullen zijn. Verjonging betekent ook meer kinderen. Zorg daarom voor een flexibele inrichting van de openbare ruimte die door zowel jong als oud gebruikt kan worden. Voor kinderen hoeft een speelplek niet altijd een speeltuin te zijn. Er kunnen zich ook aanleidingen tot spelen bevinden zoals stepping stones. Met deze maatregelen wordt de zelfredzaamheid en het sociale contact van ouderen vergroot en bewegen gestimuleerd. Kortom maak buitenspelen en bewegen voor iedereen aantrekkelijk. Het zal daarmee bijdragen aan de thema's 'Voorzieningen & Inrichting', 'Gezondheid & Leefstijl' en 'Actief & Sociaal'.

Maatregelen openbare ruimte

Wijk Noord

Een gezonde leefstijl nu en in de toekomst

- Buurtmoestuin aanleggen
- Fruit- en/of notenbomen plaatsen
- Plaatsen van fitnessstoestellen in de openbare ruimte
- Aantrekkelijke langzaamverkeersroutes

Investeren in jongeren en ouderen

- Voldoende spannende speelplekken voor kinderen
- Toegankelijkheid van voorzieningen verbeteren

Een sociale wijk

- Creëren van ontmoetingsplekken
- Regels opstellen in de openbare ruimte

Herkenbare en aantrekkelijke route station-centrum

- Gebruiksvriendelijke route
- Stimuleren fietsen en wandelen
- Groene route

Een klimaatbestendige wijk

- Water langer vasthouden
- Water beter afvoeren door infiltratie

Een aantrekkelijke en groene openbare ruimte

- Sport- en spelmogelijkheden in het groen
- Plaatsen van hondenaafvalbakken
- Groen in ieder seizoen
- Openbare ruimte Rivierenbuurt en Kruidenbuurt opnieuw bestraten
- Leefgebied voor verschillende dieren, insecten en planten

De visie

Op de visiekaart is te zien hoe er wordt ingezet op de verschillende gezondheidsthema's en bijbehorende ambities. Om te beginnen loopt er door de hele wijk een belangrijke groenstructuur. Door een gezondere inrichting van deze groenstructuur kan gezond gedrag gestimuleerd worden. Door het toevoegen van een extra opgang van het dakpark kan ook deze plek intensiever gebruikt worden. Denk hierbij aan gezond eten en bewegen. Ook zal het de sociale cohesie en biodiversiteit bevorderen en maakt het belangrijke routes aantrekkelijker. Er wordt bijgedragen aan de ambities:

- Een gezonde wijk nu en in de toekomst
- Een sociale wijk
- Een aantrekkelijke en groene openbare ruimte
- Een klimaatbestendige wijk

Daarnaast moeten belangrijke verbindingen goed toegankelijk zijn voor langzaam verkeer, wat er voor zorgt dat het aantrekkelijker wordt om te lopen of fietsen. Daarbij worden de hondenpoep overlast en wateroverlast ook aangepakt. Om voorzieningen voor ouderen ook nog bereikbaarder te maken wordt op deze routes gestreeft naar een bankje iedere 125 meter. Er wordt bijgedragen aan de ambities:

- Een gezonde wijk nu en in de toekomst
- Investeren in jongeren en ouderen
- Een aantrekkelijke en groene openbare ruimte
- Een klimaatbestendige wijk

Tot slot wordt de bestrating in de openbare ruimte in de Rivieren- en Kruidenbuurt aangepakt. Dit zorgt ervoor dat de openbare ruimte er weer fris en netjes uit ziet. Tegelijkertijd kunnen verzakkingen verholpen worden, wat het veiliger en toegankelijker maakt voor mindervaliden en/of ouderen. Er wordt bijgedragen aan de ambities:

- Een gezonde wijk nu en in de toekomst
- Investeren in jongeren en ouderen
- Een aantrekkelijke en groene openbare ruimte

Visie

Gezonde Openbare Ruimte Noord

- Belangrijke groenstructuur
- Vernieuwen openbaar groen
- Vernieuwen openbare ruimte
- Bebouwing aan groenstructuur
- Recreatief groen openbare ruimte
- Belangrijke langzaam verkeersroutes optimaliseren
- ⋯ Wandelroutes
- ⌒ Rustplek ieder 125m
- ⊕ Wateroverlast oplossen
- ⚡ Speeltuin
- ⚡ Buiten fitness
- ⚡ Gedragsregels
- ⚡ Hondenpoep opruimen
- ♥ Sociale ontmoetingsplek
- ▶ Opgang dakpark

Schaal 1:6500

Figuur 25 Visie voor Noord

Stap

6

Ontwerpen met ambities & maatregelen
Terugkoppelen naar bewoners

Ontwerpen met ambities & maatregelen

In stap 5 zijn de ambities, maatregelen en visie vastgesteld. Hiermee kan in stap 6 een ontwerp worden gemaakt voor de openbare ruimte.

Station-centrumroute Lavendelhof

Voor het huidige onderzoek wordt één project uitgekozen om verder uit te werken: de station-centrumroute over de Lavendelhof. Dit is één van de routes die het centrum en station van Barendrecht verbindt. Hier liggen veel kansen om gezond gedrag te stimuleren en de uitstraling te verbeteren. Daarbij moet de route een visitekaartje zijn voor iedereen die van buitenaf Barendrecht binnenkomt met het openbaar vervoer.

Gezond gedrag stimuleren

Om te zorgen dat de leefomgeving op een positieve manier de gezondheid beïnvloed wordt vooral ingezet op het stimuleren van gezond gedrag door meer bewegen, gezond eten en verbeteren van sociale contacten. Er zijn vijf opgaves geformuleerd voor de openbare ruimte van de stationsroute over de Lavendelhof

Uitgangspunten voor het stimuleren van gezond gedrag zijn bij deze vijf opgaves:

- Toegankelijkheid
- Gebruiksvriendelijk
- Aantrekkelijkheid
- Herkenbaarheid

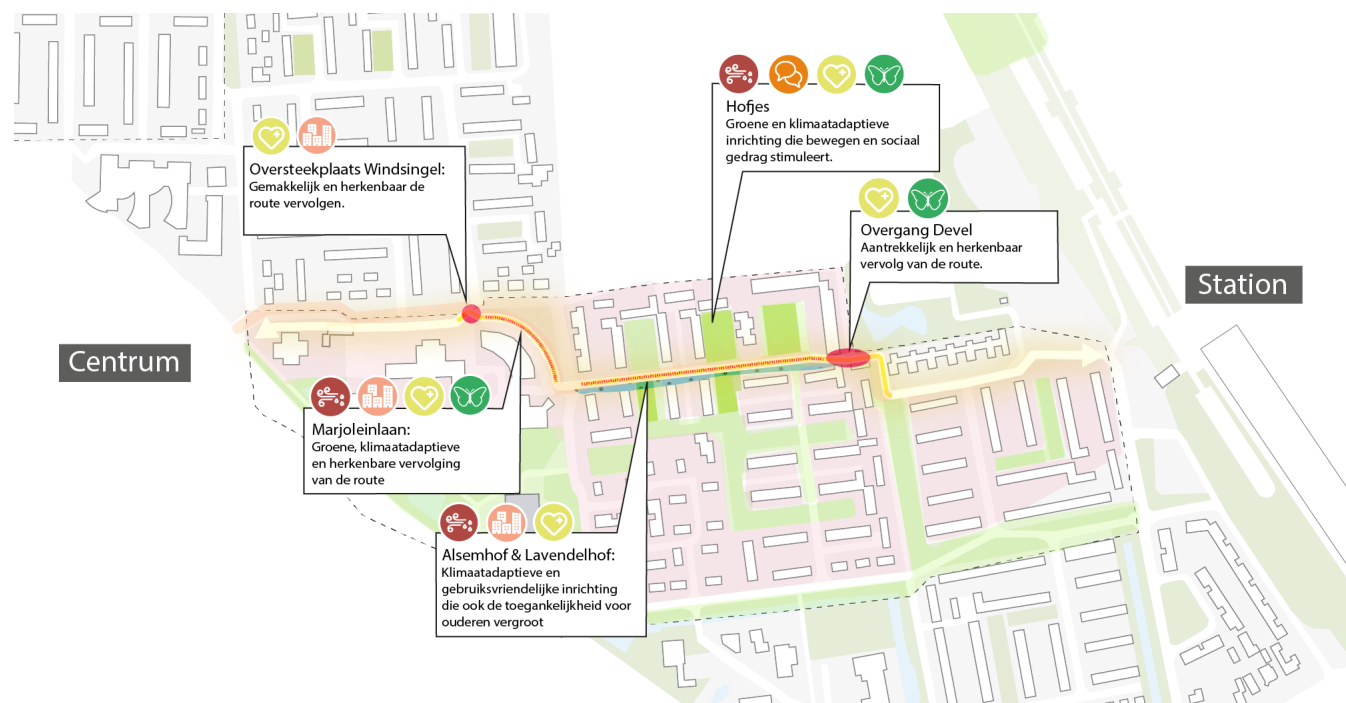
De ontwerpen zijn toegelicht aan de hand van doorsnedes en sfeerbeelden. Hierbij gaat het niet enkel om de route an sich, maar wordt er ook

aansluiting gezocht op de hoven. De inrichting van deze hoven zou een basisprincipe kunnen zijn voor alle hoven in de wijk.

Om de fase af te ronden kunnen de beste varianten voorgelegd worden aan de bewoners. Hierbij krijgen bewoners ook de mogelijkheid om een aanvulling te doen op de voorgedragen schetsen. Echter is dit

binnen het huidige onderzoek niet haalbaar. Wel zijn de schetsontwerpen gemaakt die aangedragen kunnen worden op de bewonersavond. Dit kan in een vervolgonderzoek verder afgerond worden.

Voor vervolgonderzoeken is ook de complete inspiratielijst van maatregelen terug te vinden in bijlage E4.

Figuur 26 Projecten Lavendelhof

Inrichtingselementen

1. Beplanting

Een groene omgeving is super gezond voor iedereen. Mensen voelen zich vaak gezonder en het nodigt meer uit om te bewegen. Om nog meer plezier te ervaren van een groene omgeving is het belangrijk om zorgvuldig de beplanting uit te kiezen. Denk aan de gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde.

Variatie

Zo kan er rekening gehouden worden met variatie in beplanting. Dit zorgt dat niet iedere plek er hetzelfde uit ziet en ieder seizoen er verschillend is. Zeker in een wijk als Noord, waar bepaalde structuren zoals de hofjes telkens terugkomen. Het straatbeeld kan al snel eentonig en saai worden. Bovendien is het ook belangrijk dat bepaalde routes, zoals die tussen centrum en station, juist goed te herkennen zijn. Buiten het feit dat het belangrijk is dat deze routes er aantrekkelijk uit zien is het dus ook van belang dat mensen zich goed kunnen oriënteren.

Maak gebruik van planten met verschillende kleuren,

structuren en bloeiperiodes. Daarbij wordt ook, mits op de juiste manier ingericht, een biotoop gecreëerd voor (meerdere) planten en dieren. Volgens Green to Colour (z.d.) dragen vaste planten sterk bij aan de biodiversiteit. Er kunnen drie typen plantenborders onderscheiden worden voor het ontwerp:

- Bloemenweide: Een bloemenmengsel met veel verschillende soorten. Cruydt Hoeck biedt verschillende mengsels, ook insectvriendelijke. Hierin kunnen éénjarige, tweejarige of vaste soorten zitten.
- Vaste planten: Organisaties als Green to Colour (z.d.) en Groen Collectief Nederland (z.d.) zijn

gespecialiseerd in het aanleggen van vaste plantenborders en doen dit ook voor gemeentes. Deze vaste plantenborders hebben veel voordelen. Ze zijn kleurig, vereisen weinig onderhoud en hebben lage beheerskosten. Soortgelijke borders zijn ook te vinden op het stationsplein en de Kruidentuin in Noord.

- Moerasbeplanting: wanneer er gebruik wordt gemaakt van verlaagde plantenborders zijn er volgens beleidsadviseur F. van Vliet (persoonlijke communicatie, 2020) planten nodig die goed tegen een natte grond kunnen. Deze borders zullen namelijk een deel van de wateroverlast oplossen door water tijdelijk te bergen.

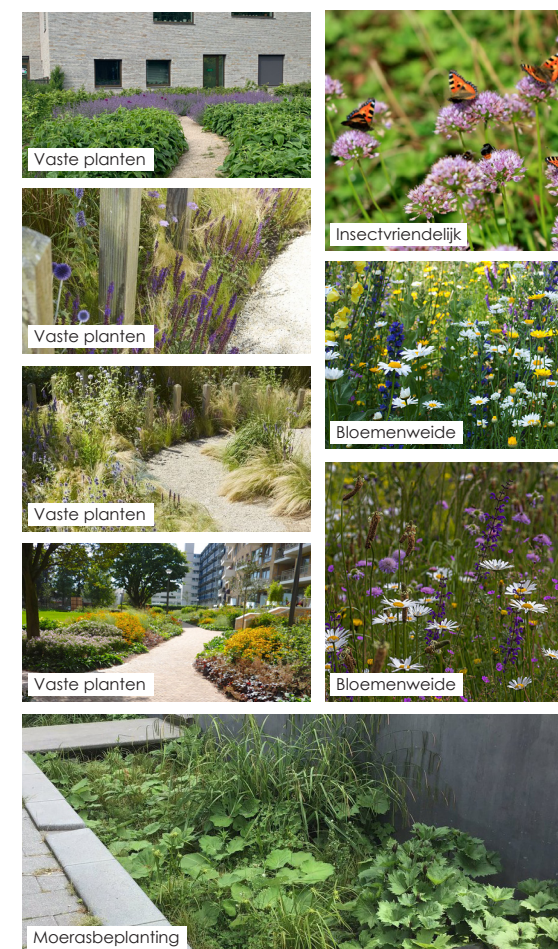
Zie figuur 27 voor een beeldkwaliteitplan en bijlagen G voor een uitgebreide plantenlijst met kenmerken en bloeikalenders.

Wintergroen

Ook in de wintermaanden wil je dat de openbare ruimte er zo aantrekkelijk en uitnodigend mogelijk uit ziet om gezond gedrag te blijven stimuleren. Kies daarom ook voor planten (en bomen), die hun blad behouden of winterbloeiers zijn.

Beleving

Een positieve beleving van de openbare ruimte hangt onder andere samen met de aantrekkelijkheid. Maar ook kan een bepaalde beleving de gebruikskwaliteit vergroten. Zo kan bijvoorbeeld geur bepalend zijn voor de beleving. Stinkt het op een bepaalde plek, dan neem je de volgende keer misschien een andere route. Ruikt het naar bloemen, dan ervaart men nog meer de kwaliteit van al die bloeiende bloemen.

Figuur 27 Beeldkwaliteit beplanting

Voor slechtziende of blinde gebruikers, waarbij andere zintuigen vaak sterker zijn ontwikkeld, geeft het helemaal meerwaarde. De zoemende bijen en bloemengeur in de lente en zomer maakt groot onderdeel uit van de herkenbaarheid en dus beleving van de route. Zo zou bijvoorbeeld geurende Lavendel ook een verwijzing kunnen zijn naar de Lavandelhof.

2. Zitgelegenheden

Zitgelegenheden zijn een belangrijk onderdeel voor de aantrekkelijkheid en toegankelijkheid van de leefomgeving. Het zorgt voor een plek om te ontspannen of elkaar te ontmoeten.

Vuistregel

Zoals eerder uitgewezen in de analyse, zijn rustplekken voor ouderen belangrijk om de toegankelijkheid en zelfredzaamheid te vergroten. Daarom is het belangrijk dat de vuistregel 'een bankje iedere 125 meter', zoveel mogelijk wordt nagestreefd.

Variatie

Door bij zitgelegenheden te variëren in vormgeving en materiaal kan de herkenbaarheid en aantrekkelijkheid verbeteren. Laat de uitstraling van openbare ruimte wel op elkaar aansluiten. Dus zorg er met een bepaalde stijl, kleurgebruik of materiaal voor dat de verschillende elementen wel bij elkaar passen maar toch net even anders zijn.

3. Jong en oud

Het is natuurlijk gewenst dat de openbare ruimte zo lang mogelijk mee gaat en niet telkens aangepast hoeft te worden op veranderende doelgroepen. Noord heeft op korte termijn vooral te maken met vergrijzing en op

lange termijn met verjonging. Kies voor een inrichting die voor zowel jong als oud en alles daartussen uitnodigend is om te gebruiken.

Aanleiding tot spelen

Noord kent vele hofjes en andere vergelijkbare groene plekken. Sommige hebben geen duidelijke functie en andere zijn ingericht als speelplek of secundaire speelplek. Zoek naar een goede balans tussen jonge en oudere gebruikers. Kinderen spelen niet alleen in een speeltuin, maar ook op straat. Zolang het maar avontuurlijk en duidelijk is dat er gespeeld mag worden. Maak gebruik van elementen die een aanleiding kunnen zijn om ergens te spelen. Denk aan stepping stones, bepaalde bestrating, iets om op te klimmen of het in aanraking komen met de natuur.

4. Bestrating en wandelpaden

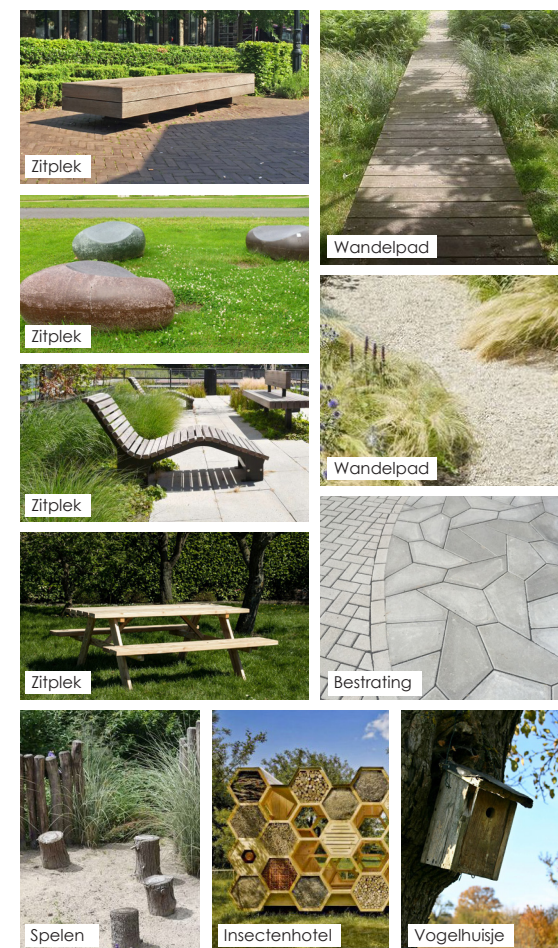
De bestrating kan een belangrijk onderdeel spelen voor de toegankelijkheid, aantrekkelijkheid en herkenbaarheid van de leefomgeving.

Klimaatvriendelijk & herkenbaar

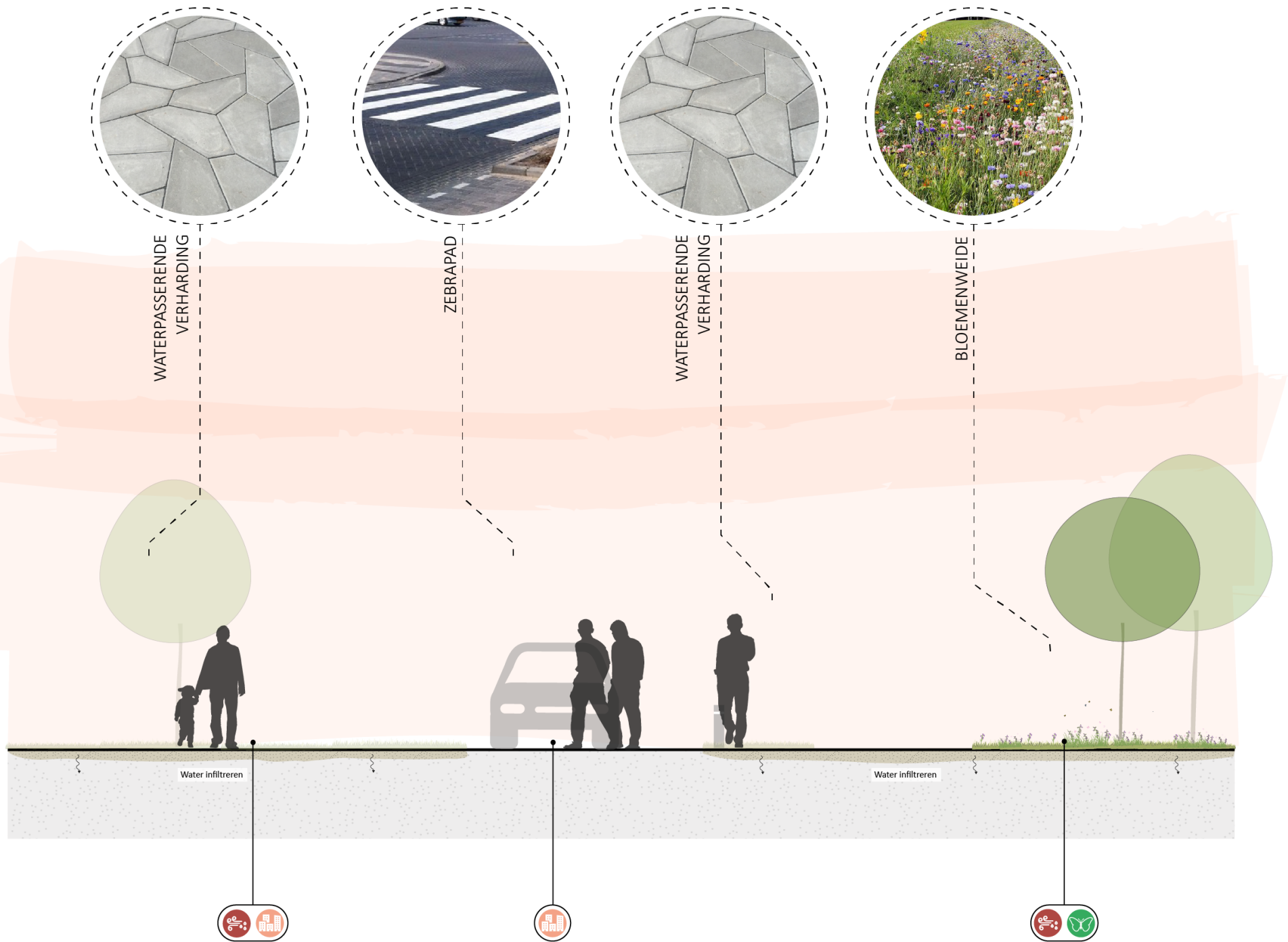
Om te zorgen dat water goed kan infiltreren kan er gebruikt gemaakt worden van waterpasserende verharding. De bijzondere vormgeving van het type tegel in figuur 28 zorgt ook voor herkenbaarheid.

5. Schuilplaats

Om biodiversiteit te creëren is het kiezen van de juiste beplanting één. Maar ook schuilplaatsen kunnen de biodiversiteit vergroten. Denk aan insectenhotels of vogelhuisjes. Hoe leuk is het om in het voorjaar kleine vogeltjes van dichtbij te zien uitvliegen!

Figuur 28 Biodiversiteit, spelen, bestrating en zitplekken

Figuur 29 Ontwerp doorsnede AA' oversteekplaats Windsingel

Oversteekplaats Windsingel

Gebruiksvriendelijk & herkenbaar

De oversteekplaats op de kruising van de Winsingel en Marjoleinlaan kan worden aangepast om de gebruiksvriendelijkheid en herkenbaarheid van de route te verbeteren. Bij de oversteekplaats is een zebrapad aangelegd, waardoor langzaam verkeer de hoofdrol heeft. Daarbij is er gebruik gemaakt van waterdoorlatende verharding waardoor water beter de grond kan infiltreren. Door deze bijzondere vorm van de tegels door te zetten langs de hele route wordt tegelijkertijd de herkenbaarheid verbeterd.

Het aangrenzende plantsoen naast het appartementencomplex aan de Marjoleinlaan wordt ook meegenomen in de ontwikkeling om de route op een gemakkelijke en aantrekkelijke manier te kunnen vervolgen. Zie de verdere uitwerking op pagina 84 en 85.

Draagt bij aan de ambities

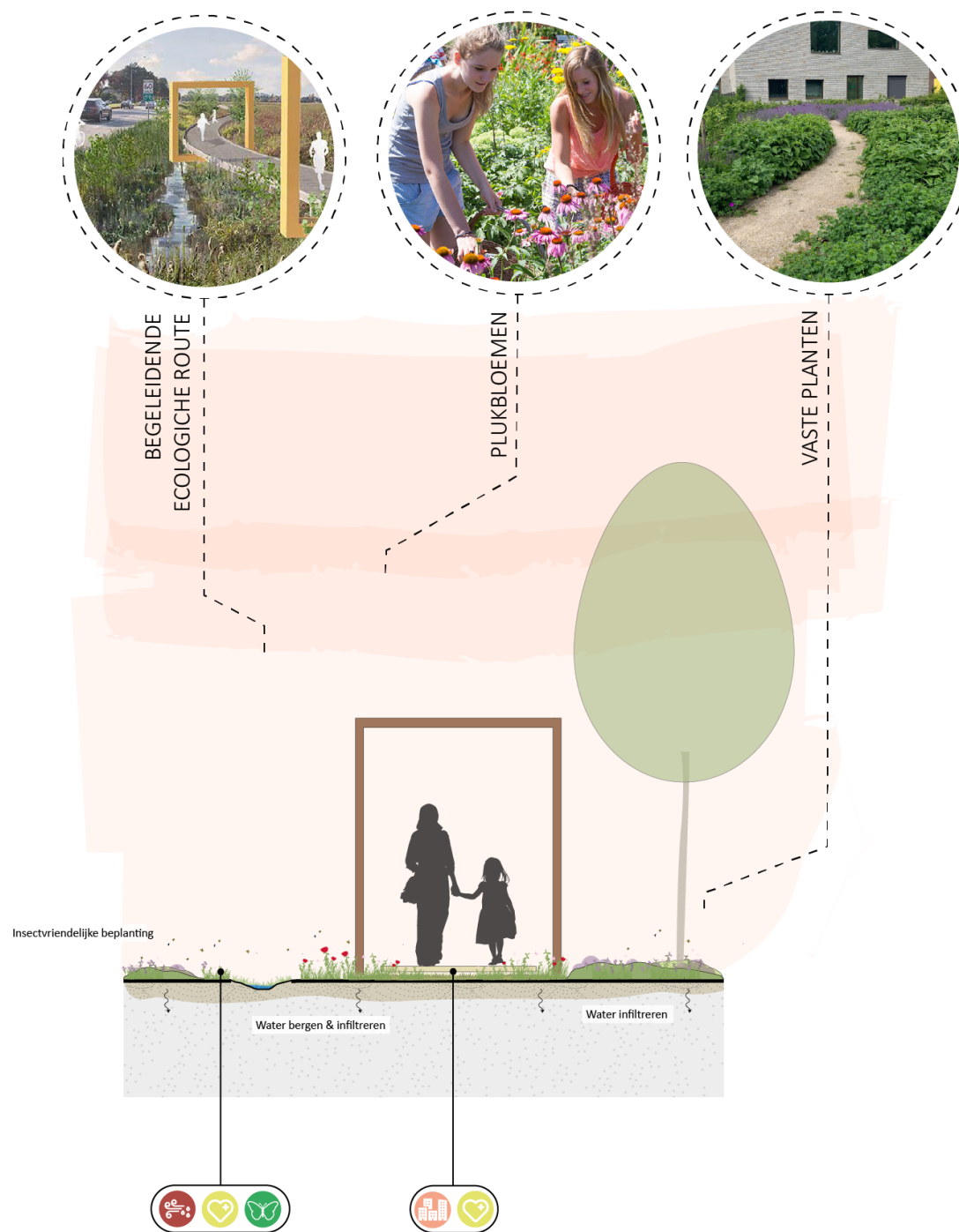
- Herkenbare route tussen station en centrum
- Een aantrekkelijke en groene openbare ruimte
- Een gezonde leefstijl nu en in de toekomst

Figuur 30 Doorsnede AA' oversteekplaats Windsingel

Figuur 31 Huidige situatie

Figuur 32 Ontwerp doorsnede BB' voetpad Marjoleinlaan

Marjoleinlaan

Groen, klimaatadaptief & herkenbaar

In het plantsoen aan de Marjoleinlaan kan een nieuw voetpad gezond gedrag stimuleren en de herkenbaarheid van de route verbeteren. Op deze manier hoeft men niet meer op een ongemakkelijke manier langs het gebogen appartementencomplex te lopen. Het pad krijgt een ingetogen en natuurlijke uitstraling. Het past daardoor bij de omgeving en vindt aansluiting op parkachtige structuur rondom de Borgstede. De beplanting en wadi dragen bij aan de biodiversiteit en kunnen regenwater vasthouden en afvoeren. Om ervoor te zorgen dat er ieder seizoen groen aanwezig is, is er gekozen van een mix tussen vaste wintergroene planten en een zaaimengsel van weidebloemen.

Naast een belangrijke verbinding tussen centrum en station kan het pad ook recreatief gezien onderdeel van een route zijn.

Draagt bij aan de ambities

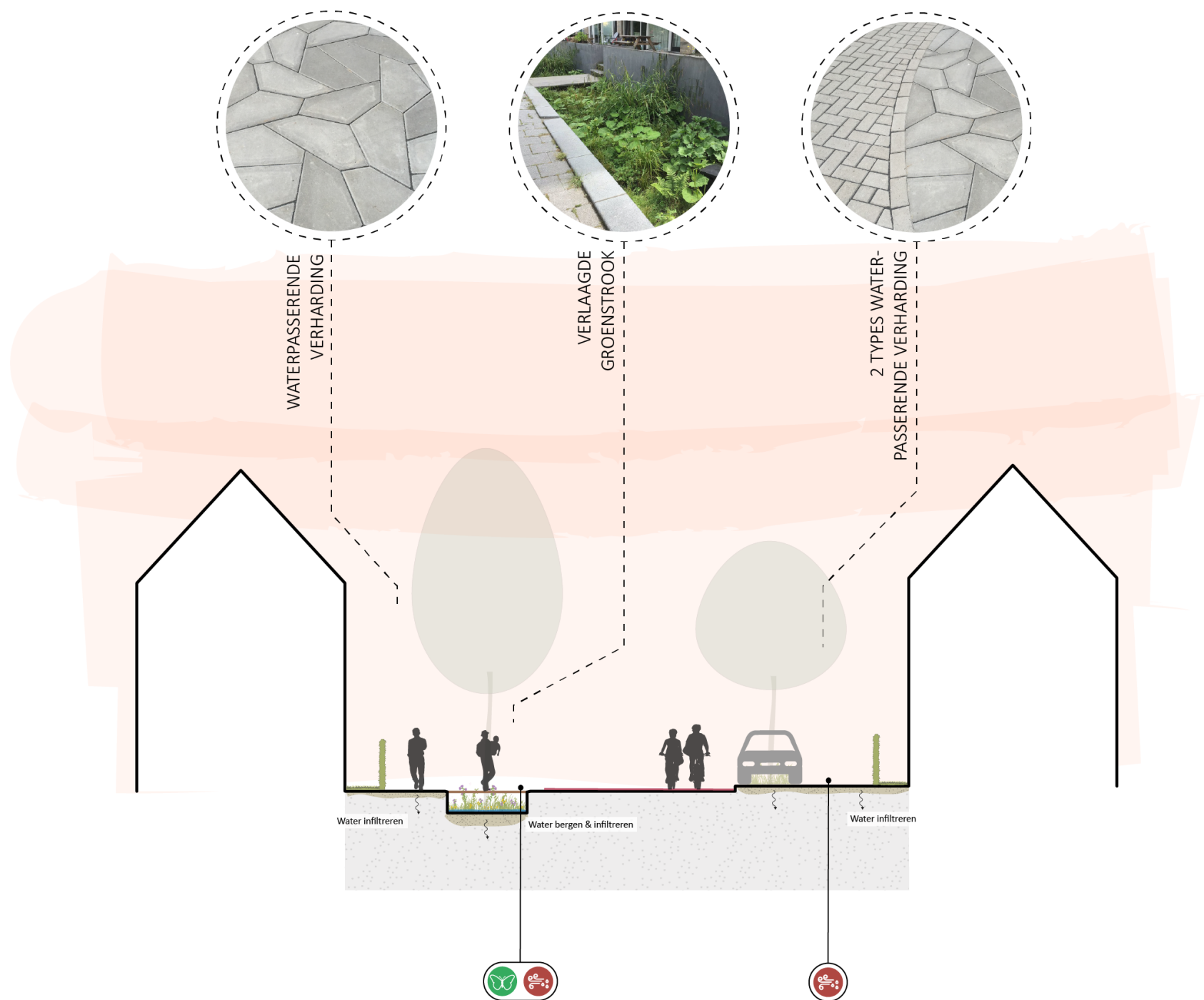
- Herkenbare route tussen station en centrum
- Een aantrekkelijke en groene openbare ruimte
- Een gezonde leefstijl nu en in de toekomst

Figuur 33 Doorsnede BB voetpad Marjoleinlaan

Figuur 34 Huidige situatie

Figuur 35 Ontwerp doorsnede CC' Alsemhof-Lavendelhof

Alsemhof-Lavendelhof

Klimaatadaptief & gebruiksriendelijk

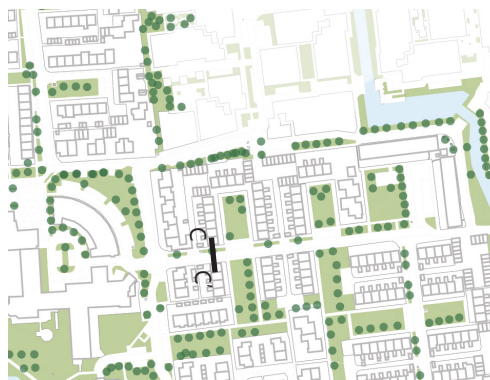
In het Alsemhof en Lavendelhof speelt wateroverlast een rol. Om naar de ambitie (een score van 4) toe te werken, wordt er flink ingezet op het afvoeren en bergen van water.

Om ervoor te zorgen dat na een hevige regenbui het riool niet overbelast wordt waardoor water in de straat blijft staan, zijn er twee maatregelen genomen. Ten eerste is er weersijden van de straat op het trottoir gebruik gemaakt van waterdoorlatende verharding. Hierdoor kan het regenwater beter infiltreren en zorgt de bijzondere vormgeving van de tegels weer voor herkenbaarheid in de route. Daarbij is de parkeerstrook aan de rechterzijde is verhoogd met als voordeel dat er een breed trottoir ontstaat wanneer de parkeerplaatsen niet gebruikt worden. Om deze twee functies te onderscheiden is er gebruik gemaakt van 2 verschillende soorten waterdoorlatende verharding die familie zijn van elkaar.

Ten tweede is de groenstrook aangepast tot een verlaagde groenstrook. Hierdoor ontstaat er meer bergingscapaciteit voor overtollig regenwater.

Draagt bij aan de ambities

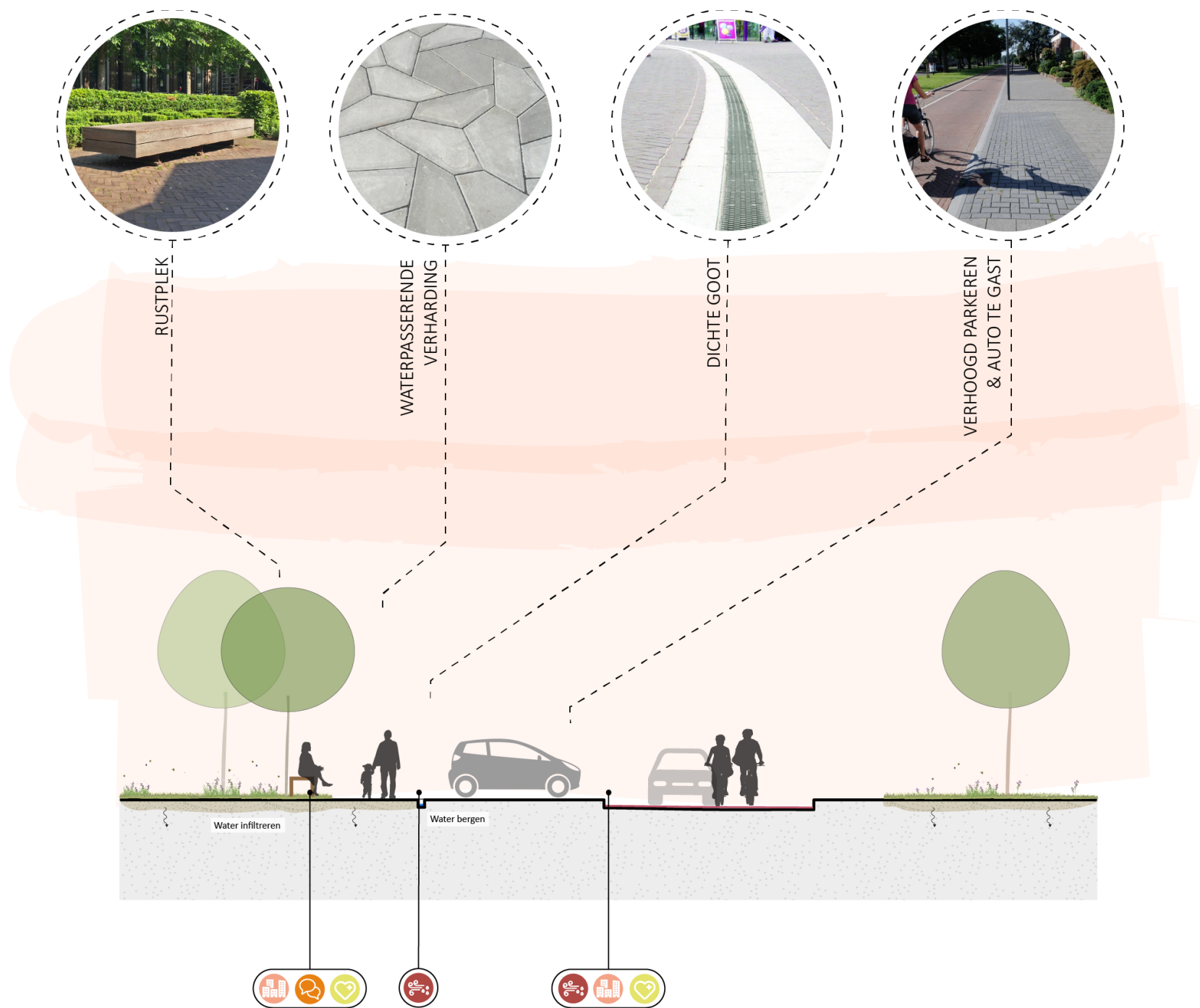
- Een klimaatbestendige wijk
- Een gezonde leefstijl nu en in de toekomst

Figuur 36 Doorsnede CC' Alsemhof Lavendelhof

Figuur 37 Huidige situatie

Figuur 38 Ontwerp doorsnede DD' Alsemhof-Lavendelhof

Alsemhof-Lavendelhof

Klimaatadaptief & gebruiksriendelijk

Naast wateroverlast is het ook belangrijk dat de route voor iedereen toegankelijk is, dus ook mindervaliden. Dat kunnen mensen zijn die slecht ter been zijn, maar ook met een andere handicap als blindheid.

Om te beginnen komen de waterpasserende verharding en verhoogd parkeren weer terug. Daarbij is er gebruik gemaakt van een dichte goot, die tegelijkertijd de functies trottoir en parkeren van elkaar scheidt.

Om de route juist voor langzaam verkeer zo aantrekkelijk mogelijk te maken is er een wegingeling toegepast waarbij de auto te gast is. Om de route ook toegankelijker te maken voor mindervaliden wordt de vuistregel 'een rustplek iedere 125 meter' zoveel mogelijk nageleefd. In de huidige situatie staan zitplekken enkel in het hof. Door ook een zitplek aan de straatkant te creëren is er een betere aansluiting op de route. Slechtzienende of blinde gebruikers, worden geprikkeld door de zoemende bijen en geurende bloemen in de lente en zomer. De hofjes en ander openbaar groen worden insectvriendelijk ingericht.

Draagt bij aan de ambities

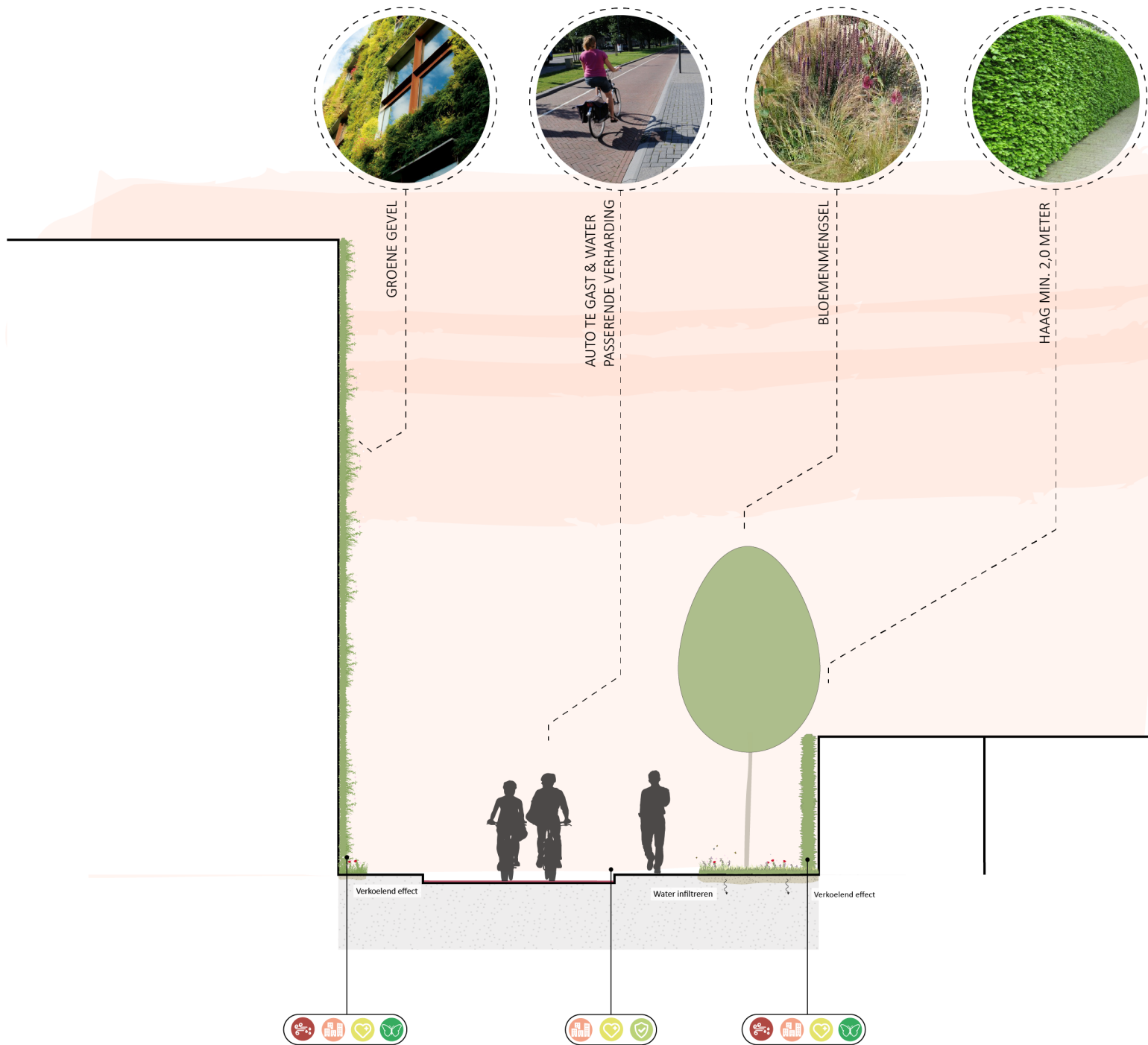
- Een herkenbare route tussen station en centrum
- Investeren in jongeren en ouderen
- Een klimaatbestendige wijk
- Gezonde leefstijl nu en in de toekomst
- Een sociale wijk

Figuur 39 Doorsnede DD' Alsemhof-Lavendelhof

Figuur 40 Huidige situatie

Figuur 41 Ontwerp doorsnede EE' Overgang Devel

Overgang Devel

Aantrekkelijk & herkenbaar

De overgang van de Lavendelhof naar de devel is momenteel onaantrekkelijk om te belopen of fietsen. En dat terwijl de deze route juist moet uitnodigen om te lopen, fietsen of het openbaar vervoer te pakken. Daarbij zijn de routes tussen centrum en station dé entree van Barendrecht wanneer men met de trein komt.

Een smal oneven trottoir is opgesloten tussen garageboxen en de stenige wand van het appartementencomplex aan de Lavendelhof. De route richting de Devel gaat over in een fietspad en het autoverkeer buicht af richting de garageboxen. Om langzaam verkeer in de hoofdrol te zetten wordt het trottoir verbreed waardoor er meer ruimte is voor groen. De groenstrook met haag camoufleert de garageboxen aan de rechter zijde van de weg. Daarbij wordt aangesloten op de parkachtige structuur die al aanwezig is langs het fietspad.

Aan de linker zijde wordt de stenige gevel van het appartementencomplex gecamoufleerd met een groene gevel.

Draagt bij aan de ambities

- Herkenbare route tussen station en centrum
- Een aantrekkelijke en groene openbare ruimte
- Een gezonde leefstijl nu en in de toekomst

Figuur 42 Doorsnede EE' overgang Devel

Figuur 43 Huidige situatie

VASTE PLANTEN & BLOEMENWEIDE

NATUURLIJK ZITLEMENT

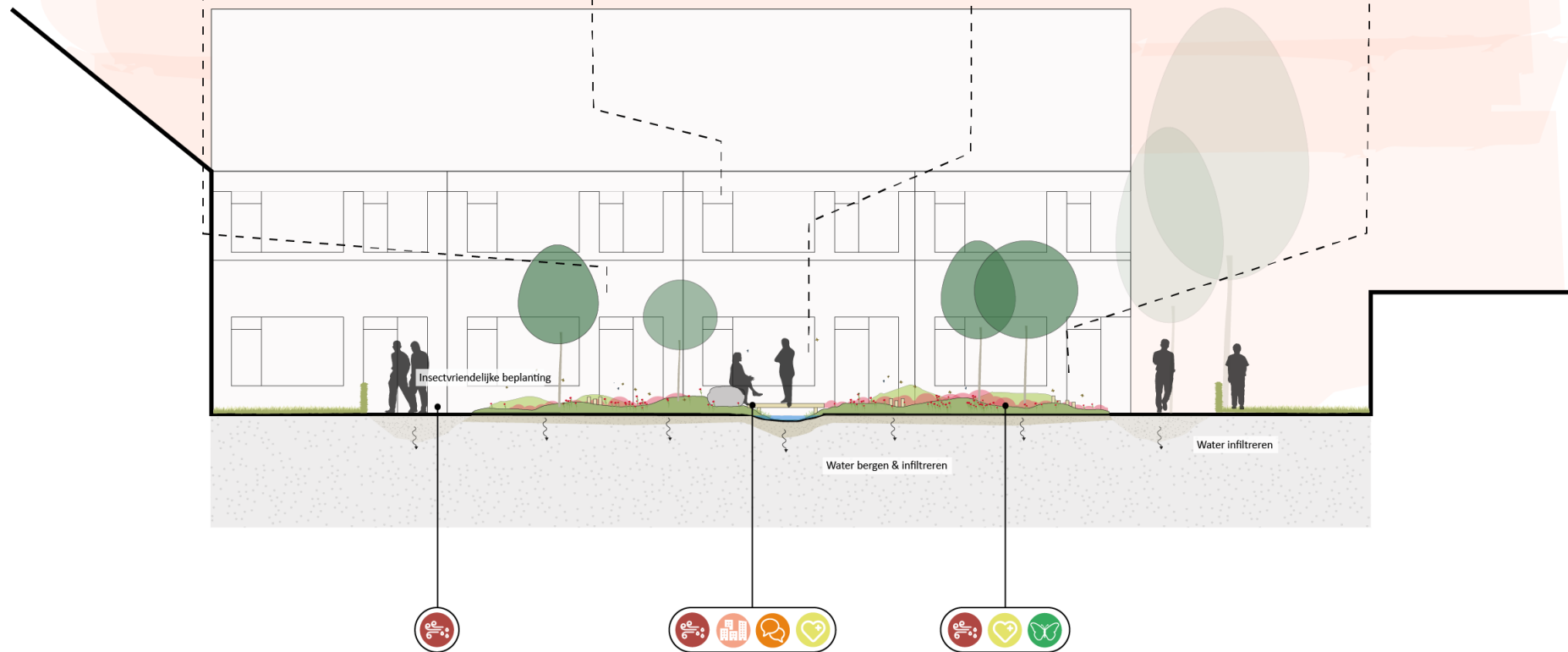

VERHOOGD PAD

NATUURLIJKE MATERIALEN

Figuur 41 Ontwerp doorsnede EE' Overgang Devel

Figuur 44 Ontwerp doorsnede FF' De Vlindertuin

De Vlindertuin

Ontmoeten & genieten van de natuur

De eerste variant van het hofje toont een natuurvriendelijke vlindertuin waar ontmoeten centraal staat.

Door het hofje loopt een verhoogd wandelpad, waardoor men eerder gebruik zal maken van het groen en het een duidelijke functie krijgt. Langs het pad zijn natuurlijke zitelementen gebruikt waar men even kan genieten van de natuur. Vooral in de zomer zullen er tal van bijen en vlinders op de bloemen aan weerszijden van het pad afkomen. Daarbij zullen niet alleen insecten, maar ook het reukzintuig van mensen worden geprikkeld.

Onder het verhoogd pad ligt een wadi die overtollig water kan opvangen. In natte periodes, wanneer het water in de wadi blijft staan, wordt er ook een biotoop voor dieren als kikkers en padden gecreëerd.

Voor een speels effect is er relief aangebracht en zijn er verschillende aanleidingen voor kinderen om te spelen zoals stepping stones.

Draagt bij aan de ambities

- Een gezonde wijk
- Een sociale wijk
- Een klimaatbestendige wijk
- Een aantrekkelijke openbare ruimte
- Investeren in jongeren en ouderen

Figuur 45 Doorsnede FF' De Vlindertuin

Figuur 46 Huidige situatie

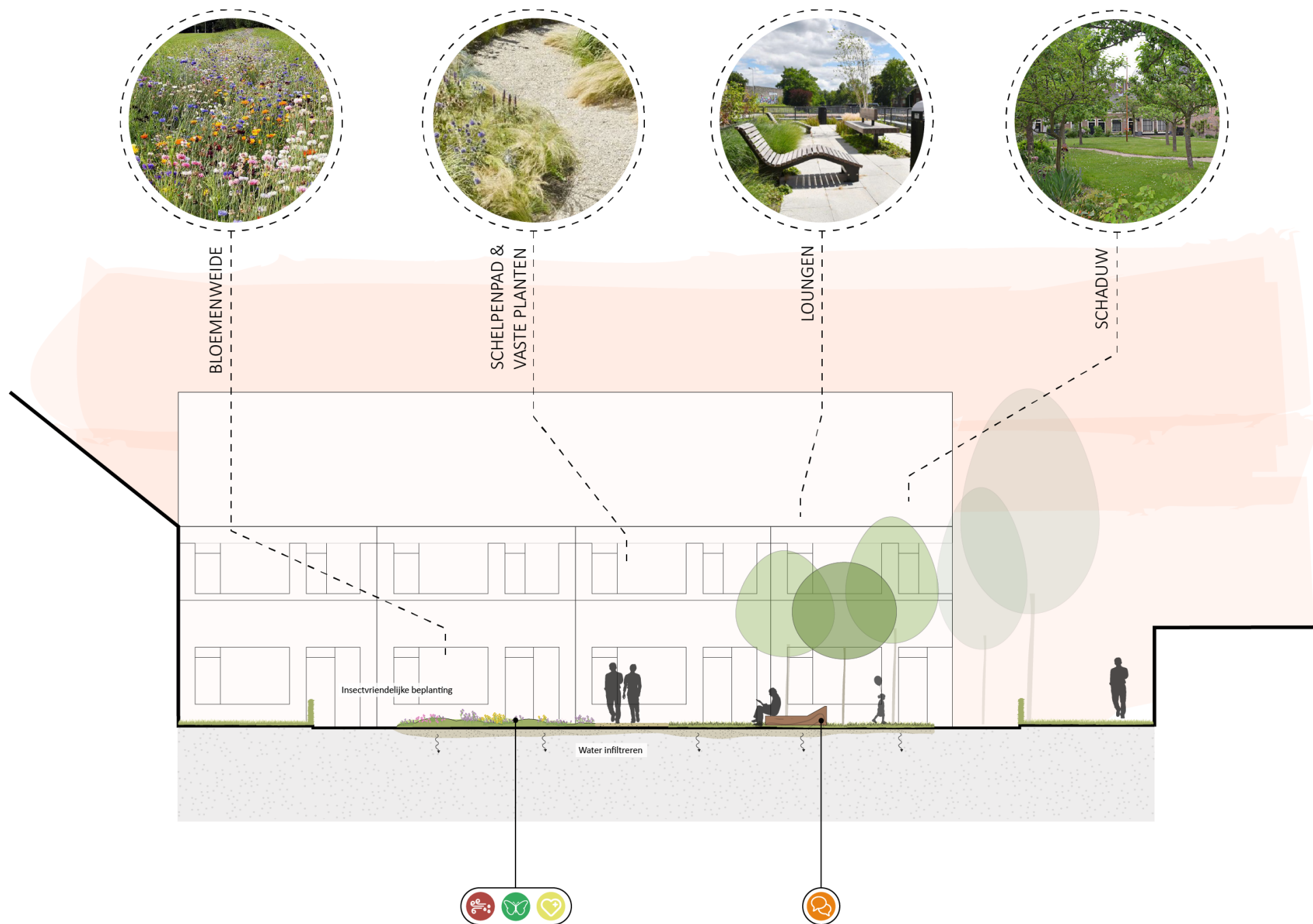
Wie het
langst kan blijven
staan wint!

Mijn zoontje kan
veel leren en ontdekken
hier. Hij speelt ook iedere
dag buiten!

De trein gaat
over 15 minuten.

Kijk papa,
een kikker!

Figuur 47 Droombeeld Vlindertuin

Figuur 48 Ontwerp doorsnede GG' De Relaxtuin

De Relaxtuin

Ontmoeten & chillen

In de tweede variant van het hofje, de relaxtuin, staat ontspannen en ontmoeten centraal.

Aan de linker zijde van het wandelpad van schelpen komt een plantenborderl dat vanaf het voorjaar in bloei staat en wintergroen blijft. Aan de rechterzijde zijn verschillende loungeplekken te vinden met voldoende zon en schaduw. Het schelpenpad zorgt ervoor dat mensen daadwerkelijk door het hofje worden geleid en niet eromheen wandelen en kan aansluiting vinden op andere wandelroutes en hofjes.

Het vele groen en de halfverharding zorgen voor een goede infiltratie van regenwater en diversiteit van beplanting.

Draagt bij aan de ambities

- Een gezonde wijk
- Een sociale wijk
- Een klimaatbestendige wijk
- Een aantrekkelijke openbare ruimte
- Investeren in jongeren en ouderen

Figuur 49 Doorsnede GG' De Relaxtuin

Figuur 50 Huidige situatie

fjuut fjuutut
fjuut fjuut

fjuut fjuutut
fjuut fjuut

Hey Aaltje, hoe is
het ermee? Was het gezellig
met de kleinkinderen?

Goed hoor. We zijn
met ze naar de
kinderboerderij geweest.

Even een bloemetje
plukken voor mama...

Ik wandel veel door
de wijk en soms neem ik
mijn boek mee naar deze
fijne plek.

Figuur 51 Droombeeld Relaxtuin

Figuur 51 Ontwerp doorsnede HH' De Boomgaard

De Boomgaard

Ontmoeten en samen plukken

De boomgaard is een echte ontmoetingsplek voor de buurtbewoners. Er zijn verschillende appelbomen (of andere fruitbomen) te vinden waar de buurt met elkaar van kan genieten. In september kunnen bewoners samen de appels plukken en verwerken in een verse appeltaart.

Er loopt een pad door de appelboomgaard waardoor er aansluiting kan worden gevonden op andere hoven en wandelroutes. Ook bewoners buiten het hof is het aantrekkelijk om een wandeling door de boomgaard te maken, een appeltje te plukken of te picknicken.

Door het nog steeds groene karakter van het hof is kan het water goed te grond infiltreren en is er voldoende schaduw.

Draagt bij aan de ambities

- Een gezonde wijk
- Een sociale wijk
- Een klimaatbestendige wijk
- Een aantrekkelijke openbare ruimte
- Investeren in jongeren en ouderen

Figuur 52 Doorsnede HH' De Boomgaard

Figuur 53 Huidige situatie

Figuur 55 Droombeeld Boomgaard

06 Conclusie, aanbeveling & discussie

In dit hoofdstuk komen de conclusie, aanbeveling en discussie aan bod. De conclusie is gebaseerd op het literatuuronderzoek van het theoretisch kader, het onderzoek naar verschillende instrumenten om de gezondheid van de leefomgeving inzichtelijk te maken en het locatieonderzoek in Noord. In de conclusie zal antwoord worden gegeven op de hoofdvraag van het onderzoek. De aanbeveling is gebaseerd op de conclusie van het onderzoek. Tot slot gaat de discussie in op de validiteit, beperkingen en vervolg van het onderzoek.

Conclusie

Het vertrekpunt voor dit afstudeeronderzoek was de hoofdvraag:

“Op welke wijze kan de openbare ruimte ingericht worden om de gezondheid van de leefomgeving in de woonwijk Noord in Barendrecht te verbeteren?”

Om de openbare ruimte van Noord gezonder in te kunnen richten is de Gezondheidsmeter Barendrecht met een bijbehorend stappenplan ontwikkeld. Met de Gezondheidsmeter en het stappenplan kan inzichtelijk gemaakt worden hoe het met de gezondheid van de leefomgeving staat. Vervolgens kan in de laatste stap van het stappenplan een oplossing worden geformuleerd voor een gezondere inrichting. In Noord is het belangrijk om in te zetten op het stimuleren van gezond gedrag door het behalen van de volgende ambities:

1. Een gezonde leefstijl nu en in de toekomst
2. Een sociale wijk
3. Een klimaatbestendige wijk
4. Een aantrekkelijke en groene openbare ruimte
5. Herkenbare en aantrekkelijke routes station-centrum
6. Investeren in jongeren en ouderen

Tweedeling onderzoek

Vanwege de omvang van het onderzoek wordt de hoofdvraag in twee delen beantwoord. In het eerste deel is onderzocht wat een gezonde leefomgeving precies inhoudt, hoe de gezondheid van de leefomgeving meetbaar kan worden gemaakt en tot slot hoe de inrichting van de openbare ruimte de gezondheid kan beïnvloeden. Dit is een vereiste kennis alvorens er wordt gezocht naar oplossingen om de leefomgeving van Noord gezonder in te richten.

In het tweede deel van het onderzoek gezocht naar oplossingen op maat voor het onderzoeksgebied Noord. Dit deel zal tevens de hoofdvraag beantwoorden.

Het onderzoek in Noord heeft tegelijk gediend als pilot voor de methode die is toegepast.

Gezonde leefomgeving

Uit de analyse bleek dat de inrichting van de leefomgeving de gezondheid van mensen, natuur en omgeving beïnvloed. Het gaat om zowel de fysieke als sociale gezondheid. Stedenbouw oefent vooral invloed uit op de manier waarop de openbare ruimte in elkaar zit en wat zich er afspeelt. Maar in sommige situaties kan het ook de kwaliteit van de woning zelf beïnvloeden. Hoe gezonder de leefomgeving is ingericht, des te lager ligt de druk op gezondheid. Uit de analyse bleek dat een gezonde inrichting van de leefomgeving de gezondheid beschermd én bevordert. Volgens het RIVM (2016) gaat gezondheidsbescherming over veiligheid, milieu en belangrijke voorzieningen om te voldoen aan de basisbehoeftes. Gezondheidsbevordering gaat over het positief beïnvloeden van gedrag.

Gezondheid meetbaar maken

Om uiteindelijk de leefomgeving gezonder in te richten is het belangrijk om eerst te achterhalen hoe gezond de huidige situatie is en waar kansen voor verbeteringen liggen. Met de Gezondheidsmeter Barendrecht kan de leefomgeving getoetst worden aan de hand van 8 thema's. Het instrument is op maat gemaakt voor de gemeente Barendrecht en benaderd

de gezondheid zo breed mogelijk door rekening te houden met zowel gezondheidsbescherming als gezondheidsbevordering:

1. Klimaat
2. Voorzieningen & Inrichting
3. Actief & Sociaal
4. Gezondheid & Leefstijl
5. Veilig & Schoon
6. Groen & Natuur
7. Milieu
8. Wonen.

Eigenlijk zitten er ook voor en na het toetsen van de leefomgeving stappen. Bij de Gezondheidsmeter hoort een methode bestaande uit zes stappen die het

Figuur 56 Stappenplan Gezondheidsmeter

proces van het begin (een volledige analyse) tot en met het einde (de oplossing) begeleid. Zie figuur 56.

Hiermee zijn de vragen van het eerste deel van het onderzoek beantwoord.

- Wat houdt een gezonde leefomgeving in?
- Hoe kan de inrichting van de openbare ruimte de gezondheid beïnvloeden?
- Hoe kan de gezondheid van de leefomgeving meetbaar en inzichtelijk gemaakt worden?

Gezondheid in Noord

De Gezondheidsmeter en bijbehorende methode is toegepast op de wijk Noord. Het onderzoek voor Noord richt zich op een gezondere inrichting van de openbare ruimte. Daarom is er getoetst op slechts vijf thema's van de gezondheidsmeter. Er is gekozen voor de thema's: Klimaat, Voorzieningen & Inrichting, Actief & Sociaal, Gezondheid & Leefstijl en Groen & Natuur. Er wordt verwacht met deze thema's de meeste winst te kunnen behalen in de openbare ruimte.

Uit de analyse van bleek dat de knelpunten grotendeels te maken hebben met gedrag. Om te beginnen gaat het om een veel voorkomende ongezonde leefstijl. Daarbij nodigt de wijk onvoldoende uit om te bewegen. De openbare ruimte mist vaak uitstraling en is eentonig ingericht. Ook de wijkgesprekken (persoonlijke communicatie, 2020) bevestigde dit. Daarbij zijn belangrijke routes onvoldoende herkenbaar en niet gebruiksvriendelijk genoeg voor langzaam verkeer.

De wijk voldoet dan ook niet volledig aan behoeften van de grote hoeveelheid ouderen die zich in de wijk bevinden. Het voorzieningen niveau is uitstekend, echter is de toegankelijkheid van deze voorzieningen niet overal optimaal. Er zijn te weinig rustplekken en sommige voetpaden zijn volgens bewoners (persoonlijke communicatie, 2020) onprettig in gebruik. Maar ook wateroverlast, een gevolg van klimaatverandering, zorgt ervoor dat wegen niet altijd toegankelijk zijn (klimaat-effectatlas, z.d.).

Tot slot kwam uit de leefstijlen analyse (gemeente Barendrecht, z.d.) naar voren dat er veel bewoners met een gele leefstijl wonen. Geel staat voor harmonie, gezelligheid en sociaal. Tegelijkertijd merken bewoners (persoonlijke communicatie, 2020) dat de wijk steeds anoniemer aan het worden is. Contact tussen bewoners verminderd en het percentage eenzaamheid ligt volgens de cijfers van de Gezondheidsmonitor (2016) erg hoog. Er zijn dan ook weinig ontmoetingsplekken in de wijk die juist wel dat contact kunnen stimuleren.

Oplossingen voor een gezonde inrichting

Om de gezondheid in Noord te bevorderen zou dus vooral ingezet kunnen worden op een inrichting die gezond gedrag stimuleert. Maar ook tegelijkertijd een stukje van de veiligheid waarborgt doordat voetpaden prettig in gebruik zijn en toegankelijk blijven voor hulpdiensten bij veel regenval. Het is belangrijk hierbij rekening te houden met de oudere en jongere doelgroep die op lange en korte termijn een rol spelen.

Om de gezondheid van Noord te verbeteren zijn zes ambities opgesteld waaraan voldaan moet worden:

- 1. Een gezonde leefstijl nu en in de toekomst**
Om te zorgen dat bewoners gezonder eten en meer bewegen.
- 2. Een sociale wijk**
Om sociale contacten en daardoor het sociaal welbevinden te stimuleren.
- 3. Een klimaatbestendige wijk**
Om wateroverlast te beperken waardoor wegen toegankelijk blijven.
- 4. Een aantrekkelijke en groene openbare ruimte**
Om bewoners te stimuleren om te bewegen en biodiversiteit te stimuleren.
- 5. Herkenbare en aantrekkelijke routes station-centrum**
Om mensen te verleiden tot een gezonder alternatief van vervoer als de fiets, het openbaar vervoer of te voet. En om het visitekaartje voor Barendrecht te zijn.
- 6. Investeren in jongeren en ouderen**
Om een openbare ruimte te creëren waar jong en oud plezier aan beleven.

Station-centrumroute Lavendelhof

Wegens de grote van het onderzoeksgebied was het niet mogelijk om een ontwerp te maken voor de hele wijk. Daarom is één van de project uitgewerkt: de route tussen station en centrum over de Lavendelhof. Dit kan gezien worden als voorbeeldlocatie. Uit de analyse bleek dat de gezondheid op de route Lavendelhof kan worden bevorderd door in te zetten op de uitgangspunten: toegankelijkheid, gebruiksvriendelijk, aantrekkelijkheid en herkenbaarheid. Er liggen vijf

opgaves om te komen tot een gezondere inrichting:

1. Oversteekplaats Windsingel
2. Wandelpad Marjoleinlaan
3. Verbinding Alsemlhof Lavendelhof
4. Overgang naar Devel
5. Hofjes aan het Alsemlhof en Lavendelhof.

De nieuwe inrichting van de route Lavendelhof zal bijdragen aan alle gezondheidsambities die voor de wijk zijn opgesteld. Het zou in theorie voldoende moeten zijn om de druk op gezondheid voor mens, natuur en omgeving zou laag mogelijk te houden. Echter zal de praktijk dit moeten uitwijzen en kan er dus pas geëvalueerd worden na het monitoren van de praktijkervaring.

Om het onderzoek voor de hele wijk Noord te voltooien is er een vervolgonderzoek nodig. In dit vervolgonderzoek kunnen ontwerpen gemaakt worden voor alle locaties die gezonder ingericht kunnen worden, zoals aangegeven op de visiekaart.

Beantwoording hoofdvraag

Hiermee is ook de vraag van het tweede deel van het onderzoek beantwoord:

- Hoe kan de leefomgeving van Noord gezonder ingericht worden?

Om tot een gezonde inrichting van de openbare ruimte te komen en daarmee de gezondheid van de leefomgeving van Noord te verbeteren, moet worden ingezet op het stimuleren van gezond gedrag. Dit kan aan de hand van de 6 ambities en 18 maatregelen die zijn opgesteld. De visiekaart toont alle kansrijke locaties waarmee de ambities behaald kunnen worden.

Aanbeveling

Uit het onderzoek is een methode met meetinstrument naar voren gekomen om de gezondheid van de leefomgeving te verbeteren. In het onderzoek lag het accent op het gezonder inrichten van de openbare ruimte. De methode is vervolgens toegepast op de wijk Noord.

De aanbevelingen van het onderzoek gaan over het toepassen van de methode waarmee de gemeente Barendrecht inzicht kan krijgen in de gezondheid van de leefomgeving en wat er specifiek voor de locatie Noord nodig is om tot een gezondere inrichting te komen.

Gezondheidsmeter

Om inzicht te krijgen in de gezondheid van de leefomgeving binnen de gemeente Barendrecht wordt geadviseerd de Gezondheidsmeter Barendrecht met de bijbehorende methode te gebruiken. De methode, bestaande uit zes stappen, helpt om procesmatig te werk kunnen gaan van de analyse tot de oplossing. Daarbij helpt het ieder gebied op een gelijkwaardige manier te kunnen onderzoeken. De Gezondheidsmeter koppelt 8 thema's aan de gezondheid en geeft daarmee een brede kijk om de gezondheid. Daarbij zal het een integrale aanpak binnen de gemeente stimuleren doordat meerdere disciplines bij elkaar worden gebracht. Om te zorgen dat het ontwerp aansluiting vindt op de thema's die verbeterd moeten worden, wordt ook geadviseerd om de inspiratielijst van maatregelen te raadplegen. Deze hoeven niet allemaal toegepast te worden.

Gebruik de pilot in Noord, gericht op de openbare ruimte, om te zien hoe het hele proces wordt doorlopen.

Maatregelen openbare ruimte Wijk Noord

Een gezonde leefstijl nu en in de toekomst

- Buurtmoestuin aanleggen
- Fruit- en/of notenbomen plaatsen
- Plaatsen van fitnessstoel in de openbare ruimte
- Aantrekkelijke langzaamverkeersroutes

Investeren in jongeren en ouderen

- Voldoende spannende speelplekken voor kinderen
- Toegankelijkheid van voorzieningen verbeteren

Een sociale wijk

- Creëren van ontmoetingsplekken
- Regels opstellen in de openbare ruimte

Herkenbare en aantrekkelijke route station-centrum

- Gebruiksvriendelijke route
- Stimuleren fietsen en wandelen
- Groene route

Een klimaatbestendige wijk

- Water langer vasthouden
- Water beter afvoeren door infiltratie

Een aantrekkelijke en groene openbare ruimte

- Sport- en spelmogelijkheden in het groen
- Plaatsen van hondenafvalbakken
- Groen in ieder seizoen
- Openbare ruimte Rivierenbuurt en Kruidenbuurt opnieuw bestraten
- Leefgebied voor verschillende dieren, insecten en planten

Figuur 57 Maatregelen openbare ruimte Noord

Echter hebben pilots altijd nog verbeterpunten en zijn in het huidige onderzoek nog niet alle thema's uitgewerkt. Zie de discussie voor tips om de methode in vervolgonderzoeken te verfijnen.

Een gezonder Noord

Uit het onderzoek kwam naar voren dat de gezondheid van de leefomgeving, en daarmee die van mens, natuur en omgeving, in Noord vooral kan worden bevorderd door in te zetten op een inrichting die gezond gedrag stimuleert. Dat betekend meer bewegen, gezond eten en het stimuleren van sociale contacten. Daarbij kan ook veiligheid in acht worden genomen door prettige voetpaden en toegankelijke wegen voor hulpdiensten bij veel regenval. Bij de inrichting zal rekening gehouden moeten worden met de oudere en jongere doelgroep die op lange en korte termijn een rol spelen.

Om te komen tot een gezondere inrichting dat gezonde gedrag stimuleert wordt aanbevolen om aan de 6 ambities en 18 bijbehorende maatregelen te voldoen die zijn opgesteld voor Noord (figuur 57).

Gezondere inrichting deellocatie Lavendelhof

Om de Lavendelhof gezonder in te richten liggen vijf opgaves waardoor ontmoeten, bewegen en gezond eten worden gestimuleerd. Tegelijkertijd kan worden gedacht aan klimaatverandering en biodiversiteit. Stel om deze doelen te bereiken toegankelijkheid, gebruiksvriendelijk, aantrekkelijkheid en herkenbaarheid in het ontwerp centraal. Maak gebruik van bijzondere water passerende bestrating om die uniforme uitstraling te krijgen. Deze oplossing is subtiel, zodat het past bij de ingetogen uitstraling van de bebouwing en openbare

ruimte, maar tegelijk ook krachtig. Daarbij zal deze station-centrumroute zich typeren door het vele groen, bloemen (o.a. lavendel) en geur.

1. Oversteekplaats Windsingel

Maak de route herkenbaar, gebruiksvriendelijk en aantrekkelijk om mensen te verleiden om meer te gaan bewegen (lopen en fietsen). Sluit aan op het parkachtige karakter rondom de Borgstede.

- Nieuwe oversteekplaats met een directe aansluiting op het voetpad langs Marjoleinlaan.
- Water passerende verharding met een bijzondere vorm tegel
- Groenstrook met bloemenmengsel

2. Voetpad Marjoleinlaan

Maak de route herkenbaar, gebruiksvriendelijk en aantrekkelijk. Pak hierbij gelijk thema's als klimaatadaptatie en biodiversiteit op.

- Nieuw voetpad
- Variatie in type vegetatie door vaste planten en bloemenmengsels (ook insectvriendelijk)
- Toekomst bestendig door voor te bereiden op meer neerslag met een wadi

3. Verbinding Alsemhof – Lavendelhof

Maak de route herkenbaar, gebruiksvriendelijk, aantrekkelijk en toegankelijk.

- Zorg iedere 125 meter voor een bankje. Situeer deze in de hofjes aan de straatkant.
- Prikkel met geur en geluid van zoemende bijen door het plaatsen van veel (geurende) bloemen aan de straatkant van de hofjes.
- Wateroverlast verminderen door water passerende verharding met een bijzondere vorm tegel

- Wateroverlast verminderen door een verlaagde groenstrook (moerasbeplanting)
- Wateroverlast verminderen door dichte goot
- Verhoogd parkeren voor een extra breed trottoir
- De auto is door het wegprofiel duidelijk te gast

4. Overgang Devel

Zet in op het doortrekken van het groene karakter van het fietspad langs de Devel om de overgang van de Lavendelhof naar de Devel beter te laten verlopen. Hierdoor zal de route aantrekkelijker worden.

- Groene gevel appartementencomplex
- Groenstrook met bloemenmengsel
- Hagen plaatsen voor garageboxen
- Water passerende verharding met bijzondere vorm
- De auto is door het wegprofiel duidelijk te gast

5. Hofjes

Om ontmoetingen en bewegen te stimuleren bieden de hofjes een uitzonderlijke kans. De hofjes op zichzelf moeten karakteristiek en herkenbaar zijn. Zorg er dus voor dat de inrichting niet steeds hetzelfde is en daardoor eentonig wordt. Pak tegelijkertijd thema's als klimaat en biodiversiteit op.

- Een aanleiding om door het hofje te lopen (en niet eromheen) door middel van een pad.
- Er is iets te doen in het hof zoals spelen, fruit plukken, een moestuin onderhouden of ontspannen.
- Groen in elk seizoen (vaste planten en bloemweides) en verschillende bloeitijden
- Biodiversiteit stimuleren met insectvriendelijke en variërende beplanting, bijenhotels en vogelhuisjes

Lavendelhof

Wie het
langst kan blijven
staan wint!

Mijn zoontje kan
veel leren en ontdekken
hier. Hij speelt ook iedere
dag buiten!

De trein gaat
over 15 minuten.

Kijk papa,
een kikker!

Naar een gezonde leefomgeving voor mens, natuur en omgeving door
gezond gedrag te stimuleren en een plek te maken voor iedereen.

Discussie

In deze discussie worden de validiteit en beperkingen van het onderzoek besproken. Daarbij worden suggesties gedaan voor het vervolgonderzoek.

Validiteit

Voor dit onderzoek is een kwalitatieve analyse gedaan om te achterhalen wat een gezonde leefomgeving inhoudt en welk effect de leefomgeving heeft op mens, natuur & omgeving. Hierbij zijn verschillende literatuuronderzoeken gebruikt. Zo is het onderzoek positieve gezondheid van Huber (2011) gebruikt. Maar ook zijn de verschillende onderzoeken naar de invloed van een sociaal netwerk op de gezondheid van Hirschi (1969), Dykstra (2011), Hawkins et al. (1992) en Elliott et al. (1996) gebruikt. Tot slot zijn er verschillende studies over de gezonde leefomgeving van het RIVM (2016, 2017, 2019) gebruikt.

Voor het invullen van de Gezondheidsmeter is kwalitatief onderzoek verricht. Hiervoor waren twee verschillende soorten data nodig. Ten eerste was er data van de huidige situatie in Noord per indicator nodig. Ten tweede moest er een normering worden vastgesteld aan de hand van algemene richtlijnen of richtlijnen van de gemeente zelf. Voor deze informatie zijn verschillende bronnen gebruikt: de Gezondheidsmonitor van de GGD (2016), klimaatkaarten van de klimaat-effectatlas (z.d.), normeringen van de Quickscan Gezonde Leefomgeving (2017) en interne GIS data via de gemeente Barendrecht (2019, 2020).

Beperkingen en vervolg van het onderzoek

Thema's Gezondheidsmeter

Bij de uitkomsten van het onderzoek moet rekening gehouden worden met het feit dat wegens de scope van het onderzoek alleen is ingegaan op de openbare ruimte. Doordat niet alle thema's zijn getoetst kan er nog geen compleet beeld worden gegeven van de algehele gezondheid in Noord. Wanneer ook de thema's 'wonen', 'milieu' en 'veilig en schoon' worden getoetst zullen er mogelijk andere resultaten uitkomen.

- In vervolgonderzoeken moeten deze thema's nader uitgewerkt worden. Het is noodzakelijk dit op dezelfde manier als de andere vijf thema's te doen.

Wijkgesprekken

Daarnaast zijn er geen wijkgesprekken gevoerd met sleutelpersonen zoals het stappenplan aangeeft. Dit was helaas niet haalbaar. Desalniettemin zijn er wel steekproefsgewijs wijkgesprekken gevoerd met 14 bewoners. Ondanks dat deze gesprekken niet zijn uitgevoerd volgens de methode, is hier evengoed veel en belangrijke input uit verkregen. Echter zullen gesprekken met sleutelpersonen mogelijk andere resultaten geven.

Indicatoren

Ook moet er rekening gehouden worden met het gegeven dat dit de eerste keer is dat de Gezondheidsmeter is toegepast. Er is nog ruimte voor verbetering van de methode. Zo zijn er een aantal indicatoren waarbij de score nauwkeuriger kan.

Groen: Momenteel is het niet duidelijk waar de exacte ambitie voor groen ligt binnen de gemeente Barendrecht. In visies staat vaak dat er wordt ingezet op een groenere omgeving, maar op hoeveel groen moet worden ingezet om deze ambitie te behalen?

- Door concretere richtlijnen op te stellen en er zelfs een percentage aan te koppelen kan er een krachtigere normering worden gemaakt voor de gezondheidsmeter en is het duidelijker waar vervolgens naartoe gewerkt moet worden.

Gebruiksgroen: Over de verhouding gebruiksgroen en kijkgroen wordt momenteel onvoldoende gezegd in ambities. Om gezond gedrag te stimuleren is het heel belangrijk dat er voldoende groen is wat daartoe uitnodigt.

- Koppel er net als bij groen een percentage aan. Dit maakt het makkelijker om vast te stellen waar je als gemeente naar toe wilt en hoeveel er exact nodig is om een ambitie te behalen.

Biodiversiteit: Biodiversiteit is belangrijk. Ook hier zijn nauwelijks richtlijnen voor opgesteld binnen de gemeente.

- Een advies is daarom om gebiedsmatig concrete ambities op te stellen voor Barendrecht. Op die manier is het voor de gemeente en andere partijen duidelijk waar aandacht aan besteed moet worden bij ontwikkelingen en geeft het betere handvaten voor gezondheidsambities. Daarnaast kan data makkelijker worden verwerkt in de Gezondheidsmeter.

Wateroverlast: De klimaatkaarten van wateroverlast zijn niet altijd accuraat.

- Om een nog beter inzicht te krijgen van de

wateroverlast in een onderzoekgebied wordt er aanbevolen om een enquête of interviews af te nemen in het onderzoeksgebied om te achterhalen waar in de huidige situatie wateroverlast een probleem is. Zo kan er een nauwkeuriger ontwerp worden gemaakt.

Contact buurtbewoners: Data over contact tussen buurtbewoners was niet beschikbaar voor het onderzoek. Daarom is deze data verkregen via wijkgesprekken. Volgens de methode is het belangrijk alleen te werken met beschikbare data voor het invullen van de Gezondheidsmeter. Echter was dit niet helemaal mogelijk tijdens het onderzoek. Ten eerste was deze indicator erg belangrijk voor het onderzoek. Ten tweede was data van het thema 'actief & sociaal' zeer lastig te verkrijgen. Er zou dus gesteld kunnen worden dat er data ontbreekt over sociale factoren om een compleet onderzoek te kunnen doen. De gemeente Rotterdam beschikt wel over dit soort data op wijk- en buurniveau (wijkprofielen).

- In een vervolg onderzoek is het belangrijk om net als de gemeente Rotterdam over dit type data te beschikken.

Afronden onderzoek Noord

Voor Noord is een visie gemaakt. Daarbij horen 6 ambities en 18 maatregelen om tot een een gezondere inrichting te komen. Het huidige onderzoek is tot en met stap 5 uitgewerkt. Stap 6, het ontwerp, is nog niet volledig afgerond. De visie geeft handvatten voor het vervolgonderzoek dat nog nodig is. De Lavendelhof was slechts één van de projecten in Noord om tot een gezondere inrichting te komen.

Er liggen ook nog opgaves voor de andere station-centrumroutes, de Borgstede, de route tussen de Borgstede en de Bongerd, de Rivierenbuurt en tot slot de toegankelijkheid van het dakpark. De manier waarop het project Lavendelhof is uitgewerkt kan als voorbeeld dienen voor vervolgonderzoeken.

Toetsen resultaten

Tot slot is het nog niet mogelijk om de resultaten van het nieuwe ontwerp te toetsen met de Gezondheidsmeter. Ten eerste gaat er tijd overheen om te kunnen evalueren of een maatregel werkt. Ten tweede is het nog niet mogelijk om de meter opnieuw in te vullen op basis van de maatregelen die zijn genomen. Veel data is afkomstig van externe bronnen zoals: de klimaatatlas, de Leefbaarometer of Gezondheidsmonitor. Achter deze informatie zit een onbekende normering, berekening of het is gebaseerd op interviews die eens in de zoveel jaar worden afgenomen. Om die reden is het niet mogelijk om indicatoren op basis van externe informatie opnieuw te beoordelen.

Bronnenlijst

Literatuur

Andriessen, D. (2011) Veldprobleem, kennisprobleem en deelvragen.

Dykstra, P.A. (2001) *Netwerken van informele steun en sociaal-demografische veranderingen*.

Elliott, D.S., Wilson, W.J., Huizinga, D., Sampson, R., Elliott, A., Rankin, B. (1996). *The effects of neighbourhood disadvantage on adolescent development*.

Hawkins, J.D., Catalano, R.F., Miller, J.Y. (1992). *Risks and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: Implications for substance abuse prevention*.

Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*.

Huber, M. (2011). *Positieve Gezondheid*. Opgehaald van: <https://iph.nl/positieve-gezondheid/wat-isset/>

Rapporten

Movisie. (2016). *Sociaal maakt gezond*. Opgehaald van: <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Sociaal-maakt-gezond-magazine%20%5BMOV-10004934-1.2%5D.pdf>

Norbruis, IR O.H. (2015). *Basis stedenbouw*. Opgehaald van: http://www.norbruis.eu/onderwijs_Syllabus_windesheim%202015_copyright%20Norbruis_Stedebouw_&_Advies%202102015.pdf

RIVM. (juni, 2016) *Gezonde leefomgeving, gezonde mensen* Opgehaald van: <https://www.denationaleomgevingsvisie.nl/publicaties/onderzoeken+en+adviezen+publicaties/handledownloadfiles.ashx?idnv=1452510>

RIVM. (2017). *Gezonde Omgeving Utrecht Brieftapport 2017*. Opgehaald van: <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2017-0189.pdf>

Walstra, T.V., & Weis, H. (2017). Hoe ontwerp je een gezonde stad?

Beleidsdocumenten

Gemeente Barendrecht. (te verschijnen). (2018). *Ontwikkelingsvisie Barendrecht Centraal*.

Gemeente Barendrecht. (te verschijnen). (februari, 2017). *Visie Sportpark de Bongerd*.

Gemeente Barendrecht. (z.d.). *Nota Welstandsbeleid gemeente Barendrecht, Deel B: Welstandscriteria*.

Interne bronnen

Gemeente Barendrecht. (2019). *GIS Demografie* (interne bron).

Gemeente Barendrecht. (z.d.). *GIS Leefstijlenkaart* (interne bron).

Gemeente Barendrecht. (2019). *GIS Woningvoorraad* (interne bron).

Gemeente Barendrecht. (2018). *Woonbeleving in Noord 1* (interne bron).

Persoonlijke communicatie

Beleidsadviseur A. van Breugel. (2020). Wijkregisseur. BAR-organisatie.

Beleidsadviseur F. van Vliet. (2020). Ontwerper openbare ruimte. BAR-organisatie.

Beleidsadviseur L. de Zwart. (2020). Beheerder speelvoorzieningen. BAR-organisatie.

Beleidsadviseur W. Goudzwaard. (2020). Groenbeheer. BAR-organisatie.

T. van Alphen. (2020). Wetenschappelijk medewerker Leefomgeving en Gezondheid, RIVM

Interview bewoners Noord. (april 2020).

Beleidsadviseurs A. Kazen, C. Quist, A. Matthiessen. (dec 2019) *Kennismaking gemeente Barendrecht voor afstudeeropdracht*.

College

Helm, P. v. (2019). College denken over de stad.

Internet

Biodiversiteit.nl. (z.d.). Wat is biodiversiteit en waarom is het belangrijk?. Opgehaald van: <http://www.biodiversiteit.nl/biodiversiteit-is-levensbelang/wat-is-biodiversiteit-waarom-is-belangrijk/>

CBS. (2015). *De buurt is fijn ondanks overlast*. Opgehaald van: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2015/39/de-buurt-is-fijn-ondanks-overlast>

Cruydt Hoeck. (z.d.). *Algemene aanwijzingen voor de aanleg van een bloemenweide*. Opgehaald van: <https://www.cruydhoeck.nl/media/content/Productbladen%202018/Algemene%20aanwijzingen%20%2B%20ruderaal%20mengsel%20Catalogus%202018.pdf>

Cruydt Hoeck. (z.d.). *Bijenmengsel N1 met vaste soorten*. Opgehaald van: <https://www.cruydhoeck.nl/winkel/mengsels-voor-bloemrijk-grasland/bijenmengsel-n1-met-vaste-soorten/>

p1641

Cruydt Hoeck (z.d.). *Ruderaal mengsel B1 met één- en tweejarige soorten*. Opgehaald van: <https://www.cruydthoeck.nl/winkel/ruderaal-mengsel-b1-met-n-en-tweejarige-soorten/p78>

Evelien Hoeben. (2016). *Sociale controle beïnvloedt hangjongeren*. <https://www.nji.nl/2016/Sociale-controle-beïnvloedt-hangjongeren>

Gemeente Barendrecht. (sd). *Geschiedenis*. Opgehaald van: <https://samenbouwenaanbarendrecht.nl/geschiedenis-barendrecht/> Gezonde leefomgeving. (2019).

Gezonde Leefomgeving. (z.d.). *GezondOntwerpWijzer*. Opgehaald van: <https://www.gezondeleefomgeving.nl/gezondontwerp>

GGD. (2016). *Gezondheidsmonitor eenzaamheid regionaal en internationaal*. Opgehaald van: <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/eenzaamheid/regionaal-internationaal/regionaal#node-eenzaamheid-wijk>

GGD. (2016). *Gezondheidsmonitor overgewicht regionaal en internationaal*. Opgehaald van: <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/overgewicht/regionaal-internationaal/regionaal#node-overgewicht-wijk>

GGD. (2016). *Gezondheidsmonitor psychische gezondheid regionaal en internationaal*. Opgehaald van: <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/psychische-gezondheid/regionaal-internationaal/regionaal#node-matig-hoog-risico-op-angststoornis-depressie-wijk>

GGD. (2016). *Gezondheidsmonitor sport op de kaart*. Opgehaald van: <https://www.volksgezondheidenzorg.info/sport/sportopdekaart/beweegnormen-en-wekelijkse-sporters#node-wekelijkse-sporters-wijk>

GGD. (2016). *Gezondheidsmonitor sport op de kaart*. Opgehaald van: <https://www.volksgezondheidenzorg.info/sport/sportopdekaart/openbaar-sport-en-beweegaanbod#node-beweegvriendelijke-omgeving-gemeente>

GGD. (2016). *Gezondheidsmonitor vrijwilligers regionaal en internationaal*. Opgehaald van: <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/participatie/regionaal-internationaal/regionaal#node-voldoende-regie-eigen-leven-ggd-regio>

Green to colour. (z.d.). *Green to colour bijen- en vlinderplanten*. Opgehaald van: <https://www.greentocolour.com/biodiversiteit/>

Green to colour. (z.d.) *Vaste planten in het openbaar groen*. Opgehaald van: <https://www.greentocolour.com/>

Groencollectief Nederland. (z.d.) *Vitaalgroen*. Opgehaald van: <https://www.groencollectiefnederland.nl/specialisaties/vitaalgroen/>

Hogeschool Rotterdam. (z.d.). *Ruimtelijke Ordening en Planologie voltijd*. Opgehaald van: <https://www.hogeschoolrotterdam.nl/opleidingen/bachelor/ruimtelijke-ontwikkeling--ruimtelijkeordening-en-planologie/voltijd/>

Hogeschool Rotterdam. (z.d.). *Stedenbouw deeltijd*. Opgehaald van: <https://www.hogeschoolrotterdam.nl/opleidingen/master/stedenbouw/deeltijd/>

Jolande de Zeeuw. (2019). *Vijf vuistregels om openbare ruimte in te richten waarmee ouderen meer in beweging (kunnen) komen*. Opgehaald van: <https://www.allesoversport.nl/artikel/vijf-vuistregels-om-openbare-ruimte-in-te-richten-waarmee-ouderen-meer-in-beweging-kunnen-komen/>

Klimaat-effectatlas. (z.d.) *Droogte*. Opgehaald van: <http://www.klimaat-effectatlas.nl/nl/>

Klimaat-effectatlas. (z.d.) *Hitte*. Opgehaald van: <http://www.klimaat-effectatlas.nl/nl/>

Klimaat-effectatlas (z.d.) *Kaartverhalen*. Opgehaald van : <https://www.klimaat-effectatlas.nl/nl/overzicht>

Klimaat-effectatlas. (z.d.) *Wateroverlast*. Opgehaald van: <http://www.klimaat-effectatlas.nl/nl/>

Leefbaarometer. (2018). *Kaart*. Opgehaald van: <https://www.leefbaarometer.nl/kaart/#kaart>

PBL. (2013). *Bouwstenen voor een integrale visie op klimaatadaptatie*. Opgehaald van: https://www.publicspaceinfo.nl/media/uploads/files/PBL_2013_0001.pdf

PBL. (z.d.) *Natuur en biodiversiteit*. Opgehaald van: https://www.pbl.nl/Inleiding_natuur_en_biodiversiteit

Quickscan Gezonde Leefomgeving. (2019). *Factsheet groen*. Opgehaald van: <https://www.quickscangezondeleefomgeving.nl/wp-content/uploads/2018/02/3-Factsheet-GGW-Groen.pdf>

Quickscan Gezonde Leefomgeving. (2018). *Factsheet voorzieningen*. Opgehaald van: <https://www.quickscangezondeleefomgeving.nl/wp-content/uploads/2018/02/GGW-QSGL->

Factsheet-Voorzieningen-v2.0.pdf

RIVM. (2016). Onderzoek kenmerken Gezonde Stad. Opgehaald van: <https://www.rivm.nl/gezonde-stad/onderzoek-kenmerken-gezonde-stad>

RLI. (2011). Ruimtelijke kwaliteit. Opgehaald van: https://www.rli.nl/sites/default/files/aongenummerdverkenningruimtelijkekwaliteit1_0.pdf

Gezonde Leefomgeving. (z.d.). *Waarom aandacht voor de gezonde leefomgeving?*. Opgehaald van: <https://www.gezondeleefomgeving.nl/aandeslag/waarom-gezondheid>

WHO. (1948). *Nieuwe definitie van gezondheid*. Opgehaald van: <https://www.pinkroccadehealthcare.nl/nieuws/nieuwe-definitie-gezondheid/>

Zuid-Holland klimaatatlas (z.d.) *Wateroverlast*. Opgehaald van: <https://zuid-holland.klimaatatlas.net/>

Illustraties

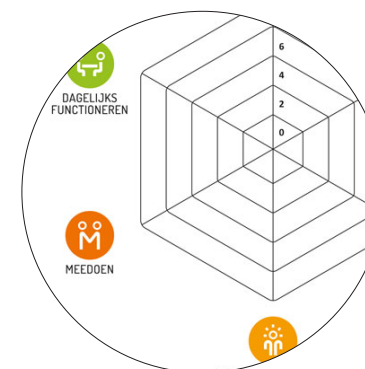
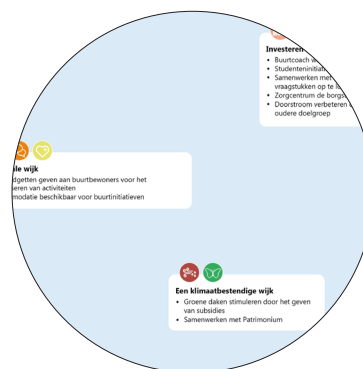
Zwart wit illustraties in Droombeelden pag. 94, 98, 102, 113 via *The Noun Project*
<https://thenounproject.com/>

Icoontjes Gezondheidsmeter pag. 35, 58-63, 68, 75, 110 via *The Noun Project*
<https://thenounproject.com/>

Icoontjes in kaarten pag. 41, 42, 44, 52, 77 via *the Noun Project*
<https://thenounproject.com/>

BIJLAGEN

Gezonde leefomgeving Barendrecht.

Inhoudsopgave

01	Bijlage A: Positieve gezondheid	5
02	Bijlage B: Overige analysekaarten	9
03	Bijlage C: Leefstijlen	17
04	Bijlage D: Wijkgesprekken	21
05	Bijlage E: Extra informatie Gezondheidsmeter	27
06	Bijlage F: Aanvullende maatregelen	97
07	Bijlage G: Toelichting beplanting Noord	101
08	Bijlage H: Reflectie & logboek	107

01 **Bijlage A: Positieve Gezondheid**

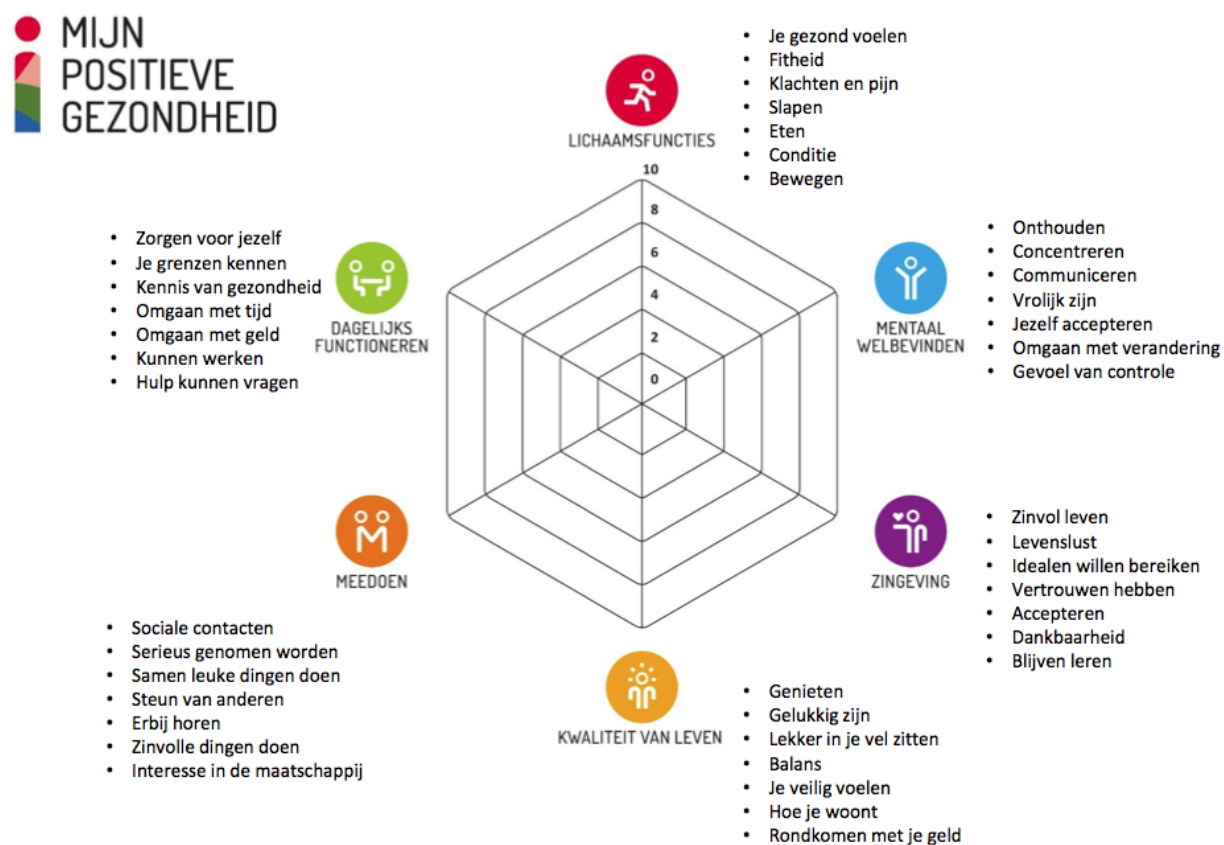
Voor het theoretisch kader van het onderzoek is het onderzoek positieve gezondheid van Huber gebruikt. In deze bijlage is een nadere toelichting te vinden van positieve gezondheid en de zes bijbehorende dimensies.

Positieve gezondheid

Huber deed onderzoek naar de definitie van gezondheid. Volgens haar was de definitie van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) niet toereikend genoeg meer. De voormalige definitie zou teveel zinspelen op de medicalisering van de zorg en past daarom niet meer bij deze tijd. Bovendien zou de definitie niet haalbaar zijn, omdat het suggereerde dat volledige gezondheid is bereikt als je lichamelijk, geestelijk en sociaal 100% gezond bent. Volgens Huber speelt functioneren, participeren en de kwaliteit van het leven ook een rol. Zij kwam met een nieuwe definitie van gezondheid en noemde dit positieve gezondheid:

“Het vermogen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven.”

Bij positieve gezondheid horen 6 dimensies die invloed hebben op de menselijke gezondheid. Zie figuur xxxx.

Figuur 1 Dimensies en kenmerken van positieve gezondheid van Huber

02 **Bijlage B: Overige analysekaarten**

Voor het onderzoek zijn verschillende analysekaarten gemaakt. In bijlage b zijn de analysekaarten en toelichting die niet in het hoofdrapport staan te vinden:

- B1 Infrastructuur & ligging*
- B2 Belangrijke straatnamen*
- B3 Ontwikkelingen*
- B4 Klimaatkaart wateroverlast*
- B5 Klimaatkaart hitte*

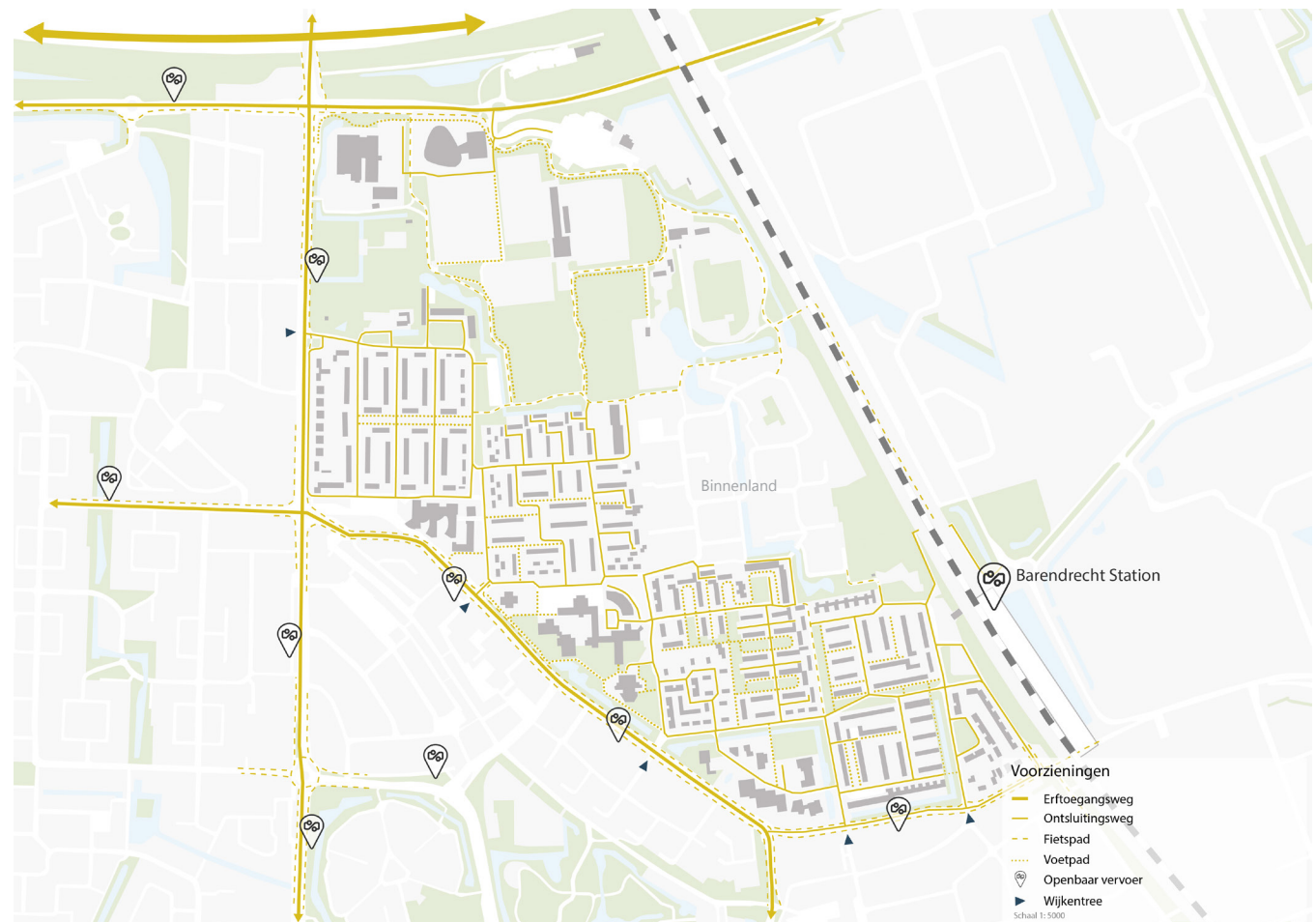
Overige analysekaarten

B1 Infrastructuur & ligging

De wijk Noord wordt afgebakend door: de snelweg in het noorden; de wijk Binnenland in het noord-oosten; het station in het zuidwesten; de Binnenlandse Baan van het zuiden tot zuid-westen en tot slot de 1e Barendrechtseweg in het westen.

De wijk telt vier entrees die aansluiten op de Binnelandse Baan. Aan deze weg zijn ook verschillende bushaltes gesitueerd, wat zorgt voor een prettige verbinding binnen Barendrecht en naar omliggende dorpen en steden. Ook is de wijk op verschillende plekken ontsloten met een fietspad. Deze fietspaden sluiten aan op het fietsnetwerk van Barendrecht. Binnen de wijk zijn een aantal plekken waar de voetganger de hoofdrol heeft en auto's soms zelfs uit het straatbeeld zijn gelaten. Deze plekken vormen hofjes en zijn alleen te voet bereikbaar. Het is denkbaar dat deze plekken sociale contacten tussen buurtbewoners stimuleren.

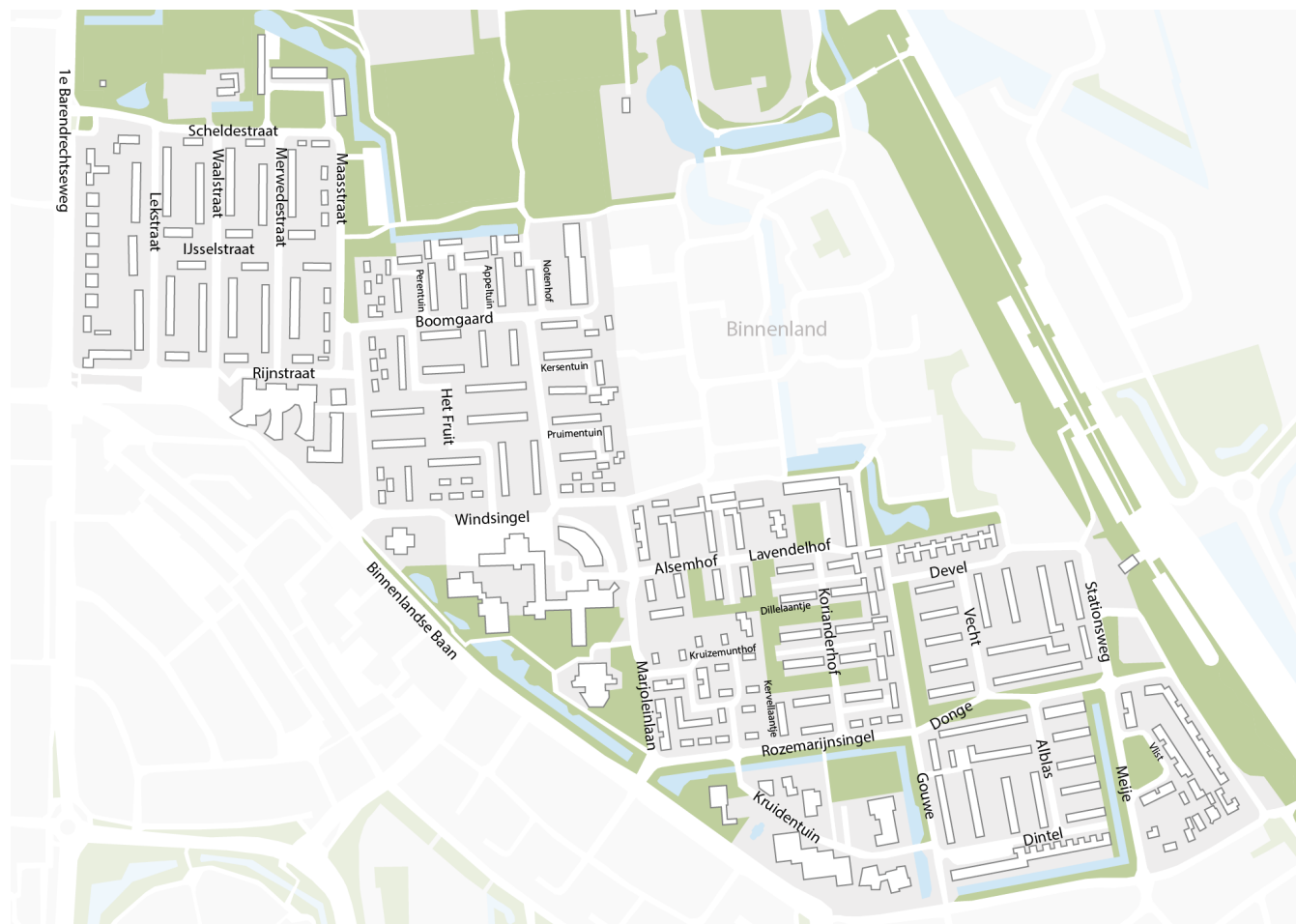
Door het sportpark lopen ook verschillende recreatieve routes. In de Rivierenbuurt sluit een wandelroute aan op één van de entrees in het sportpark. Vanuit de Fruitbuurt zijn er ook twee aansluitingen, alleen zijn deze routes minder aantrekkelijk om te gebruiken. Dit komt voornamelijk door de smalle stoep en de garageboxen die een barrière tussen het park en de wijk vormen.

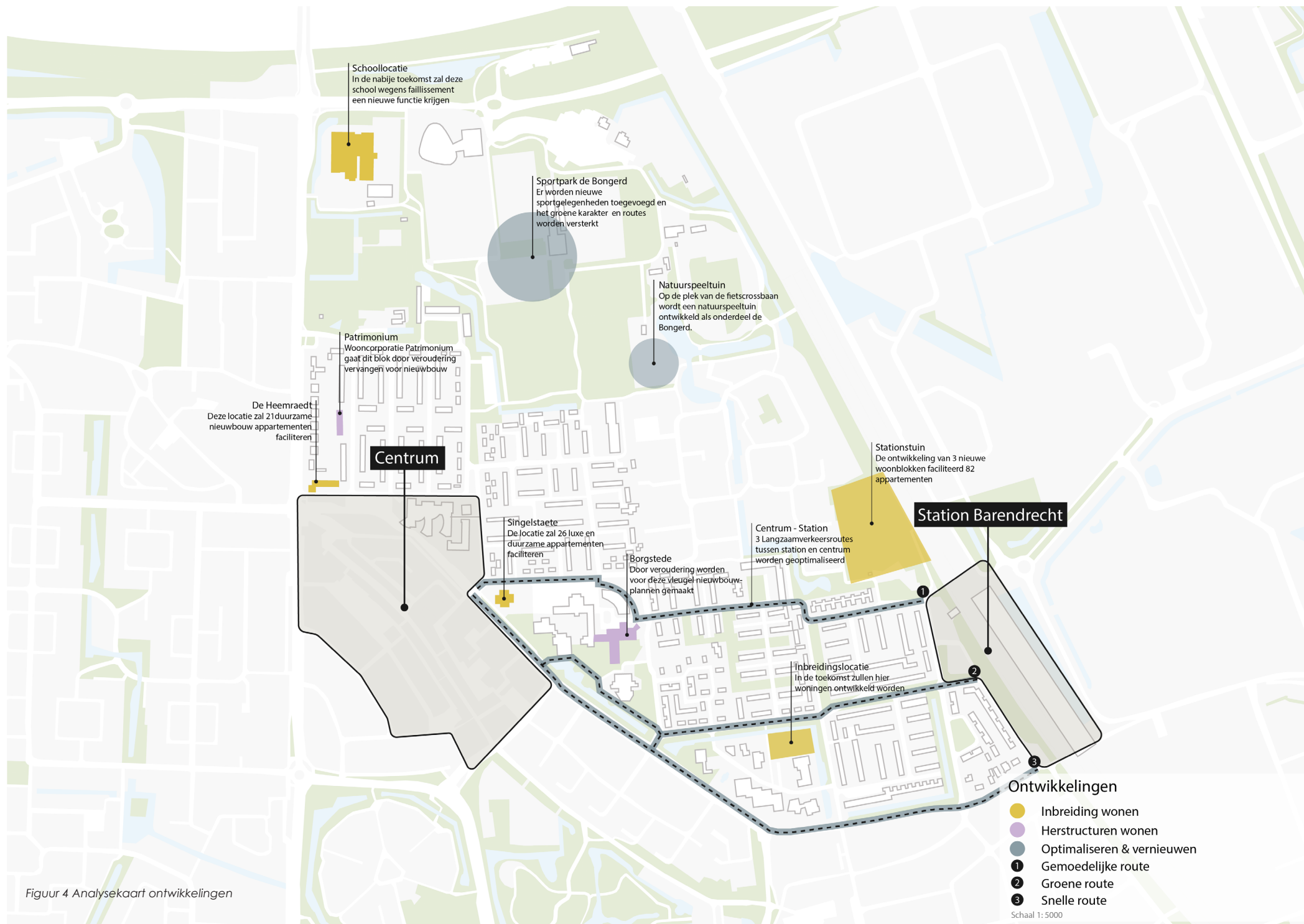
Figuur 2 Analysekaart infrastructuur

B2 Belangrijke straatnamen

In het rapport worden verschillende straatnamen genoemd. Op deze kaart zijn de belangrijkste straatnamen terug te vinden.

Figuur 3 Belangrijke straatnamen

Figuur 4 Analysekaart ontwikkelingen

B3 Ontwikkelingen

Een uitvergrote versie van de analysekaart
Ontwikkelingen in Noord.

B3 Klimaatkaart wateroverlast

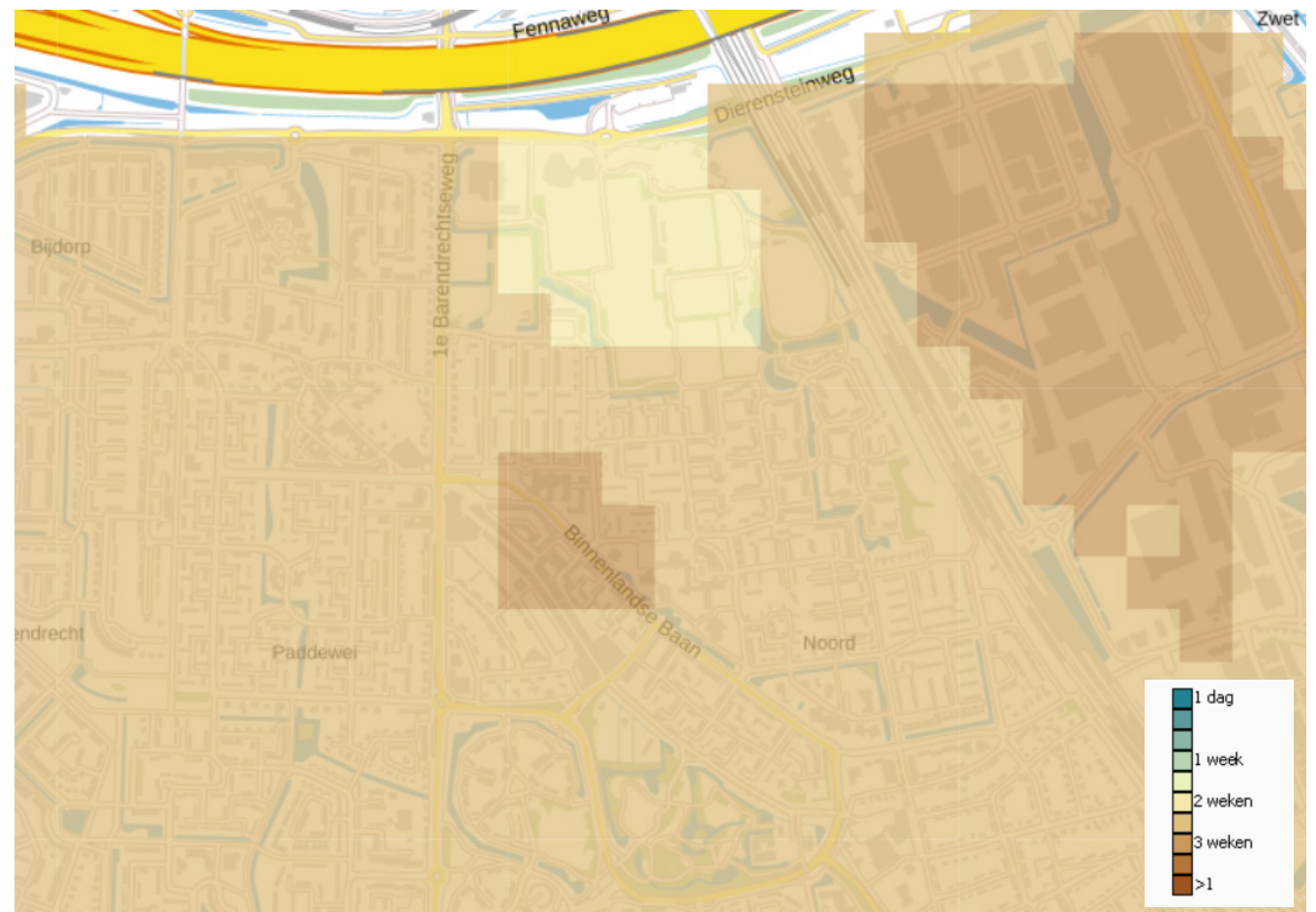
Deze kaart is verkregen via de Klimateffectatlas (z.d.). De donkere plekken op de kaart geven aan waar het meeste wateroverlast zal ontstaan bij zware regenval.

Figuur 5 Wateroverlast Klimateffectatlas

B3 Klimaatkaart hitte

Deze kaart is verkregen via de Klimateffectatlas (z.d.). De kaart toont aan op welke plekken er hittestress kan ontstaan door warme nachten in 2050. Des te donkerder de kleur des te langer deze hittestress zal aanhouden gedurende een hete periode met de gevolgen van dien.

Figuur 6 Hittestress door warme nachten in 2050 Klimateffectatlas

03 **Bijlage C: Leefstijlen**

Voor de analyse van Noord is het leefstijlen onderzoek van de gemeente Barendrecht gebruikt. In deze bijlagen zijn de vier leefstijlen die onderscheiden kunnen worden nader toegelicht. Daarbij is een toelichting van leefstijlen te vinden die voorkomen in Noord:

C1 Toelichting type leefstijlen

C2 Toelichting leefstijlen Noord

Leefstijlen

In de gemeente Barendrecht is onderzoek gedaan naar de verschillende leefstijlen van bewoners. Er zijn vier verschillende kleuren bewoners te onderscheiden. Het idee is dat naastliggende leefstijlen het vaak goed met elkaar kunnen vinden en diagonaal tegenover elkaar staande leefstijlen niet. Mensen met een conflicterende leefstijl moeten zoveel mogelijk vermeden worden. (Barendrecht, z.d.)

Deze informatie is verkregen via de GIS van de gemeente Barendrecht.

C1 Toelichting type leefstijlen

Er zijn in Barendrecht 4 type leefstijlen te onderscheiden van elkaar. Deze hebben elk een kleur.

Rood – Vitaal

Kenmerken: vrijheid, vitaal, groei, levenslust, creatief, passie, eigenzinnig, zelfbewust.

Dit type bewoners is gericht op het verleggen van grenzen: 'natuurlijk kan dat'. Daarnaast zijn zij vaak extravert en individueel.

Blauw – Controle

Kenmerken: controle, ambitieus, baas, zakelijk, zelfverzekerd, succes, status, carrièregericht, materialistisch en onafhankelijk.

Dit type bewoners is gericht op manifestatie en controle: 'Mag dat wel?' Daarnaast zijn zij vaak introvert en individueel.

3. Groen – Zekerheid

Kenmerken: veilig, bescherming, geborgenheid, rust, kalm, evenwichtig, conservatief en traditioneel.

Dit type bewoners is gericht op zekerheid en bescherming: 'Mag dat wel?' Daarnaast zijn zij vaak introvert en collectief.

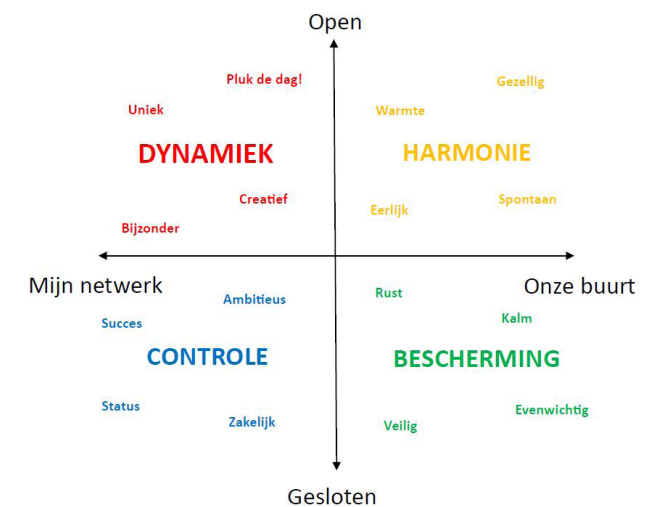
4. Geel – Harmonie

Kenmerken: harmonie, sociaal, gezin, anderen, gemakkelijk, gezellig, spontaan en eerlijk.

Dit type bewoners is gericht op gezelligheid en sociale verbanden: 'Kan dat wel?' Daarnaast zijn zij vaak extravert en collectief.

C2 Toelichting leefstijl Noord

In Noord is de dominante leefstijl groen (39%). Dit zijn over het algemeen wat meer gesloten mensen die waarde hechten aan rust, veiligheid en orde. Daarnaast houden ze van het oude vertrouwde (conservatief en traditioneel). Daarop volgen de leefstijlen blauw (23%) en geel (27%). De blauwe leefstijl staat voor controle, status en ambitie. Deze mensen zijn graag op zichzelf en bovendien erg materialistisch aangelegd. Geel is helemaal het tegenovergestelde. Deze mensen zijn heel sociaal binnen en buiten het gezin en zijn gericht op gezelligheid. Tot slot heeft 10% de kleur rood. Dit zijn mensen die alles met passie doen en in zichzelf geloven. Deze mensen zijn artistiek en hebben een eigen kijk op dingen.

Figuur 7 Leefstijlen in verhouding tot elkaar

04 Bijlage D: Wijkgesprekken

Om te kijken of de scores van de Gezondheidsmeter overeen kwamen met de ervaring van de bewoners zijn er wijkgesprekken gevoerd. In dit deel van de bijlage zijn de volgende resultaten terug te vinden:

- D1 Vragenlijst*
- D2 Samenvatting wijkgesprekken*
- D3 Score contact met buurtbewoners*
- D4 Quotes van bewoners*

Wijkgesprekken

Om te kijken of de scores van de Gezondheidsmeter overeen kwamen met de ervaring van de bewoners zijn er wijkgesprekken gevoerd. Normaal gesproken worden wijkgesprekken gevoerd met sleutelpersonen. Het gebruik van sleutelpersonen heeft de volgende redenen:

- Om de snelheid van het onderzoek te bewaken
- Bewoners met actieve ideeën
- Meerdere doelgroepen
- Teleurstelling zo veel mogelijk voorkomen
- Diepgang

Dit was helaas tijdens het onderzoek niet mogelijk. Daarom is er een steekproef gedaan, door bewoners op straat aan te spreken. Hierbij is gebruik gemaakt van een half open interview aan de hand van een vragenlijst. Deze vragenlijst zou ook gebruikt kunnen worden bij gesprekken met alleen sleutelpersonen.

In dit deel van de bijlage zijn de volgende zaken terug te vinden:

1. de Vragenlijst
2. Samenvatting wijkgesprekken
3. Score contact met buurtbewoners
4. Quotes

D1. Vragenlijst

1. Ervaart u vaak wateroverlast hier in de wijk?
2. Heeft u het idee dat het in de wijk een stuk warmer kan worden dan op andere plekken waar u komt?
3. Wat vindt u van de speelplekken in de wijk?
4. Wat vindt u van de voorzieningen in de buurt?
5. Zijn belangrijke voorzieningen goed bereikbaar?
6. Is het centrum makkelijk aan te lopen of fietsen?

7. Opvallend is dat er weinig bankjes zijn in de wijk, mist u die?
8. Ervaart u overlast door andere mensen of afval o.i.d.?
9. Heeft u goed contact met buurtbewoners?
10. Hoe zou u het contact met buurtbewoners beoordelen op een schaal van 1-5?
11. Hoe is de sfeer in de buurt?
12. Zou u het leuk vinden als er meer activiteiten in de buurt of wijk worden georganiseerd?
13. Maakt u vaak een wandeling door de wijk?
14. Maakt u veel gebruik van het park bij de Borgstede?
15. Maakt u veel gebruik van het sportpark?
16. Vindt u dat er voldoende recreatieplekken zijn?
17. Vindt u de straten aantrekkelijk?
18. Vindt u dat de wijk groen genoeg is?
19. Kunt u meepraten over uw eigen buurt, ook met organisaties als gemeente, welzijn, zorg, corporatie etc.
20. Vindt u de buurt een fijne plek om te wonen?

D2. Wijkgesprekken

IJsselstraat: 2 oorspronkelijke bewoners

Overslast van hangjongeren en spelende kinderen (vooral dichtbij de speeltuin). Spelen in de bosjes is opgelost door een haag te snoeien. Zomers houden sommige buitenlandse gezinnen 'feestjes' op de speelplaats. 's Avonds laat in de zomer ook vaak last van luidruchtige jongeren. Politie treedt niet meer op.

Gevoel voor sociale cohesie neemt af in de buurt. Het is de afgelopen 4-5 jaar sterk veranderd. Een groep mensen houdt zich niet aan normen en waarden,

zoals de samenleving verwacht. Er is dan ook geen behoefte aan activiteiten, het is daar te hoog voor opgelopen. Daarnaast wordt er veel vuil op straat gegooid. Er is vraag naar meer prullenbakken. Zij menen dat er zelfs mensen zijn verhuist, omdat zij de situatie niet meer trokken.

Het contact tussen bewoners in de IJsselstraat is heel goed. Mensen kennen elkaar en zorgen voor elkaar. Zij merken verschil met andere straten in de buurt waar de sociale huurwoningen staan. Ook zijn zij zeer tevreden over hoe groen de omgeving is. "Waar vindt je dit tegenwoordig nog?", wordt zelfs gezegd. Bewoners zijn ook erg te spreken over het voorzieningen niveau. Wel geven zij aan dat er inderdaad meer bankjes prettig zijn.

Cijfers: 7,5 & 8,5

Waalstraat: 1 bewoner (woont er 50 jaar)

Er was een probleem met wateroverlast op het achterpad, waardoor een deel van de tuin steeds blank kwam te staan. Dit is opgelost.

Bewoner mist wel het gevoel van sociale cohesie zoals dat er ooit was. Snapt dat mensen tegenwoordig vaak individueler zijn, maar vindt het toch jammer. Veel nieuwe bewoners beheersen de taal vaak niet goed, zeggen geen gedag, hebben volledig afgedekte ramen. Zelfs namen zijn vaak niet bekend. Aan de andere kant zijn er ook mensen uit andere culturen die wel contact zoeken met buurtbewoners en juist heel gastvrij zijn ("kom je een keer eten?"). Maar activiteiten om de buurt samen te brengen zullen volgens de bewoner niet de oplossing zijn.

Waar de bewoonster heel blij mee is, zijn de dichtbijzijnde voorzieningen. Zij fietst veel naar het centrum of wandelt door de Bongerd. Al mogen er wel meer bankjes aanwezig zijn, er is geen angst voor hangjeugd. De woning voldoet ook nog, maar in de toekomst zou een appartement zoals aan de Notenhof erg gewenst zijn.

Al met al geeft de bewoner de woonplek toch net een voldoende. Het voelt alsof ze steeds meer in een achterstandswijk komt te wonen. Buiten het feit dat de buurt steeds anoniemer wordt, verslonst ook de openbare ruimte. Er wordt weinig onderhoud verricht en ook weinig gehandhaafd door wethouder, wijkopzichter of wijkagent, zoals ook al aangegeven in de IJsselstraat. Zij zouden zelf ook best een bijdragen willen doen om de openbare ruimte als de gemeente daar materiaal voor beschikbaar stelt.

Cijfer: 6

Lekstraat: 2 bewoners

Bewoners zijn zeer tevreden over de buurt. Goede voorzieningen, groen genoeg, voldoende contact met bewoners. Ook gaan zij vaak wandelen richting station, oranjewijk of de bongerd. Een lekker plekje om af en toe te zitten en genieten van de natuur missen zij.

Wat zij minder vinden in de wijk is het zwerfafval, gemis aan bankjes en de vele bomen die de afgelopen jaren zijn gekapt naast het gemeente huis en op de nieuwbouwlocatie.

Cijfer: 8 & 8

Borgstede: 2 bewoners

Rondom de Borgstede wordt wel vaak wateroverlast ervaren. Er ontstaan plassen op het voetpad en fietspad. Ook zijn sommige plekken onprettig om te lopen, zeker met een rollator. Denk aan schuine, smalle voetpaden en stoepjes. Maar vooral mensen zonder rollator missen er wat bankjes. Zij gaan dan ook vaak een stukje wandelen door de buurt of richting park Buitenoord. Wat ook nog beter kan zijn de speelplekken in de buurt voor hun kleinkinderen.

De bewoonsters zijn verder heel tevreden met hun woonplek en het prachtige uitzicht op het park, wat goed onderhouden wordt. Er zijn voldoende activiteiten vanuit de Borgstede, al gaan die momenteel wegens COVID-19 niet door. Dit is een gemis.

In het park spelen momenteel wel eens (klein)kinderen of mensen met honden. Soms is er daardoor overlast van hondenpoep. Hondenpoep prullenbakken zijn weggehaald. Sommige mensen ruimen het wel op, maar gooien het in de prullenbakken naast de bankjes, wat zorgt voor stankoverlast.

Cijfers: 8 & 8

Donge: 2 personen

Er wordt wateroverlast ervaren in de straat (Donge) en bij de garageboxen achter de woningen, maar verder zijn er geen klimaatproblemen. Dit geven de bewoners dan ook aan als aandachtspunt: een betere afwatering. Verder zou ook de bestrating die er al vanaf de jaren 60 in ligt vernieuwd mogen worden.

De bewoners zijn zeer tevreden over hun buurt. Er is veel groen en de voorzieningen liggen op een steenworp afstand. Eén van de bewoners merkt groot verschil met de buurt waar ze eerst woonde. Door het vele groen (en ook veel groene tuinen) zijn er meer insecten en vogels in de buurt. Daarnaast geeft zij als één van de weinige bewoners aan veel gebruik te maken van het dakpark om hard te lopen. Verder is het een hele gemoedelijke en sociale buurt.

Cijfers: 8 & 7,5

Kervellaantje: 1 bewoner

Bij piekbuien ontstaat er snel wateroverlast op de straat, niet in het hof (kervellaantje) maar in het Lavendelhof. Soms komt het zelfs helemaal over de stoep heen. Een tweede aandachtspunt is de hondenpoep die niet altijd wordt opgeruimd en waar ook geen afvalbakken voor staan. Tot slot kwam ook uit dit gesprek naar voren dat de bestrating wel een opknapbeurt mag gebruiken. De straat is vaak oneven, wat onprettig loopt en ziet er "versleten" uit. Verder is de bewoner zeer tevreden met haar woonplek en buurtcontact. Iedereen staat voor elkaar klaar.

Cijfer: 8

Korianderhof: 1 bewoner (woont er 55 jaar)

Een aandachtspunt is volgens de bewoner de parkeerdruk door het station, maar ook het tekort aan bankjes. Momenteel wandelt de bewoner niet vaak door de wijk, maar zou dat zeker wel doen als wandelroutes aantrekkelijker zouden zijn en er af en toe een leuke aanleiding is om ergens te zitten

met uitzicht. Verder maakt de bewoner vooral veel gebruik van de fiets naar het centrum. Het dakpark is helaas niet meer toegankelijk genoeg doordat de bewoner wat slechter ter been is geworden.

De bewoner is zeer blij met de buurt en woont er al 55 jaar met plezier. Er wonen nog veel oorspronkelijke bewoners waar goed contact mee is. Al zou de bewoner wel graag willen verhuizen op ten duur, maar er is weinig keus en nieuwbouw appartementen zijn vaak te duur.

Cijfer: 7,5

Korianderhof (Dillelaantje): 1 bewoner

Wat sterk naar voren komt uit het gesprek is de uitstraling van de openbare ruimte. Buiten het feit dat het zeer groen is, mag er volgens de bewoner wel eens wat gebeuren aan de bestrating. Daarnaast is de bewoner van mening dat er wat meer variatie mag zijn in de inrichting van de hoven. Deze is zoals uit de analyse naar voren kwam op alle plekken eentonig ingericht.

Verder is de bewoner zeer tevreden met de woonplek.

Cijfer: 8

Korianderhof: 2 bewoners (wonen er 55 jaar)

De bewoners geven aan dat er vooral wateroverlast wordt ervaren op de Binnenlandse Baan. Dit lijdt er zelfs toe dat de bewoners niet de fiets pakken naar het centrum, doordat het fietspad niet begaanbaar genoeg is. Daarnaast zijn de bewoners beide niet te

spreken over het onderhoud van de openbare ruimte. Het wordt volgens hun slecht bijgehouden. Wanneer er wel onderhoud wordt verricht, is dit volgens hun slordig gedaan. De hagen aan het fietspad achter het Korianderhof zijn zeer kort gesnoeid. Er zijn hierdoor allemaal kale plekken ontstaan, er liggen nog restjes van het snoeien. Daarbij ligt er veel van het gemaaid gras op fiets of looppaden. Dit geeft een rommelige indruk. Ook zeggen bewoners dat de mensen die de groenvoorzieningen onderhouden met de bladblazer de troepjes het achterpad opblazen, wat wederom zorgt voor een rommelige indruk. Volgens de bewoners zou het fijn zijn als onderhoud in de openbare ruimte door een opzichter gecontroleerd wordt. Naast onderhoud van groen noemen zij ook de verouderde bestrating en weggezakte tegels. Eén van de bewoners (op leeftijd) is hierdoor zelfs gevallen. De bewoners vinden de buurt zo achteruit gegaan dat zelfs het woord 'achterstandswijk' wordt genoemd. Als de openbare ruimte wordt aangepakt vinden zij het een goed idee om ook de hofjes gebruiksvriendelijker en gevarieerder in te richten. Maar het belangrijkste is het onderhoud en de bestrating.

Op de vraag of er behoefte is aan activiteiten antwoorden beiden bewoners dat die er wel is. Voorheen was er wel eens een buurt bbq. Helaas hebben veel bewoners geen zin hebben om het te organiseren, waardoor het niet nu niet meer wordt gedaan.

Cijfer: 7 (een 8 bij een aantrekkelijker or)

D3. Score contact met buurtbewoners

Aan alle 14 bewoners is gevraagd een score te geven aan het contact onderling. Hieruit is een gemiddelde getrokken. Deze score is gebruikt voor de indicator Contact tussen bewoners in de Gezondheidsmeter.

score 1:	1	7%
score 2:	2	14%
score 3:	6	43%
score 4:	5	36%
score 5:	-	0%

D4. Quotes van bewoners

- "Ik merk verschil met mijn oude woonplek. Sinds ik hier woon hoor ik bijna elke dag vogels fluiten en zijn er veel insecten in mijn tuin, dat maakt mij vrolijk"
- "Het lijkt af en toe wel een achterstandswijk"
- "Het voelt alsof we in een achterstandswijk wonen."
- "Het is ideaal dat alle winkels zo dichtbij zijn."
- "Vooral voor oudere mensen zonder rollator missen er bankjes."
- "Ik zou vaker wandelen als er aantrekkelijke wandelroutes zijn en je ergens kan zitten met een mooi uitzicht."
- "Als het water zo hoog staat op straat kan ik niet de fiets pakken naar het centrum."
- "De bestrating zit er al vanaf het begin in"
- "Als de gemeente materiaal beschikbaar stelt willen we best zelf een bijdrage doen om de openbare ruimte te onderhouden. Zo hebben ze dat ook bij de Notenhof afgesproken."

05 **Bijlage E: Extra informatie Gezondheidsmeter**

Om de gezondheid van de leefomgeving te toetsen is de Gezondheidsmeter Barendrecht en de bijbehorende 6-stappen methode ontwikkelt. In dit deel van de bijlage is de volgende informatie te vinden:

- E1 Factsheets handleiding*
- E2 Factsheets blanco*
- E3 Mogelijke indicatoren*
- E4 Ontwerpmaatregelen wijzer*
- E5 Folder Gezonde Leefomgeving Barendrecht*

Extra informatie Gezondheidsmeter

Om de gezondheid van de leefomgeving te toetsen is de Gezondheidsmeter Barendrecht en de bijbehorende 6-stappen methode ontwikkeld. In dit deel van de bijlage is de volgende informatie te vinden:

- E1 Factsheets handleiding
- E2 Factsheets blanco
- E3 Overige indicatoren
- E4 Ontwerpmaatregelen wijzer
- E5 Infographic Gezonde Leefomgeving Barendrecht

E1. Factsheets handleiding

De factsheets zijn bedoeld om de informatie waarop de scores van de Gezondheidsmeter zijn gebaseerd te verantwoorden en om toe te lichten hoe men te werk kan gaan.

Op de volgende pagina's zijn de factsheets handleidingen van de vijf onderzochte thema's te vinden. Deze vormen de handleiding (ook wel factsheet 1.0) helpt bij het invullen van de factsheets 2.0 waar de score van het onderzoeksgebied wordt genoteerd.

E2. Factsheets blanco

In bijlage E2 zijn de blanco versies van de factsheets te vinden die ingevuld kunnen worden door de gemeente.

Klimaat

Aandacht voor het klimaat is belangrijk

Het klimaat verandert snel door de onnatuurlijke opwarming van de aarde. Gevolgen zijn dat we in Nederland daardoor met extreem natte, droge en warme periodes te maken krijgen. Dit heeft effect op de leefomgeving en daardoor ook de gezondheid van mens en natuur.

Directe effecten van klimaatverandering zijn wateroverlast, hittestress en droogte. Wateroverlast ontstaat volgens de Klimaateffectatlas (z.d.) vooral bij wolkbreuken die in de zomer plaatsvinden. Het water kan onvoldoende de grond infiltreren en het riool kan de hoeveelheid water niet aan. Water blijft in de straten staan, waardoor schade aan vastgoed en hindering van hulpverlening kunnen ontstaan. Laaggelegen verharde delen zijn het meest kwetsbaar. Hittestress ontstaat wanneer de omgeving niet voldoende afkoelt na hete temperaturen. Het kan leiden tot gezondheidsklachten als vermoeidheid, uitdroging, oververhitting, hoofdpijn en slechte concentratie. Vooral senioren, kinderen en mensen met hart- en vaatziekten zijn kwetsbaar en kan de hitte zelfs leiden tot sterfte. (Klimaateffectatlas, z.d.) Droge periodes door juist een tekort aan neerslag kan schade brengen aan de omgeving. Planten, bomen en dieren krijgen onvoldoende voeding en sterven. Daarnaast kan de bodem sneller dalen. (Klimaateffectatlas, z.d.)

Tips voor een gezonde inrichting

- Water beter afvoeren door waterdoorlatende verharding of groen
- Water tijdelijk vasthouden door groen of een holle weg
- Waterbergingscapaciteit vergroten op natuurlijke manier zoals met een wadi, verlaagde groenstrook plas of sloot.
- Meer groen biedt schaduw
- Gevelbeplanting en groene daken bieden isolatie in warme en koude periodes.
- Kies beplanting die bestand is tegen warme, natte en droge periodes.
- Plekken waar de kwetsbare doelgroep zich bevindt extra beschermen.

Notitie

Toelichting indicatoren & normering

Hittestress

De indicator hittestress wordt gemeten aan de hand van het aantal warme nachten (>20 graden) in 2050 volgens de Klimaateffectatlas. Warme nachten hebben grote invloed op hittestress. Tijdens warme nachten daalt de temperatuur 's nachts niet onder de 20 graden. Vooral in bebouwd gebied kan warme lang blijven hangen. De normering van de Klimaateffectatlas is overgenomen. (Klimaateffectatlas, z.d.)

- <http://www.klimaateffectatlas.nl/nl/>

Hittestress 2050	> 1 maand	3-4 weken	2-3 weken	1-2 weken	< 1 week
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Wateroverlast

Wateroverlast wordt gemeten aan de hand van de kaarten van de Klimaateffectatlas over 'Waterdiepte bij kortdurende hevige neerslag – 1:100 jaar' in 2050. Het gaat over de maximale waterdiepte die kan optreden bij hevige neerslag. Tevens kan de Klimaatatlas Zuid-Holland gebruikt worden als aanvulling. Bij deze kaart kan verder ingezoomd worden in de wijk. De normering is overgenomen van de klimaateffectatlas (z.d.)

- <https://zuid-holland.klimaatatlas.net/>
- <http://www.klimaateffectatlas.nl/nl/>

Wateroverlast Klimaateffectatlas	> 30 cm	20-30 cm	15-20cm	10-15 cm	0-10 cm
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Droogte

De droogte wordt gemeten middels het potentieel neerslag tekort in 2050 van de Klimaateffectatlas. Deze droogte ontstaat door het verschil tussen verdamping en neerslag in de periode april t/m september. Het maximaal neerslagtekort treedt eind van de zomer op en neemt af als de waterbeschikbaarheid in het grond- en oppervlakte water toeneemt. De schalen van de atlas zijn herleidt tot vijf schalen. Schaal 1 komt zelden voor in Nederland. (Klimaateffectatlas, z.d.)

- <http://www.klimaateffectatlas.nl/nl/kaartverhaal-droogte>

Droogte Klimaateffectatlas	>240 mm	210-240 mm	180-210 mm	150-180 mm	< 150 mm
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Voorzieningen & inrichting

Voorzieningen zijn belangrijk

In een gezonde leefomgeving is het belangrijk dat er voldoende bereikbare en aansluitende voorzieningen zijn voor bewoners. Het gaat om zorgverleners, winkels (met name voor levensmiddelen), onderwijs, openbaar vervoer en sport en recreatie mogelijkheden.

Deze basis voorzieningen zijn onmisbaar in het dagelijks leven en dragen tegelijk bij aan het participeren in de samenleving en de sociale cohesie van de wijk. Wanneer deze basisvoorzieningen niet of lastig bereikt kunnen worden gaat dat ten koste van het dagelijks functioneren. Het niet goed kunnen functioneren schaadt ook de gezondheid. Voor kwetsbare groepen als ouderen of mensen met een beperking is dit extra belastend. Voor deze groep kan dit resulteren in eenzaamheid, vermindering van zelfredzaamheid en het niet krijgen van zorg. Bovendien leiden grotere afstanden tussen gebruikers en voorzieningen in veel gevallen ook tot meer gebruik van de auto. Wat als gevolg kan hebben dat men minder beweegt en er meer milieulast wordt ervaren (lucht en geluid). (Quickscan Gezonde Leefomgeving, 2017)

Tips voor een gezonde inrichting

- Verkeersveilige en aantrekkelijke routes naar voorzieningen
- Aantrekkelijke routes naar voorzieningen voor gezonde mobiliteitsvormen als lopen en fietsen
- Voorzieningen sluiten aan op gebruikers
- Clusteren van voorzieningen (op centrale plek)
- Voldoende rustpunten langs routes voor mensen die zich minder makkelijk kunnen verplaatsen

Notitie

Toelichting indicatoren & normering

Basisvoorzieningen

Er wordt gekeken of er voldoende en bereikbare voorzieningen aanwezig zijn aan de hand van de leefbaarometer en Quickscan. De leefbaarometer geeft een score op basis van de afstand tot zorgverleners, winkels, onderwijs, openbaar vervoer en sport en recreatie. De 'Quickscan Gezonde Leefomgeving' (2018) heeft de schalen van de leefbaarometer teruggebracht naar 5 schalen. Daarnaast is een score indeling gemaakt voor landelijk en stedelijk gebied omdat deze verschillen in eisen.

- <https://www.leefbaarometer.nl/kaart#kaart>
- <https://www.quickscangezondeleefomgeving.nl/wp-content/uploads/2018/02/GGW-QSGL-Factsheet-Voorzieningen-v2.0.pdf>

Landelijk gebied

Leefbaarometer score	< -0,2	-0,2 – -0,1	-0,1 – 0,0	0,0 – 0,1	>0,1
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Afstand tot speelplekken

Voldoende speelplekken dichtbij huis (vooral voor jonge kinderen belangrijk). Hiervoor wordt gekeken naar doelgroep 0-5 jaar, omdat zij de kleinste actieradius (100m) hebben en een speelplek daardoor sneller buiten bereik kan zijn. Check voor het uitvoeren van de toets het aantal speelplekken in het onderzoeksgebied en trek er een actieradius van 100 meter omheen.

Afstand tot speelplekken	Voldoet niet	Voldoet <50% bereikt	Voldoet 50-75% bereikt	Voldoet 79-90% bereikt	Voldoet >90% bereikt
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Toegankelijkheid ouderen

De toegankelijkheid voor ouderen wordt gemeten aan de hand van voldoende rustplekken op belangrijke routes. Hieronder worden zitgelegenheden in de openbare ruimte verstaan die enerzijds voor ontspanning zijn en anderzijds de actieradius van ouderen kunnen vergroten. Volgens de vuistregel zou er iedere 100-125 meter een bankje moeten zijn. Check voor het uitvoeren van de toets het aantal bankjes in het onderzoeksgebied en de afstand die er tussen zit.

Rustplekken	> 175m	150-175m	125-150m	100-125m	<100m
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Actief & sociaal

Sociaal welbevinden is belangrijk

De inrichting van de leefomgeving kan het sociale welbevinden beïnvloeden. Het gaat dus over de invloed op het ervaren van de gezondheid (RIVM, 2016). Deze ervaring is natuurlijk voor iedereen anders, maar het is in ieder geval belangrijk dat mensen actief meedoen in de samenleving en een sociaal netwerk hebben waar ze op kunnen leunen. Denk aan vrienden, familie, collega's of burens.

Van de zes factoren, die volgens de theorie van Huber (2011) effect hebben op de gezondheid, hangen mentaal welbevinden, kwaliteit van leven en meedoen sterk samen met het sociale welbevinden. Een stevig sociaal netwerk zorgt ervoor dat je niet het gevoel hebt dat alleen bent of er daadwerkelijk alleen voor staat. Het is als het ware een vangnet. Anderzijds kan het beter kennen van elkaar binnen een wijk volgens de Hirschi theorie (1969) ook zorgen voor meer sociale controle. Volgens Movisie (2016) kan sociale steun ook zorgen voor een lager risico op vroegtijdig overlijden en bescherming tegen depressies, angststoornissen en stress. Dykstra (2011) verklaart deze effecten door een betere toegang tot hulpbronnen als tijd, geld, kennis, ervaring en informatie. Daarnaast draagt het bij aan het gevoel om erbij te horen. Amerikaans onderzoek (Hawkins et al., 1992, Elliott et al., 1996) bewijst dat risico op probleemgedrag van jongeren ook lager is, wanneer er een betere binding met de wijk is ontstaan. Zij tonen dan juist beschermend gedrag.

Tips voor een gezonde inrichting

- Ontmoetingsplekken creëren/ontmoeten stimuleren
- Een wijk waar iedereen trots op is creëert gemeenschapsgevoel
- Collectieve plek als moestuin of pluktuin
- Aanbieden van sociale buurtactiviteiten of een plek waar dit kan plaatsvinden
- (Ondersteuning voor mensen in kwetsbare situatie, hulp of luisterend oor)

Notitie

Toelichting indicatoren & normering

Eenzaamheid

Het gaat om het percentage bewoners dat zich eenzaam voelt of is vanaf 19 jaar. Deze informatie is verkregen via Volgezondheidszorg.info waar de resultaten van de Gezondheidsmonitor van de GGD uit 2016 in kaart zijn gebracht. De Schalen van de normering van de GGD zijn herleid tot 5 schalen.

- <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/eenzaamheid/regionaal-internationaal/regionaal#node-eenzaamheid-wijk>
- <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/eenzaamheid/cijfers-context/samenvatting#node-eenzaamheid-samengevat>

Eenzaamheid	> 50%	45-50%	45-41%	37-41%	<37%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Vrijwilligers

Het gaat om het percentage bewoners (19 jaar en ouder) in de wijk dat vrijwilligerswerk doet. Deze informatie is verkregen via Volgezondheidszorg.info waar de resultaten van de Gezondheidsmonitor van de GGD uit 2016 in kaart zijn gebracht. De Schalen van de normering van de GGD zijn herleid tot 5 schalen.

- <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/participatie/regionaal-internationaal/regionaal#node-voldoende-regie-eigen-leven-ggd-regio>

Vrijwilligers	<24%	24-29%	29-34%	34-39%	34-39%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Contact buurtbewoners

Het gaat om het aantal bewoners dat zegt goed contact te hebben met burens (of buurtbewoners). Momenteel is deze informatie verkregen uit de wijkgesprekken, omdat hier nog geen grootschalige resultaten van zijn. Hierbij is aan bewoners gevraagd het onderlinge contact te beoordelen op een schaal van 1-5. Vervolgens worden de uitkomsten vergeleken met de onderzoeksresultaten van het CBS (2014) van het landelijk niveau. De Schalen van de normering van de GGD zijn herleid tot 5 schalen.

- <https://www.cbs.nl/nl-nieuws/2015/39/de-buurt-is-fijn-ondanks-overlast>

Contact buurtbewoners	Zeerslecht	Slecht	Voldoende	Goed	Zeergoed
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Gezondheid & leefstijl

Gezond gedrag stimuleren is belangrijk

De gezondheid van de mens is voor een groot deel het gevolg van hun eigen gedrag. De keuzes die mensen maken kunnen echter wel worden beïnvloed door de inrichting van de openbare ruimte. Volgens het RIVM (2016) is een ongezonde leefstijl verantwoordelijk voor bijna 20% van de ziektelast. Hierbij zijn de belangrijkste leefstijlfactoren bewegen, alcohol, roken en voeding.

Gezond gedrag draagt bij aan het voorkomen van overgewicht, chronische ziekten als diabetes en hart- en vaatziekten, depressie en bij ouderen botbreuken. Een omgeving die mensen verleid om gezonde keuzes te maken heeft bovendien ook een positieve invloed op de maatschappij door een grotere arbeidsproductiviteit, lagere zorgkosten, minder depressie en hoger welbevinden. Daarnaast zorgt bewegen ervoor dat mensen mobieler zijn, wat de zelfredzaamheid vergroot. Volgens de Nederlandse beweegrichtlijnen zouden volwassenen wekelijks minimaal twee en een half uur matig intensief moeten bewegen. Een beweegvriendelijke omgeving kan sporten en bewegen stimuleren en faciliteren. Maar ook een groene omgeving waar men geprikkeld wordt met gezond eten kan gezond gedrag stimuleren. (Quickscan, 2019)

Tips voor een gezonde inrichting

- Zicht op gezond eten
- Openbare ruimte die uitnodigend is tot bewegen: sporten, lopen, fietsen, spelen
- Groene buitenruimte (ieder seizoen) met eventueel fleurige beplanting
- Veilige oversteekplaatsen
- Voorzieningen in de buurt, vergroten zelfredzaamheid
- Stimuleren te ontmoeten
- Stimuleren gemeenschapsgevoel
- Openbare ruimte voelt veilig

Notitie

Toelichting indicatoren & normering

Depressie

Het percentage bewoners dat kampt met een depressie. Deze informatie wordt verkregen via Volksgezondheid.info waar resultaten van de gezondheidsmonitor van de GGD uit 2016 in kaart zijn gebracht. De Schalen van de normering van de GGD zijn herleid tot 5 schalen.

- <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/psychische-gezondheid/regionaal-internationaal/regionaal#node-matig-hoog-risico-op-angststoornis-depressie-wijk>
- <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/psychische-gezondheid/regionaal-internationaal/regionaal#methode--node-regionale-verschillen-verschil-wijkcijfers>

Depressie	>49%	44-49%	39-44%	34-39%	<34%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Overgewicht

Het percentage bewoners dat overgewicht heeft. Deze informatie wordt verkregen via Volksgezondheid.info waar resultaten van de gezondheidsmonitor van de GGD uit 2016 in kaart zijn gebracht. De Schalen van de normering van de GGD zijn herleid tot 5 schalen.

- <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/overgewicht/regionaal-internationaal/regionaal#node-overgewicht-wijk>

Overgewicht	<39%	39-44%	44-49%	49-54%	>54%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Bewoners die sporten

Percentage bewoners dat zegt minimaal één keer per week te sporten. Deze informatie wordt verkregen via Volksgezondheidenzorg.info waar resultaten van de gezondheidsmonitor GGD uit 2016 in kaart zijn gebracht. De Schalen van de normering van de GGD zijn herleid tot 5 schalen.

- <https://www.volksgezondheidenzorg.info/sport/sportopdekaart/beweegnormen-en-wekelijks-sporters#node-wekelijks-sporters-wijk>

Leefbaarometer score	<37%	37-41%	41-45%	45-50%	>50%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Groen & natuur

Groen & natuur is belangrijk

Biodiversiteit zorgt voor een gezonde en productieve natuur en is onmisbaar voor het menselijk bestaan op aarde. Denk aan natuurlijke grondstoffen, medicijnen en voedsel. Naast het voorzien in basisbehoeften heeft de natuur, of groen, ook een positief effect op de menselijke gezondheid. (PBL, z.d.)

Er zijn verschillende manieren bekend waarop groen een positief effect heeft op de gezondheid. Volgens de Quicksan Gezonde Leefomgeving (2017) resulteert het wonen in een groene leefomgeving o.a. in: zich gezonder voeler, lager bezoek aan de huisarts voor angst en depressie, het minder optreden van hart- en vaatziekten, het toenemen van herstelvermogen na ziekte, een lager gebruik van slaap- of kalmeringsmiddelen, minder kinderen met gedragsproblemen en meer beweging en leervermogen onder kinderen.

Groen is goed voor iedereen, maar de invloed verschilt soms per bevolkingsgroep. Volgens de Quicksan Gezonde Leefomgeving (2016) zit het verschil in de hoeveelheid tijd die wordt doorgebracht in een groene omgeving. Vooral kinderen, jongeren, ouderen en mensen met een lage sociaal-economische status profiteren ervan, doordat zij meer tijd spenderen in de directe woonomgeving.

Tips voor een gezonde inrichting

- Gebruiksgroen binnen 300 meter (o.a. sport- en speelplaatsen)
- Toegankelijk, aantrekkelijk en veilig net van groene fietspaden en looproutes
- Looproutes naar ingangen van parken verbeteren
- Voldoende zicht op groen
- Uitnodigend voor verschillende doelgroepen
- Groen in ieder seizoen wat ook bijdraagt aan de biodiversiteit
- Beplanting en bomen waar weinig mensen allergisch voor zijn
- Bij gebrek aan ruimte is gevelbeplanting ook een optie
- Schuilplaatsen voor dieren en/of insecten
- Natuurvriendelijke oevers en aangepast maaibeheer

Notitie

Toelichting indicatoren & normering

Hoeveelheid groen

Hoeveelheid groen in m2. Hieronder vallen lage vegetatie en struiken in de openbare ruimte. De score is gebaseerd op cijfers van de gemeente Barendrecht. Voor Barendrecht zijn er momenteel nog geen concrete ambities betreft percentage groen. De normering is momenteel op basis van haalbaarheid en beleid uit andere gemeentes. Zo hanteert de gemeente Gouda een groenbeleid van min. 15%. Vanaf 15% is dus voldoende, maar meer is altijd beter. Door de grote hoeveelheid grondgebonden woningen is de bovengrens > 25%.

Percentage groen	< 10%	10-15%	15-20%	20-25%	> 25%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Hoeveelheid gebruiksgroen

Het gaat om voldoende groen dat bedoeld is voor recreatief gebruik. Bijvoorbeeld om te wandelen, spelen, sporten, rusten etc. Dit is gemeten aan de hand van de beweegvriendelijkheid per gemeente (RIVM, 2017) met de scores speelplekken, sportplekken en routes. De normeringen van het RIVM zijn overgenomen.

- <https://www.volksgezondheidenzorg.info/sport/sportopdekaart/openbaar-sport-en-beweegaanbod#node-beweegvriendelijke-omgeving-gemeente>

Beweegvriendelijkheid	0-1	1-2	2-3	3-4	4-5
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Biodiversiteit

De biodiversiteit wordt vastgesteld aan de hand van het aantal maatregelen dat is genomen om de biodiversiteit in stand te houden of te verbeteren. Onder deze maatregelen vallen: kruidenrijk gras, ingezaaide bloemenmengsels, cultuurbeplanting en natuurvriendelijke oevers in de openbare ruimte. Deze score is niet zo nauwkeurig als andere indicatoren omdat het lastig te meten is en er nog geen harde richtlijnen of ambities zijn vastgesteld voor biodiversiteit in woonwijken. De score is daarom tamelijk vrij te interpreteren waardoor er ingespeeld kan worden op het aantal maatregelen aanwezig en de mogelijkheid tot verbetering.

Biodiversiteit maatregelen/ffect	Geen	Nauwelijks	Voldoende maatregelen	Veel maatregelen	Max. maatregelen
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Klimaat

Aandacht voor het klimaat is belangrijk

Het klimaat verandert snel door de onnatuurlijke opwarming van de aarde. Gevolgen zijn dat we in Nederland daardoor met extreem natte, droge en warme periodes te maken krijgen. Dit heeft effect op de leefomgeving en daardoor ook de gezondheid van mens en natuur.

Directe effecten van klimaatverandering zijn wateroverlast, hittestress en droogte. Wateroverlast ontstaat volgens de Klimaateffectatlas (z.d.) vooral bij wolkbreuken die in de zomer plaatsvinden. Het water kan onvoldoende de grond infiltreren en het riool kan de hoeveelheid water niet aan. Water blijft in de straten staan, waardoor schade aan vastgoed en hindering van hulpverlening kunnen ontstaan. Laaggelegen verharde delen zijn het meest kwetsbaar. Hittestress ontstaat wanneer de omgeving niet voldoende afkoelt na hete temperaturen. Het kan leiden tot gezondheidsklachten als vermoeidheid, uitdroging, oververhitting, hoofdpijn en slechte concentratie. Vooral senioren, kinderen en mensen met hart- en vaatziekten zijn kwetsbaar en kan de hitte zelfs leiden tot sterfte. (Klimaateffectatlas, z.d.) Droge periodes door juist een tekort aan neerslag kan schade brengen aan de omgeving. Planten, bomen en dieren krijgen onvoldoende voeding en sterven. Daarnaast kan de bodem sneller dalen. (Klimaateffectatlas, z.d.)

Tips voor een gezonde inrichting

- Water beter afvoeren door waterdoorlatende verharding of groen
- Water tijdelijk vasthouden door groen of een holle weg
- Waterbergingscapaciteit vergroten op natuurlijke manier zoals met een wadi, verlaagde groenstrook plas of sloot.
- Meer groen biedt schaduw
- Gevelbeplanting en groene daken bieden isolatie in warme en koude periodes.
- Kies beplanting die bestand is tegen warme, natte en droge periodes.
- Plekken waar de kwetsbare doelgroep zich bevindt extra beschermen.

Notitie

Score Barendrecht Noord

Hittestress

Hittestress 2050	> 1 maand	3-4 weken	2-3 weken	1-2 weken	< 1 week
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Wateroverlast

Wateroverlast Klimaateffectatlas	> 30 cm	20-30 cm	15-20cm	10-15 cm	0-10 cm
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Droogte

Droogte Klimaateffectatlas	>240 mm	210-240 mm	180-210 mm	150-180 mm	< 150 mm
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Voorzieningen & inrichting

Voorzieningen zijn belangrijk

In een gezonde leefomgeving is het belangrijk dat er voldoende bereikbare en aansluitende voorzieningen zijn voor bewoners. Het gaat om zorgverleners, winkels (met name voor levensmiddelen), onderwijs, openbaar vervoer en sport en recreatie mogelijkheden.

Deze basis voorzieningen zijn onmisbaar in het dagelijks leven en dragen tegelijk bij aan het participeren in de samenleving en de sociale cohesie van de wijk. Wanneer deze basisvoorzieningen niet of lastig bereikt kunnen worden gaat dat ten koste van het dagelijks functioneren. Het niet goed kunnen functioneren schaadt ook de gezondheid. Voor kwetsbare groepen als ouderen of mensen met een beperking is dit extra belastend. Voor deze groep kan dit resulteren in eenzaamheid, vermindering van zelfredzaamheid en het niet krijgen van zorg. Bovendien leiden grotere afstanden tussen gebruikers en voorzieningen in veel gevallen ook tot meer gebruik van de auto. Wat als gevolg kan hebben dat men minder beweegt en er meer milieulast wordt ervaren (lucht en geluid). (Quicksan Gezonde Leefomgeving, 2017)

Tips voor een gezonde inrichting

- Verkeersveilige en aantrekkelijke routes naar voorzieningen
- Aantrekkelijke routes naar voorzieningen voor gezonde mobiliteitsvormen als lopen en fietsen
- Voorzieningen sluiten aan op gebruikers
- Clusteren van voorzieningen (op centrale plek)
- Voldoende rustpunten langs routes voor mensen die zich minder makkelijk kunnen verplaatsen

Notitie

Score Barendrecht Noord

Basisvoorzieningen

Leefbaarometer score	< -0,2	-0,2 – -0,1	-0,1 – 0,0	0,0 – 0,1	>0,1
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Afstand tot speelplekken

Afstand tot speelplekken	Voldoet niet	Voldoet <50% bereikt	Voldoet 50-75% bereikt	Voldoet 79-90% bereikt	Voldoet >90% bereikt
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Toegankelijkheid ouderen

Rustplekken	> 175m	150-175m	125-150m	100-125m	<100m
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Actief & sociaal

Sociaal welbevinden is belangrijk

De inrichting van de leefomgeving kan het sociale welbevinden beïnvloeden. Het gaat dus over de invloed op het ervaren van de gezondheid (RIVM, 2016). Deze ervaring is natuurlijk voor iedereen anders, maar het is in ieder geval belangrijk dat mensen actief meedoen in de samenleving en een sociaal netwerk hebben waar ze op kunnen leunen. Denk aan vrienden, familie, collega's of burens.

Van de zes factoren, die volgens de theorie van Huber (2011) effect hebben op de gezondheid, hangen mentaal welbevinden, kwaliteit van leven en meedoen sterk samen met het sociale welbevinden. Een stevig sociaal netwerk zorgt ervoor dat je niet het gevoel hebt dat alleen bent of er daadwerkelijk alleen voor staat. Het is als het ware een vangnet. Anderzijds kan het beter kennen van elkaar binnen een wijk volgens de Hirschi theorie (1969) ook zorgen voor meer sociale controle. Volgens Movisie (2016) kan sociale steun ook zorgen voor een lager risico op vroegtijdig overlijden en bescherming tegen depressies, angststoornissen en stress. Dykstra (2011) verklaard deze effecten door een betere toegang tot hulpbronnen als tijd, geld, kennis, ervaring en informatie. Daarnaast draagt het bij aan het gevoel om erbij te horen. Amerikaans onderzoek (Hawkins et al., 1992, Elliott et al., 1996) bewijst dat risico op probleemgedrag van jongeren ook lager is, wanneer er een betere binding met de wijk is ontstaan. Zij tonen dan juist beschermend gedrag.

Tips voor een gezonde inrichting

- Ontmoetingsplekken creëren/ontmoeten stimuleren
- Een wijk waar iedereen trots op is creëert gemeenschapsgevoel
- Collectieve plek als moestuin of pluktuin
- Aanbieden van sociale buurtactiviteiten of een plek waar dit kan plaatsvinden
- (Ondersteuning voor mensen in kwetsbare situatie, hulp of luisterend oor)

Notitie

Score Barendrecht Noord

Eenzaamheid

Eenzaamheid	> 50%	45-50%	45-41%	37-41%	<37%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Vrijwilligers

Vrijwilligers	<24%	24-29%	29-34%	34-39%	34-39%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Contact buurtbewoners

Contact buurtbewoners	Zeer slecht	Slecht	Voldoende	Goed	Zeer goed
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Gezondheid & leefstijl

Gezond gedrag stimuleren is belangrijk

De gezondheid van de mens is voor een groot deel het gevolg van hun eigen gedrag. De keuzes die mensen maken kunnen echter wel worden beïnvloed door de inrichting van de openbare ruimte. Volgens het RIVM (2018) is een ongezonde leefstijl verantwoordelijk voor bijna 20% van de ziektelast. Hierbij zijn de belangrijkste leefstijlfactoren bewegen, alcohol, roken en voeding.

Gezond gedrag draagt bij aan het voorkomen van overgewicht, chronische ziekten als diabetes en hart- en vaatziekten, depressie en bij ouderen botbreuken. Een omgeving die mensen verleid om gezonde keuzes te maken heeft bovendien ook een positieve invloed op de maatschappij door een grotere arbeidsproductiviteit, lagere zorgkosten, minder depressie en hoger welbevinden. Daarnaast zorgt bewegen ervoor dat mensen mobieler zijn, wat de zelfredzaamheid vergroot. Volgens de Nederlandse beweegrichtlijnen zouden volwassenen wekelijks minimaal twee en een half uur matig intensief moeten bewegen. Een beweegvriendelijke omgeving kan sporten en bewegen stimuleren en faciliteren. Maar ook een groene omgeving waar men geprikkeld wordt met gezond eten kan gezond gedrag stimuleren. (Quickscan, 2019)

Tips voor een gezonde inrichting

- Zicht op gezond eten
- Openbare ruimte die uitnodigend is tot bewegen: sporten, lopen, fietsen, spelen
- Groene buitenruimte (ieder seizoen) met eventueel fleurige beplanting
- Veilige oversteekplaatsen
- Voorzieningen in de buurt, vergroten zelfredzaamheid
- Stimuleren te ontmoeten
- Stimuleren gemeenschapsgevoel
- Openbare ruimte voelt veilig

Notitie

Score Barendrecht Noord

Depressie

Depressie	>49%	44-49%	39-44%	34-39%	<34%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Overgewicht

Overgewicht	<39%	39-44%	44-49%	49-54%	>54%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Bewoners die sporten

Leefbaarometer score	<37%	37-41%	41-45%	45-50%	>50%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Groen & natuur

Groen & natuur is belangrijk

Biodiversiteit zorgt voor een gezonde en productieve natuur en is onmisbaar voor het menselijk bestaan op aarde. Denk aan natuurlijke grondstoffen, medicijnen en voedsel. Naast het voorzien in basisbehoeften heeft de natuur, of groen, ook een positief effect op de menselijke gezondheid. (PBL, z.d.)

Er zijn verschillende manieren bekend waarop groen een positief effect heeft op de gezondheid. Volgens de Quicksan Gezonde Leefomgeving (2017) resulteert het wonen in een groene leefomgeving o.a. in: zich gezonder voeler, lager bezoek aan de huisarts voor angst en depressie, het minder optreden van hart- en vaatziekten, het toenemen van herstellervermogen na ziekte, een lager gebruik van slaap- of kalmeringsmiddelen, minder kinderen met gedragsproblemen en meer beweging en leervermogen onder kinderen.

Groen is goed voor iedereen, maar de invloed verschilt soms per bevolkingsgroep. Volgens de Quicksan Gezonde Leefomgeving(2016) zit het verschil in de hoeveelheid tijd die wordt doorgebracht in een groene omgeving. Vooral kinderen, jongeren, ouderen en mensen met een lage sociaal-economische status profiteren ervan, doordat zij meer tijd spenderen in de directe woonomgeving.

Tips voor een gezonde inrichting

- Gebruiksgroen binnen 300 meter (o.a. sport- en speelplaatsen)
- Toegankelijk, aantrekkelijk en veilig net van groene fietspaden en looproutes
- Looproutes naar ingangen van parken verbeteren
- Voldoende zicht op groen
- Uitnodigend voor verschillende doelgroepen
- Groen in ieder seizoen wat ook bijdraagt aan de biodiversiteit
- Beplanting en bomen waar weinig mensen allergisch voor zijn
- Bij gebrek aan ruimte is gevelbeplanting ook een optie
- Schuilplaatsen voor dieren en/of insecten
- Natuurvriendelijke oevers en aangepast maaibeheer

Notitie

Score Barendrecht Noord

Hoeveelheid groen

Percentage groen	< 10%	10-15%	15-20%	20-25%	> 25%
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Hoeveelheid gebruiksgroen

Beweeg-vriendelijkheid	0-1	1-2	2-3	3-4	0-10 cm
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

Biodiversiteit

Biodiversiteit maatregelen/effect	Geen	Nauwelijks	Voldoende maatregelen	Veel maatregelen	Max. maatregelen
Gezondheidsmeter score	1	2	3	4	5

E3. Mogelijke indicatoren

Klimaat

Hittestress

De mate van hittestress die kan ontstaan in het gebied

Wateroverlast

De mate van wateroverlast die kan ontstaan in het gebied.

Droogte

De mate van droogte die kan ontstaan in een gebied

Plagen

De mate waarin plagen als de eikenprocessierups of blauwalg zich voordoen in het gebied

Voorzieningen & inrichting

Basis voorzieningen

De afstand tot basisvoorzieningen als: onderwijs, winkels, zorgverleners, openbaar vervoer, sport en recreatie.

Afstand tot speelplekken

De afstand vanaf de woning tot een speelplek.

Toegankelijkheid ouderen

De toegankelijkheid voor ouderen aan de hand van het aantal rustplekken op belangrijke routes door het te onderzoeken gebied.

Spelen voor verschillende leeftijdscategorieën

Volgende speelplekken voor alle

leeftijdscategorieën in het gebied.

Aantal speelvoorzieningen

Het aantal speelplekken in het te onderzoeken gebied.

Actief & sociaal

Eenzaamheid

De mate van eenzaamheid onder de bewoners van het gebied.

Vrijwilligers

Het aantal vrijwilligers onder de bewoners van het gebied.

Mantelzorg ontvangers

Het aantal bewoners in het gebied dat mantelzorg ontvangt.

Contact buurtbewoners

Hoe goed is het contact tussen de buurtbewoners? Zijn zij hier tevreden mee of zien zij het graag anders?

Verantwoordelijk voelen voor de wijk

Hoe verantwoordelijk voelen buurtbewoners zich voor hun wijk?

Ervaren discriminatie

Het aantal bewoners in het gebied dat discriminatie ervaart in eigen woonplek.

Actief inzetten voor de buurt

Het aantal bewoners dat zich actief inzet om de

woonplek (buurt, wijk, straat etc.) te verbeteren.

Gezondheid & leefstijl

Sporten

Het aantal bewoners in het gebied dat wekelijks sport. Dit kan gemeten worden op basis van één of meerdere dagen per week sporten.

Overgewicht

Het aantal bewoners in het gebied dat overgewicht heeft.

Depressie

Het aantal bewoners in het gebied dat depressief is of een de kans heeft om depressief te worden.

Levensverwachting

De gemiddelde levensverwachting van de bewoners.

Gelukkig voelen

Het aantal bewoners dat zegt zich wel of niet gelukkig te voelen in de huidige situatie.

Veilig & schoon

Afval

De mate van overlast door afval of daadwerkelijke mate van afval in de openbare ruimte van het gebied.

Verkeerservaring

Hoe ervaren de bewoners van het gebied de huidige verkeerssituatie? Veilig of onveilig?

Veilig gevoel

Hoe veilig voelen bewoners zich in het gebied?
Een normering voor deze indicator kan worden overgenomen van de Quicksan gezonde leefomgeving.

Inbraken

Wordt er veel ingebroken in het gebied?

Geweld

Vinden er veel geweldsdelicten plaats in het gebied?

Diefstal

Vindt er veel diefstal plaats in het gebied?

Vandalisme

Vindt er veel vandalisme plaats in het gebied?

Groen & natuur**Hoeveelheid groen**

Wat is het percentage groen in het gebied?

Hoeveelheid gebruiksgroen

Is er voldoende gebruiksgroen in of nabij het gebied? Hoeveel procent van het totale groen is gebruiksgroen?

Biodiversiteit

Hoe zit het met de biodiversiteit in het gebied? Welke maatregelen zijn er genomen om de biodiversiteit van het gebied te verbeteren? Zijn er bepaalde richtlijnen waar het gebied wel of niet aan voldoet?

Milieu**Luchtkwaliteit**

Wat is de luchtkwaliteit van het gebied? Dit kan een combinatie zijn van stikstof en roet.

Geluid

Wordt er geluidshinder ervaren in het gebied?
Een normering voor deze indicator kan worden overgenomen van de Quicksan gezonde leefomgeving.

Bodemkwaliteit

Wat is de bodemkwaliteit in het gebied? Zijn er plekken met verontreinigingen aanwezig?
Een normering voor deze indicator kan worden overgenomen van de Quicksan gezonde leefomgeving.

Afstand tot industrie

Wat is de afstand tussen de woonplek en industrie?
Een normering voor deze indicator kan worden overgenomen van de Quicksan gezonde leefomgeving.

Stikstof

Wat is het gehalte stikstof in de lucht van het gebied? Een normering voor deze indicator kan worden overgenomen van de Quicksan gezonde leefomgeving.

Roet

Wat is het gehalte roet in de lucht van het gebied?

Geur

Wordt er overlast door geur ervaren in het gebied? Dit kan door bijvoorbeeld industrie of verkeer.

Wonen**Woningvoorraad**

Wat is de verhouding tussen koop- en huurwoningen in het gebied? Is dit de gewenste verhouding?

Woondifferentiatie

Zijn er voldoende verschillende woontypes in het gebied wat een wooncarrière of het aantrekken/ huisvesten van verschillende doelgroepen mogelijk maakt?

Woningstaat

Wat is de staat van de huurwoningen in het gebied? Zijn deze nog goed bewoonbaar of verouderd?

E4. Ontwerpmaatregelen Wijzer

Op de volgende pagina's is de Ontwerpmaatregelen wijzer te vinden. Deze kan gebruikt worden als inspiratielijst bij toekomstige ontwerpen voor een gezonde leefomgeving. In de wijzer zijn alle ontwerpmatige maatregelen uit de tips van de factsheets nog eens op een rijtje gezet.

E5. Folder Gezonde Leefomgeving Barendrecht

De Ontwerpmaatregelen wijzer wordt opgevolgd door een folder van de methode Gezonde Leefomgeving Barendrecht. Dit is een informatieve folder, waarin de methode kort wordt toegelicht om kennis te maken met het concept en de werkwijze.

Ontwerpmaatregelen Wijzer

een inspiratiewaaijer voor het inrichten van een gezonde leefomgeving

Voor het samenstellen van de inspiratielijst van maatregelen is gebruik gemaakt van de GezondOntwerpWijzer van 'Gezonde Leefomgeving' (z.d.), het onderzoek 'kenmerken Gezonde Stad' van het RIVM (2016) en het afstudeeronderzoek 'Hoe ontwerp je een gezonde stad?' van Walstra en Weis (2017).

*Het inrichten van een gezonde leefomgeving hoeft niet altijd een grote ingreep te zijn.
Het kunnen ook kleine simpele maatregelen zijn. Lees in deze ontwerpwijzer over de
verschillende maatregelen die er zijn en laat je inspireren!*

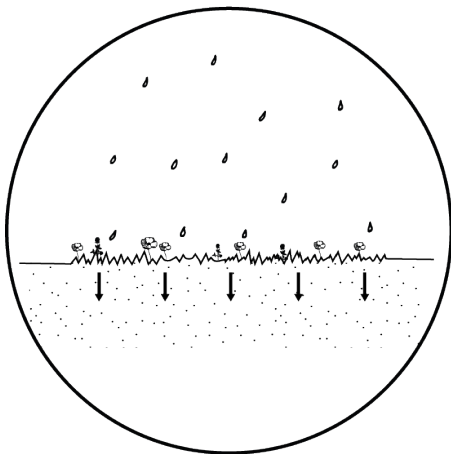
Klimaat

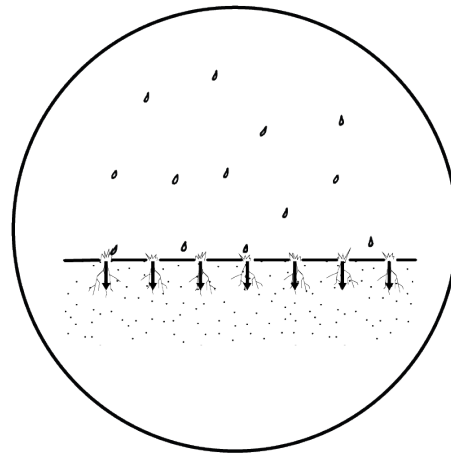
Het regent vaker en harder

Dat betekent dat de omgeving meer hemelwater moet verwerken. Vaak kunnen riolen deze grote hoeveelheid water niet verwerken en kan het water slecht de grond infiltreren met als gevolg dat water op straat blijft staan. Zorg ervoor dat het water juist wel kan infiltreren, vertraagd wordt afgevoerd of creëer een plek waar het wel mag blijven staan!

Zorg ervoor dat het water beter kan infiltreren

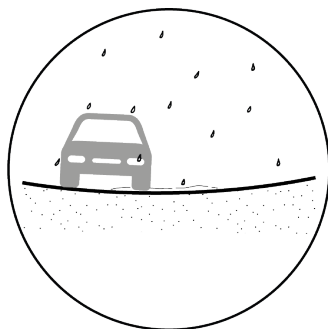

Groen infiltratie

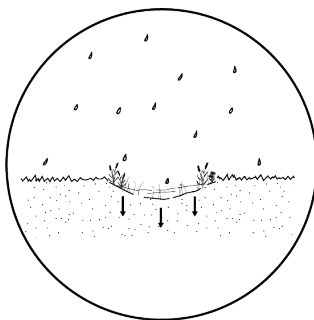

Waterpasserende verharding

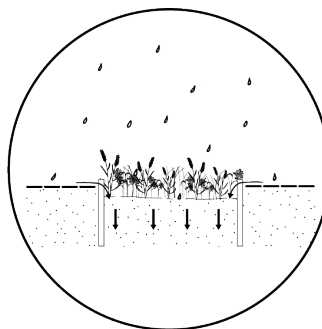
**Zorg ervoor dat het water vertraagd wordt afgevoerd of er een plek is
waar het wel mag blijven staan**

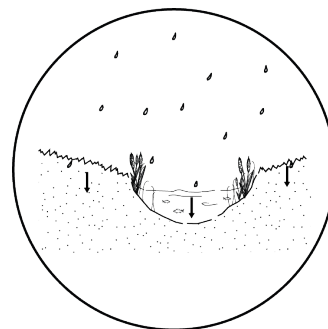
Holle weg

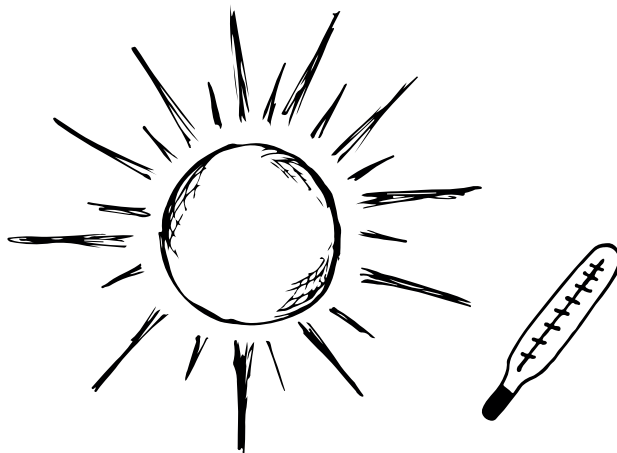
Wadi

Verlaagde groenstrook

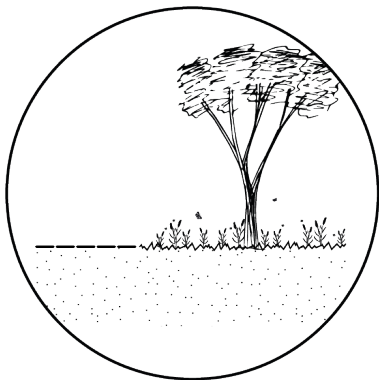
Sloot

Het wordt warmer en droger

Door de verandering van het klimaat krijgen we ook te maken met warmere en drogere periodes. Zorg voor voldoende verkoeling door voldoende groen en schaduw. Vooral voor kwetsbare doelgroepen als ouderen en kleine kinderen kan hittestress bedreigend zijn.

Zorg voor voldoende natuurlijke verkoeling van de omgeving

Groene openbare ruimte

Gevelbeplanting

Voldoende zon en schaduwplekken

Voorzieningen & inrichting

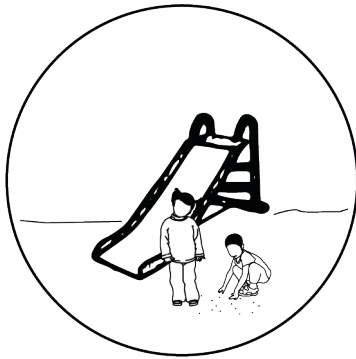
Voldoende en bereikbare voorzieningen

Voorzieningen als winkels, onderwijs openbaar vervoer, speelplekken en sport en recreatie mogelijkheden zijn een belangrijk onderdeel van onze dagelijkse behoeftes. Zorg ervoor dat de voorzieningen aansluiten op de doelgroepen en dat ze bereikbaar zijn. Voorzieningen dragen daarnaast bij aan de zelfredzaamheid en participeren in de samenleving.

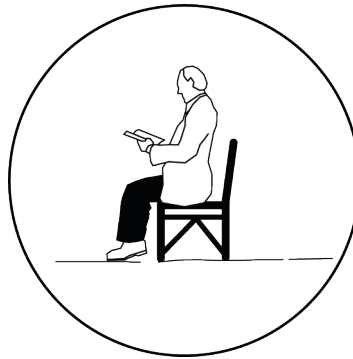
Voorzieningen voor alle doelgroepen

Tip!

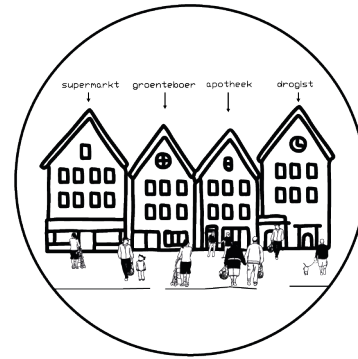
Spelen hoeft niet altijd in de speeltuin. Het kan ook op straat, in de natuur of door een inrichtingselement dat een aanleiding tot spelen geeft

Buitenspelen

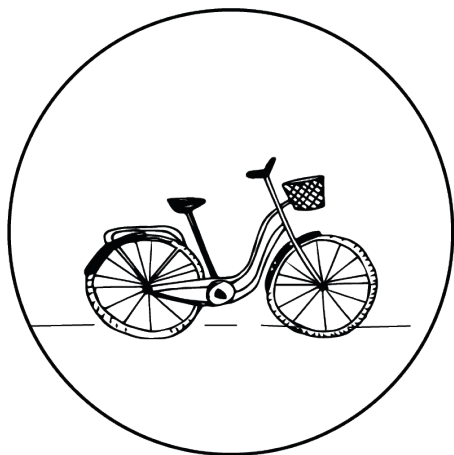

Voldoende rustplekken voor mensen die minder goed ter been zijn

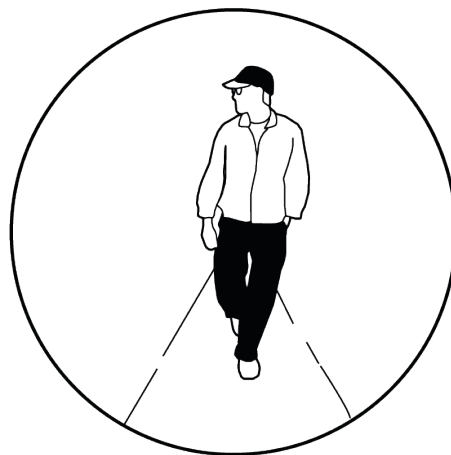

Voorzieningen sluiten aan op verschillende behoeftes

Het liefst met de fiets of te voet

Fietsen

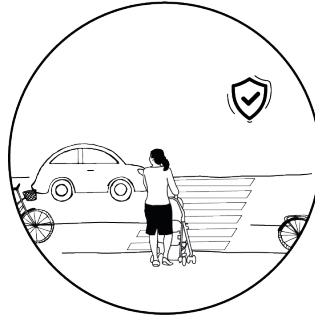

Lopen

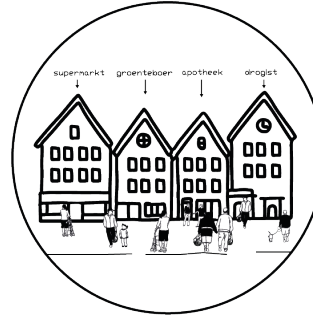
Veilig en bereikbaar

Veilig voelen
(vooral kwetsbare doelgroepen)

Veilige verkeerssituaties

Voorzieningen in de buurt
en geclusterd

Aantrekkelijke looproutes
(en fietsroutes)

**Actief &
sociaal**

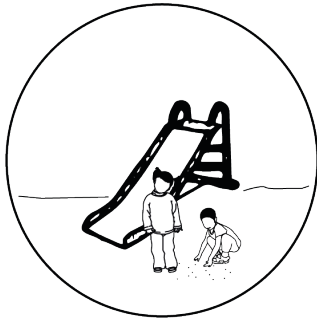

Samen!

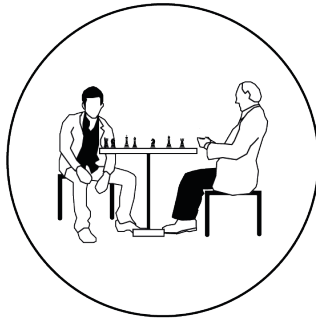
De inrichting van de leefomgeving kan ook het sociaal welbevinden beïnvloeden. Zorg ervoor dat er een gemeenschapsgevoel in de omgeving ontstaat doordat mensen elkaar beter kennen en trots zijn op hun wijk. . Op deze manier voelen mensen zich meer thuis, voorkom je eenzaamheid en ontstaat er een sociaal vangnet.

Zorg voor meer ontmoetingsplekken in de wijk

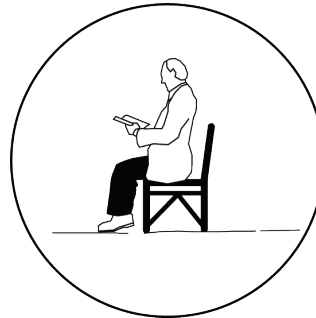
Tip!
Creëer een plek die zowel jong als oud kan gebruiken en waar activiteiten plaats kunnen vinden

Speeltuín

Activiteiten in de openbare ruimte

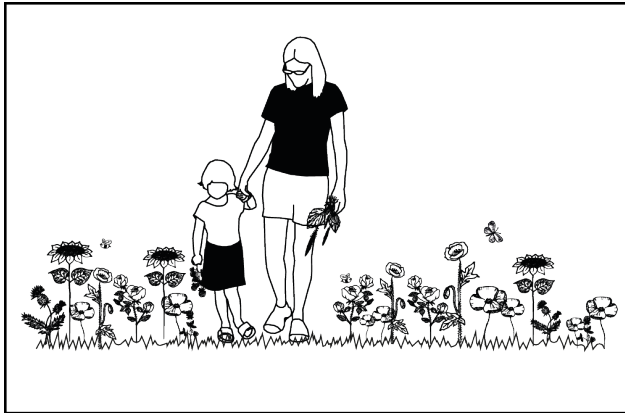

Zitgelegenheden

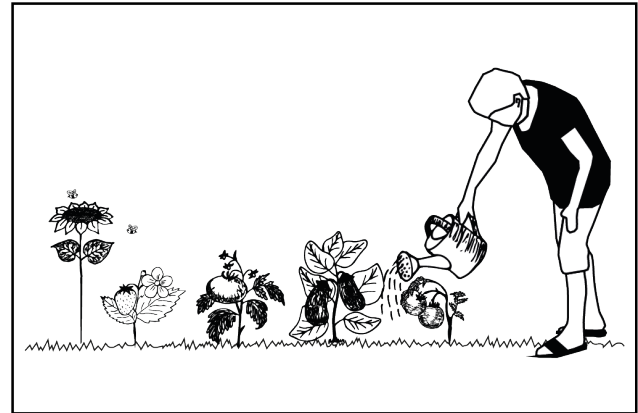

Mensen kruisen elkaar en raken aan de praat

Creëer een collectieve plek als een moestuin of pluktuin

Pluktuin

Moestuin

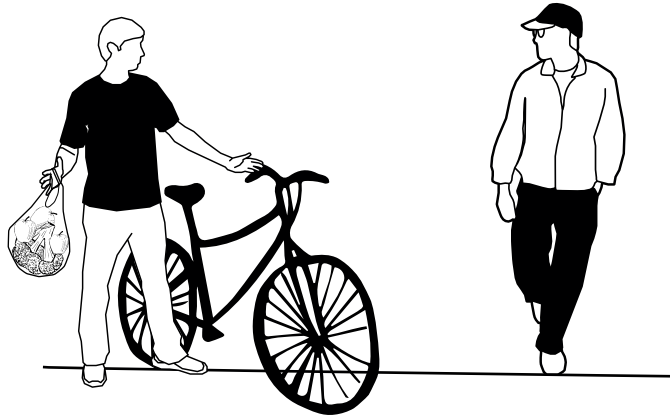
Zorg ervoor dat iedereen trots kan zijn op de wijk

Schone en nette openbare ruimte
Dit stimuleert het gemeenschapsgevoel

**Gezondheid
& leefstijl**

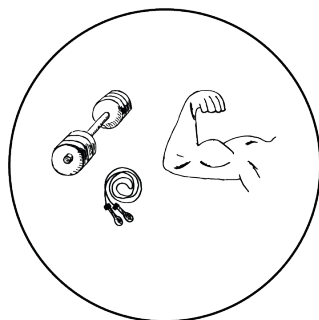
Stimuleer een gezonde leefstijl!

De leefomgeving kan van invloed zijn op het gedrag van mensen. Richt de omgeving daarom zo in dat een gezonde leefstijl gestimuleerd wordt. Zorg ervoor dat mensen meer naar buiten gaan, bewegen, gezond eten en gebruik maken van gezonde mobiliteitsvormen als de fiets of te voet.

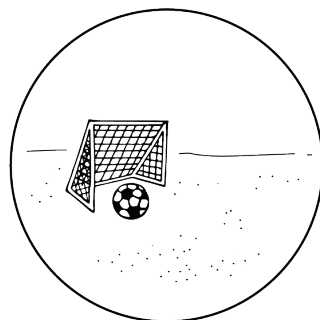
Zorg dat de openbare ruimte uitnodigt om te bewegen

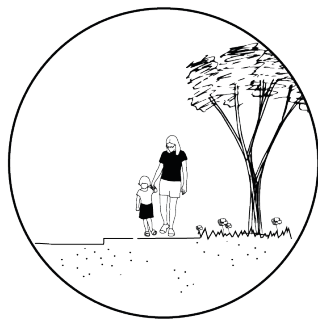
Speeltuin

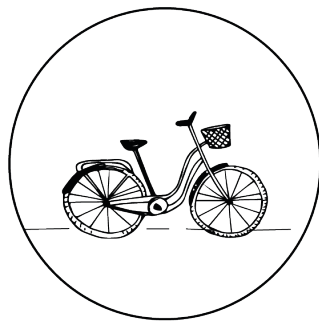
Fitnessstoestellen in de openbare ruimte

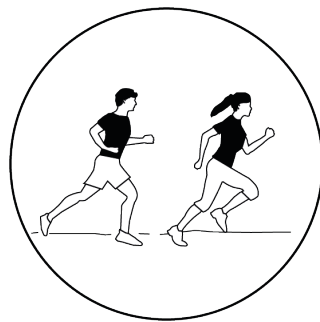
Gebruiksgroen binnen 300 meter

Aantrekkelijke looproutes

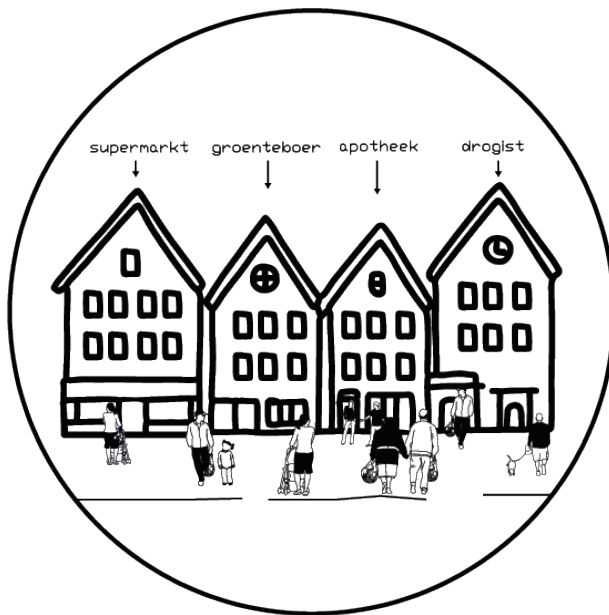

Aantrekkelijke fietsroutes

Sporten in de openbare ruimte

Zorg dat voorzieningen in de buurt en geclusterd zijn

Belangrijke voorzieningen zijn dichtbij

Zorg dat de keuze voor gezond eten makkelijker wordt!

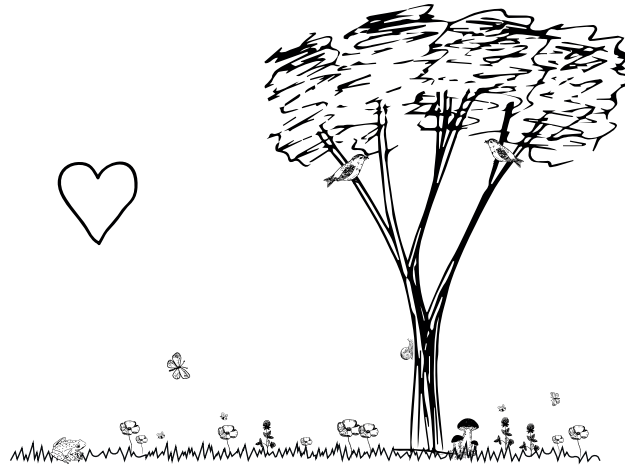
Vers groenten uit de collectieve moestuin

Vers fruit of noten uit de collectieve boomgaard

**Groen &
natuur**

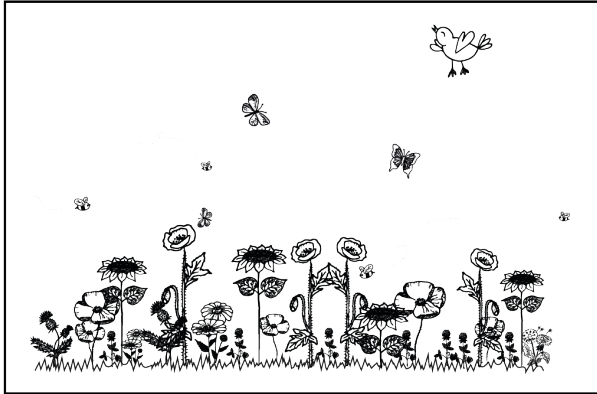
Een plek waar ook ruimte is voor de natuur

Een gezonde leefomgeving is niet alleen afgestemd op mensen, maar ook op de natuur. Zorg dat er ook een plekje is voor insecten, planten en dieren en draag zo bij aan de biodiversiteit.

Zorg voor een omgeving waar dieren en insecten kunnen leven

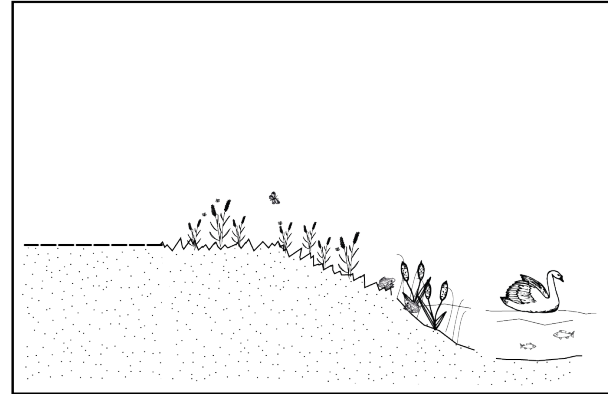
Tip!

Zorg bij het aanplanten van bloemenmengsels dat deze 1-2 keer per jaar gemaaid worden voor een nette uitstraling

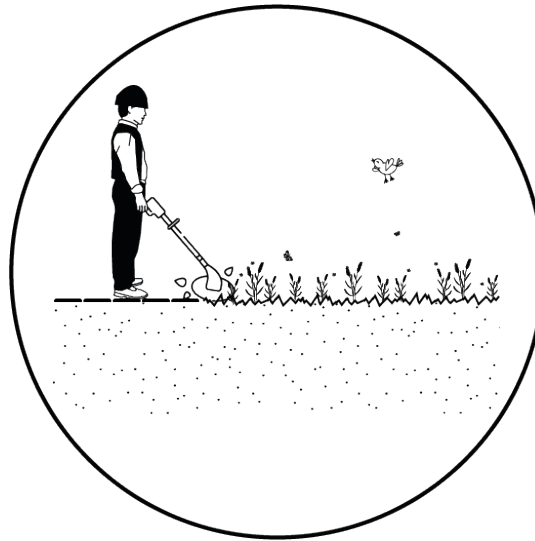
Insectvriendelijke beplanting

Insecten en dieren krijgen het steeds moeilijker door een mono cultuur in de landbouw en het verdwijnen van natuur

Natuurvriendelijke oevers

Stem onderhoud af met de behoeftes van insecten en dieren

Tip!
Maai bij voorkeur gefaseerd
en/of aan het einde van de
winter

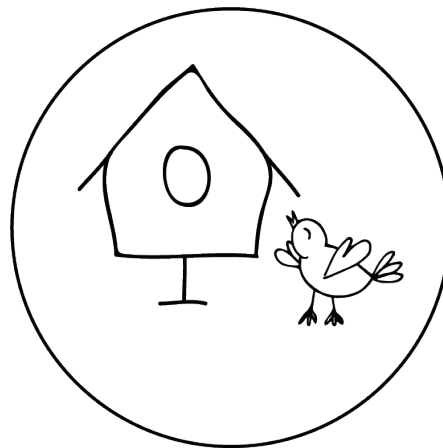
Maaibeheer van groenstroken en oevers
*Zodat insecten en dieren zo lang mogelijk voedsel
kunnen vinden in de zomer en winter*

Zorg voor nestelmogelijkheden van vogels en insecten

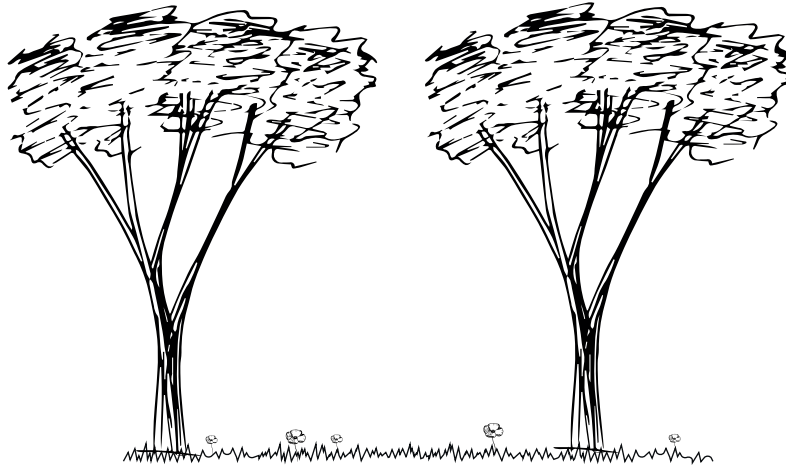
Nestel mogelijkheden voor insecten

Er zijn steeds minder nestel en
overwinteringsplekken!

Nestel mogelijkheden voor vogels

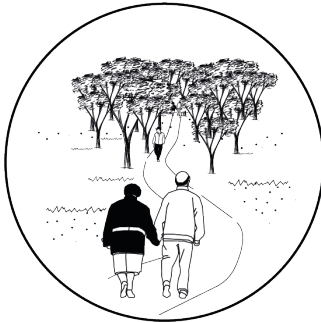
Er zijn steeds minder nestelplekken!

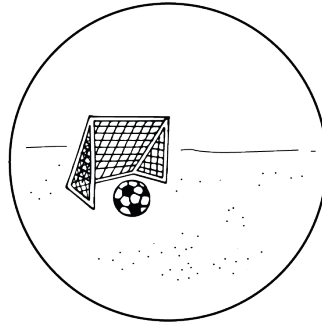
Een aantrekkelijke groene plek die motiveert om naar buiten te gaan en waar iedereen blij van wordt

Een groene leefomgeving kan invloed hebben op het gezond voelen, het genezen, iemands stemming, het leervermogen, het bewegen en de concentratie. Zorg er daarom met een groene omgeving voor dat de keuze voor gezond gedrag makkelijk is. Niet alleen alleen groen om naar te kijken maar ook om te gebruiken.

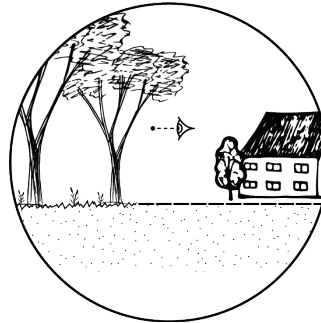
Maak de keuze gemakkelijk

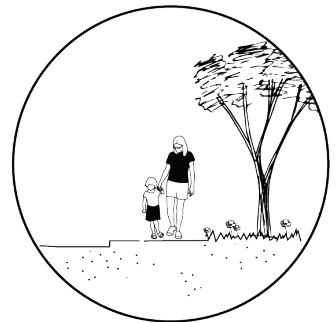
Looproutes naar ingangen
van parken verbeteren

Gebruiksgroen binnen
300 meter

Zicht op groen
(ieder seizoen)

Aantrekkelijke groene routes
naar voorzieningen

Gezonde Leefomgeving Barendrecht

Een gezonde leefomgeving is belangrijk!

De inrichting van de leefomgeving beïnvloedt de gezondheid van mens, natuur en omgeving. Het gaat hierbij om zowel de fysieke als sociale gezondheid die wordt beïnvloed. Hoe gezonder de leefomgeving is ingericht, des te lager ligt de druk op gezondheid! Mens en natuur zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Zij zijn afhankelijk van elkaar en de leefomgeving is van invloed op beiden (en andersom). Daarom is het belangrijk om de leefomgeving niet alleen vanuit mensen te bekijken.

Een gezonde inrichting van de leefomgeving beschermt én bevordert de gezondheid. Gezondheidsbescherming gaat over fysieke aspecten als veiligheid, milieu en belangrijke voorzieningen om te voldoen aan de basisbehoeftes. Het is de basis van een gezonde leefomgeving. Gezondheidsbevordering gaat over het positief beïnvloeden van gedrag. Denk aan gezond eten, bewegen en het hebben van een sociaal netwerk. Gezondheidsbescherming gaat dus over zowel fysieke als sociale aspecten. De beleving van burgers speelt een belangrijke rol bij het ervaren van een positieve gezondheid.

Een integrale methode

Gezonde Leefomgeving Barendrecht helpt bij het inzichtelijk maken van knelpunten in de huidige situatie en het maken van een ontwerp voor een gezondere inrichting van de leefomgeving. Met de Gezondheidsmeter Barendrecht kan de gemeente Barendrecht de leefomgeving toetsen aan de hand van 8 thema's. De methode benaderd de gezondheid zo breed mogelijk door rekening te houden met zowel gezondheidsbescherming als gezondheidsbevordering. Hiermee wordt een zo compleet mogelijk beeld geschetst van de huidige situatie.

De methode zal een integrale aanpak binnen de gemeente stimuleren doordat verschillende disciplines in een werkgroep bij elkaar worden gebracht. Daarnaast is er in het proces rekening gehouden met co-creatie. Bewoners denken mee over hun eigen leefomgeving, zij zijn tenslotte de eindgebruikers.

Zo doe je dat!

De methode bestaat uit zes stappen. Het stappenplan zorgt ervoor dat er methodisch gewerkt kan worden vanaf de analyse die vooraf gaat aan het bepalen van de score, tot een ontwerpmatige oplossing om scores te verbeteren. Daarbij kan ieder te onderzoeken gebied gelijkwaardige manier worden getoets.

De eerste stap is altijd het gebied verkennen. Hoe werkt het? Wat voor mensen wonen er? Wat speelt er? Vervolgens wordt er gekeken naar welke data er voor het gebied beschikbaar is. Met deze data kan de gezondheidmeter worden ingevuld. Tot slot wordt de analyse afgesloten met het invullen van de Gezondheidsmeter om een score voor ieder thema te kunnen bepalen. Ook hierbij staat door middel van factsheets stap voor stap beschreven hoe de score kan worden bepaald.

In de volgende fase wordt er gezocht naar oplossingen om de leefomgeving gezonder in te richten. Dit begint bij het in kaart brengen van kansen en knelpunten. In de volgende stap kunnen er op basis van de grootste kansen en knelpunten ambities worden opgesteld die helpen het doel te behalen. Deze ambities worden inzichtelijk gemaakt door middel van een visiekaart. In de zesde en laatste stap kan er voor iedere kansrijke locatie een ontwerp gemaakt samen met bewoners, wat de gezondheid van de leefomgeving zal bevorderen.

Analysen & inventariseren

1 Context & gebiedsverkenning

2 Inventariseren data & indicatoren

3 Score bepalen met factsheets
Breng de beleving van bewoners ook in kaart

Oplossingen

4 Bepalen kansen & knelpunten

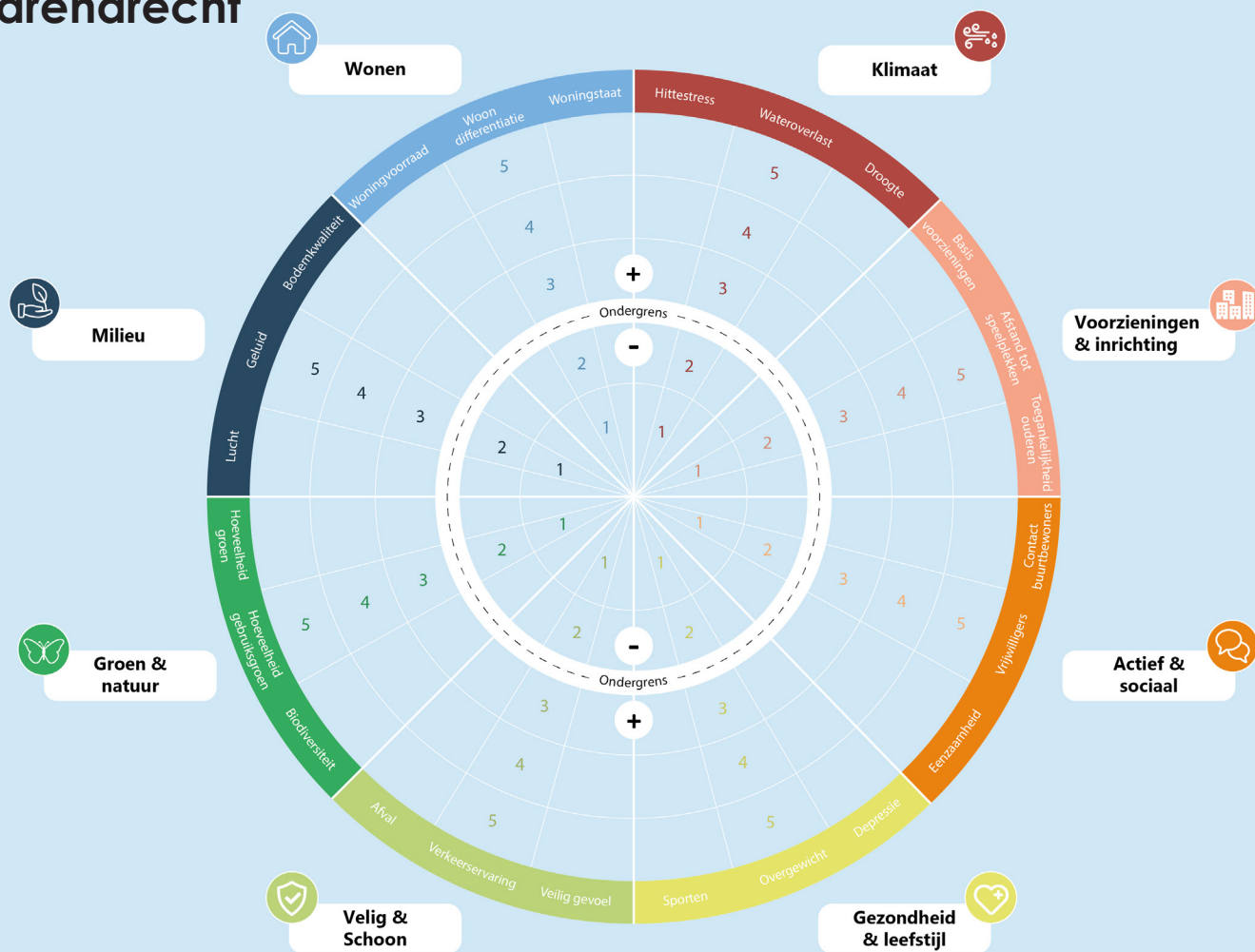
5 Opstellen ambities & visie

6 Ontwerpen met ambities & maatregelen
Terugkoppelen naar bewoners

▲ Stappenplan voor een gezonde leefomgeving

De Gezondheidsmeter Barendrecht

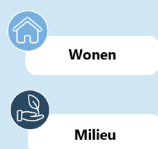

▲ De Gezondheidsmeter Barendrecht zonder scores

De gezondheidmeter

De gezondheidmeter Barendrecht is opgebouwd uit 8 belangrijke thema's die de gezondheid van de leefomgeving vertegenwoordigen. Deze thema's zijn zowel op gezondheidsbescherming als gezondheidsbevordering georiënteerd.

Gezondheidsbescherming

Gezondheidsbevordering

▲ Oriëntatie thema's

Bij ieder thema horen telkens drie indicatoren. De indicatoren zijn variabel zodat er in een gebied op maat gewerkt kan worden. Alle indicatoren worden gewaardeerd op een schaal van 1 tot en met 5. Zoals in het model te zien, is een score van 2 en lager negatief en een score van 3 en hoger positief. In de bijbehorende factsheets worden de thema's en scores nader toegelicht. De score en waardering van iedere indicator is gekoppeld aan het hoogst haalbare theoretisch gezien. Het hoogst haalbare zal altijd de meest ideale situatie voorstellen. Vervolgens is het aan de gemeente om hun ambitie daarin vast te stellen. Dus waar willen zij naartoe? Wat heeft prioriteit en wat is haalbaar financieel gezien?

Wanneer de scores zijn ingevuld geeft de meter een goede indicatie van de gezondheid van de leefomgeving. Om de uitkomsten te controleren bij bewoners kan het worden ingezet als gespreksmiddel.

06 **Bijlage F: Aanvullende maatregelen**

Tijdens het onderzoek zijn meerdere problemen naar voren gekomen. Deze problemen hadden niet alleen te maken met de openbare ruimte, maar zijn wel van invloed op de gezondheid. In deze bijlagen zijn aanvullende maatregelen te vinden bij drie van de ambities. Deze maatregelen zijn dus niet van toepassing in de openbare ruimte, maar zullen wel van meerwaarde zijn voor de gezondheid van Noord.

Aanvullende maatregelen

Wijk Noord

Een sociale wijk

- Wijkbudgetten geven aan buurtbewoners voor het organiseren van activiteiten
- Accommodatie beschikbaar voor buurtinitiatieven

Investeren in jongeren en ouderen

- Buurtcoach weer terugbrengen in de wijk
- Studenteninitiatieven als klaag- en oploskoffie organiseren
- Samenwerken met studenten stimuleren om maatschappelijke vraagstukken op te lossen
- Zorgcentrum de borgstede een wijk dragende functie geven
- Doorstroom verbeteren door geschikte woningen voor oudere doelgroep

Een klimaatbestendige wijk

- Groene daken stimuleren door het geven van subsidies
- Samenwerken met Patrimonium

Aanvullende maatregelen

Investeren in jong en oud

Investeren in jong en oud kan op meerdere manieren dan alleen de openbare ruimte op beide doelgroepen afstemmen.

Zo zijn er in de Rivierenbuurt problemen tussen twee bewonersgroepen. Een zeer complexe opgave om op te lossen. Een buurtcoach of studenteninitiatieven zouden daarbij kunnen helpen. Bij de buurtcoach of studenteninitiatieven als klager en oploskoffie kunnen bewoners kwijt wat hun dwars zit. Voor veel bewoners is het erg belangrijk dat zij het gevoel krijgen serieus genomen te worden en dat zij hun verhaal ergens kwijt kunnen. Bovendien hebben studenten vaak creatieve en frisse ideeën die een goede input zouden kunnen zijn. Daarbij zou een buurtcoach ook kunnen helpen bij mensen die niet lekker in hun vel zitten of gezondheidsproblemen hebben. Zij kunnen er bij de buurtcoach over praten of worden doorverwezen naar andere diensten zoals bijvoorbeeld een diëtiste. Vaak hebben mensen vanuit de verzekering recht op meer dan zij zelf weten (Persoonlijke communicatie, 2020).

Zorgcentrum de Borgstede zou heeft in één van de vleugels al een gezondheidscentrum zitten. Dit centrum kan worden uitgebreid met de buurtcoach en de plek zijn waaruit studenten opereren. De Borgstede verzorgt momenteel ook activiteiten voor de oudere doelgroep die gevestigd is in de wijk. Wellicht zouden deze activiteiten nog meer doelgroepen kunnen bereiken.

Tot slot is de huidige woningvoorraad niet toereikend genoeg. Veel senioren wonen momenteel in een grondgebonden woning die op ten duur niet geschikt

zal zijn. Door het schaarse aanbod in geschikte seniorenwoningen binnen de wijk is de doorstroming erg slecht. Dit zorgt ervoor dat er ook geen nieuwe jonge gezinnen of starters de wijk kunnen instromen. De doorstroom blokeert. In de wijk zijn verschillende locaties aangewezen voor nieuwbouwwontwikkelingen. Door ervoor te zorgen dat er op deze locaties ook (betaalbare!) woningen geschikt voor senioren worden gebouwd zal de doorstroom verbeteren. Wellicht lost een deel van de problemen in de Rivierenbuurt zicht dan ook op wanneer er mensen met gele of rode leefstijl worden aangetrokken.

Een sociale wijk

Door bewoners is tijdens wijkgesprekken (persoonlijke communicatie, 2020) aangegeven dat er soms wel draagvlak is voor activiteiten en soms niet. In een aantal gevallen willen bewoners wel, maar is er weinig draagvlak voor het organiseren. Andere bewoners vinden dat de sociale cohesie daar te ver voor achteruit is gegaan. Desalniettemin zou er voor de bewoners die wel geïnteresseerd zijn een wijkbudget worden toegekend. Dit zorgt er voor dat de wijk niet nog anoniemer wordt en wellicht raken andere bewoners toch wel geïnteresseerd.

Er wonen ook een hoop mensen in de wijk in een sociale huurwoning of er wonen mensen. Deze mensen hebben het over het algemeen niet heel breed. Ook wonen er mensen die de Nederlandse taal nog niet goed beheersen. Voor deze groep mensen kunnen activiteiten veel betekenen. Om er voor te zorgen dat er in de toekomst meer buurtinitiatieven kunnen plaatsvinden zal er een accommodatie beschikbaar

moeten worden gesteld. Dit zou de Borgstede kunnen zijn.

Een klimaatbestendige wijk

Naast het aanpassen van de openbare ruimte op de klimaatverandering, kan ook de woning aangepast worden. Zo kunnen groene daken, groene gevels, geveltuinen of een regenton al het verschil maken. In Rotterdam worden groene daken gesubsidieert. Dit initiatief zou ook kunnen werken in Barendrecht. Daarbij kan er in samenwerking met Patrimonium ook plannen gemaakt worden voor de huurwoningen in de wijk die in de nabije toekomst toe zijn aan renovatie.

07 **Bijlage G: Toelichting beplanting Noord**

Er konden drie type beplanting onderscheiden worden in het ontwerp van de Lavendelhof in Noord. In bijlage G zijn deze type beplanting nader toegelicht met de soorten planten waaruit het bestaat en de kenmerken ervan:

- G1 Bloemenweide
- G2 Vaste planten
- G3 Moerasbeplanting

Toelichting beplanting Noord

G1. Bloemenweide

Cruydt Hoeck biedt verschillende bloemenmengsels aan. Dit kan een mix zijn van éénjarige, tweejarige en vaste planten zijn. Deze bloemenmengsels voegen veel kleur en verschillende soorten toe aan de openbare ruimte en zijn goed voor de biodiversiteit. Voor het ontwerp komen twee type bloemenmengsels in aanmerking:

1. Bloemrijk grasland
2. Ruderaal mengsel

Bloemrijk grasland

Er zijn via Cruydt Hoeck veel verschillende zadenmengsels te verkrijgen van bloemrijk grasland. Op het ontwerp van Noord zou het N1 bijmengsel met vaste soorten (figuur xxxx) goed aansluiten. Dit mengsel is geschikt voor plekken binnen de bebouwde kom en speciaal gericht op vlinders, wilde- en honingbijen. Het mengsel zal jarenlang bloeien en kleur geven aan de openbare ruimte. Daarnaast is dit mengsel uitstekend om te combineren met een bijenhotel. (Cruydt Hoeck, z.d.)

Aanleggen

Bij het aanleggen hoeft de bodem minimaal bewerkt te worden. Het is belangrijk om eerst 4-6 cm van de grond af te graven en indien nodig onkruid te verwijderen met de 'vals zaai-bed methode', zoals beschreven in de handleiding van Cruydt Hoeck (z.d.). Inzaaien kan vervolgens het best in de nazomer of het voorjaar met de hand. Op een droge grond wordt een zaaidichtheid van 2gr/m² gehanteerd en op een vochthoudende en meer voedselrijke grond 1 tot 1,5 gr/m². Echter kan pas vanaf het tweede of derde jaar een optimaal bloemrijk resultaat verwacht

worden bij bloemrijk grasland. Daarom kan er voor een kleurrijk effect bij het inzaaien een éénjarig mengsel zoals het Akkeronkruidmengsel worden ingezaaid.

Onderhoud

Er kan het best één tot twee keer per jaar gemaaid worden aan het einde van het voorjaar of in de zomermaanden. Het beste is om dit gefaseerd te doen zodat er altijd iets in bloei staat voor de bijen.

Voor een uitgebreide beschrijving voor het aanleggen en onderhoud kan de handleiding van bloemrijk grasland geraadpleegd worden. Deze is te vinden op de website www.cruydhoeck.nl

Figuur 9 Bloemrijk grasland zaaimengsel N1

Soorten

Achillea millefolium – Duizendblad
 Agrimonia eupatoria – Gewone agrimonie
 Anthemis finctoria – Gele kamille
 Campanula trachelium – Ruig klokje
 Cardamine pratensis – Pinksterbloem
 Centaurea jacea – Knoopkruid
 Chamerion angustifolium – Wilgenroosje
 Daucus carota – Peen
 Filipendula ulmaria – Moerasspirea
 Geranium pyrenaicum – Bermooievaarsbek
 Hieracium umbellatum – Schermhavikskruid
 Hypericum perforatum – Sint Janskruid
 Hypochaeris radicata – Gewoon biggenkruid
 Knautia arvensis – Beemdkroon
 Lathyrus pratensis – Veldlathyrus
 Leontodon autumnalis – Vertakte leeuwentand
 Leucanthemum vulgare – Gewone margriet
 Lotus pedunculatus – Moerasrolklaver
 Lythrum salicaria – Grote kattenstaart
 Malva moschata – Muskuskaasjeskruid
 Nepeta cataria – Wild kattenkruid
 Origanum vulgare – Wilde marjolein
 Plantago lanceolata – Smalle weegbree
 Prunella vulgaris – Gewone brunel
 Ranunculus acris – Scherpe boterbloem
 Salvia pratensis – Veldsalie
 Sanguisorba minor – Kleine pimpernel
 Scabiosa columbaria – Duifkruid
 Sedum telephium – Hemelsleutel
 Solidago virgaurea – Echte guldenroede
 Stachys officinalis – Betonie
 Stachys sylvatica – Bosandoorn
 Succisa pratensis – Blauwe knoop
 Tanacetum vulgare – Boerenwormkruid
 Veronica longifolia – Lange ereprijs

Ruderaal mengsel

Ruderaal mengsels zijn zeer geschikt om te zaaien in bewoond gebied. Het ruderaal mengsel (figuur xxxx) geeft al snel (vanaf het eerste jaar) een kleurrijke vegetatie. Daarnaast is dit mengsel ook zeer geschikt voor bijen, vlinders, vogels en kinderen om in te spelen. Enige 'verstoring' door betreding is voor het voortbestaan van bepaalde soorten juist gewenst.

Aanleggen

Bij het aanleggen hoeft de bodem minimaal bewerkt te worden. Het is belangrijk om eerst 4-6 cm van de grond af te graven en indien nodig onkruid te verwijderen met de 'vals zaai-bed methode', zoals beschreven door Cruydt Hoeck. Inzaaien kan vervolgens het best met de hand. Op een droge grond wordt een zaaidichtheid van 2gr/m² gehanteerd en op een vochthoudende en meer voedselrijke grond 1 tot 1,5 gr/m².

Onderhoud

Het mengsel is makkelijk in onderhoud. Het hoeft slechts één keer per jaar gemaaid en afgeharkt te

worden. Dit kan het best aan het eind van de winter gedaan worden, zodat vogels er gedurende de winter voedsel vandaan kunnen halen. Eventueel kan onkruid voor het maaien worden verwijderd.

Voor een uitgebreide beschrijving voor het aanleggen en onderhoud kan de handleiding van ruderaal grasland geraadpleegd worden. Deze is te vinden op de website www.cruydt hoeck.nl

Figuur 10 Bloemrijk grasland
zaaimengsel N1

Soorten

Anchusa officinalis - Gewone ossentong
 Anthemis arvensis - Valse Kamille
 Anthemis tinctoria - Gele kamille
 Berteroa incana - Grijskruid
 Carum carvi - Karwij
 Cichorium intybus - Wilde cichorei
 Daucus carota - Peen
 Dipsacus fullonum - Grote kaardebol
 Echium vulgare - Slangenkruid
 Erodium cicutarium - Gewone reigersbek
 Fumaria officinalis - Gewone duivenkervel
 Geranium dissectum - Slipbladige ooievaarsbek
 Glebionis segetum - Gele ganzenbloem
 Isatis tinctoria - Wede
 Leucanthemum vulgare - Gewone margriet
 Malva moschata - Muskuskaasjeskruid
 Malva sylvestris - Groot kaasjeskruid
 Matricaria chamomilla - Echte kamille
 Melilotus albus - Witte honingklaver
 Melilotus officinalis - Citroengele honingklaver
 Oenothera biennis - Middelste teunisbloem
 Oenothera glazioviana - Grote teunisbloem
 Onopordum acanthium - Wegdistel
 Papaver dubium - Bleke klaproos
 Papaver rhoeas - Grote klaproos
 Raphanus raphanistrum - Knopherik
 Reseda lutea - Wilde reseda
 Reseda luteola - Wouw
 Securigera varia - Bont kroonkruid
 Sinapis arvensis - Herik
 Tripleurospermum maritimum - Reukeloze kamille
 Verbascum densiflorum - Stalkaars
 Verbascum phlomoides - Keizerskaars
 Vicia sativa subsp. nigra - Smalle wikke
 Vicia villosa - Bonte wikke

G2. Vaste planten

Vaste plantenborders hebben veel voordelen. Ze vereisen weinig onderhoud, hebben lage beheerskosten en kunnen veel kleur toevoegen aan de openbare ruimte. Organisaties als Green to Colour en Groen Collectief Nederland zijn gespecialiseerd in het aanleggen van vaste plantenborders en doen dit ook voor gemeentes. Op de websites van de organisaties zijn verschillende voorbeeldprojecten te vinden.

Voor het ontwerp van Noord is het belangrijk dat er meer kleur en variatie in het gebied komt. Daarbij is het gewenst om ook 's winters een groene openbare ruimte te hebben. Voor Noord zijn een aantal vaste planten ter illustratie uitgezocht die voldoen aan de eisen en daarmee passend zouden zijn in het ontwerp. Een groot gedeelte van de lijst is verkregen via Green to Colour (z.d.). Zij hebben een lijst opgesteld met bijen- en vlinderplanten.

Bij deze samenstelling zou de basisbeplanting kunnen bestaan uit Schapengras, Salie, Sering en de Sneeuwbal, want deze zijn wintergroen. Daar doorheen zouden de overige planten kunnen worden geplant. Er zullen vanaf het begin van het voorjaar tot laat in de zomer bloemen in bloei staan.

	<i>Festuca glauca</i> 'Intens Blue' - Blauw schapengras Bloeitijd: juni-juli Wintergroen: Ja		<i>Phlomis</i> - Brandkruid Bloeitijd: jul-aug Wintergroen: nee Bijen en vlinders
	<i>Allium</i> - Sierui Bloeitijd: mei-jun Wintergroen: nee Bijen en vlinders		<i>Echinacea</i> - Zonnehoe Bloeitijd: jun-aug Wintergroen: nee Bijen en vlinders
	<i>Aster dumosus</i> Bloeitijd: aug-okt Wintergroen: nee Bijen en vlinders		<i>Ceanothus thyrsiflorus</i> - Amerikaanse Sering Bloeitijd: mei-sep Wintergroen: ja Bijen en vlinders
	<i>Lavendula stoechas</i> - Kuiflavendel Bloeitijd: apr-sep Wintergroen: nee Bijen en vlinders		<i>Viburnum tinus</i> - Sneeuwbal Bloeitijd: mrt-apr Wintergroen: ja Bijen en vlinders
	<i>Verbena</i> - IJzerhard Bloeitijd: jul-okt Wintergroen: nee Bijen en vlinders		<i>Buddleja davidii</i> - Vlinderstruik Bloeitijd: jul-okt Wintergroen: nee Bijen en vlinders
	<i>Salvia nemorosa</i> Ostfriesland - Salie Bloeitijd: jun-aug Wintergroen: ja Bijen en vlinders		

G3. Moerasplanten

In het ontwerp voor Noord is een verlaagde groenstrook toegepast. Deze ontwerpmaatregel draagt bij aan klimaatadaptatie door het water tijdelijk te bergen. Omdat de planten in de border dus veel te maken krijgen met water, moeten het planten zijn die het goed doen op een natte bodem: moerasplanten. Zie hiernaast de lijst met moerassoorten die aansluiten op het ontwerp van de Lavendelhof. Deze lijst is verkregen via van Vliet (2020), een expert binnen de BAR organisatie.

De basisbeplanting van de verlaagde groenstrook zou kunnen bestaan uit Kalmoes en de Koekoeksbloem, omdat deze wintergroen zijn. De overige planten kunnen erdoorheen worden geplaatst. Er zullen vanaf halfverwege het voorjaar tot het eind van de zomer bloemen in bloei staan.

	Acorus calamus- Kalmoes Bloeitijd: juni-juli Wintergroen: Ja		Lychnis flos-cuculi - Echte koekoeksbloem Bloeitijd: mei-aug Wintergroen: ja Bijen en vlinders
	Bletilla striata - Japanse orchidee Bloeitijd: mei-jul Wintergroen: nee		Iris ensata - Japanse iris Bloeitijd: jun-jul Wintergroen: nee Bijen en vlinders
	Lythrum salicaria - Grote kattenstaart Bloeitijd: jun-aug Wintergroen: nee Bijen en vlinders		Mentha aquatica - Watermunt Bloeitijd: jul-sep Wintergroen: nee Bijen en vlinders
	Valeriana officinalis - echte Valeriaan Bloeitijd: mei-sep Wintergroen: nee Bijen en vlinders		Geranium palustre - Moerasooievaarsbek Bloeitijd: jun-aug Wintergroen: nee Bijen en vlinders
	Petasites hybridus - Groot hoefblad Bloeitijd: mrt-apr Wintergroen: nee		Filipendula ulmaria - Moerasspirea Bloeitijd: jun-jul Wintergroen: nee Bijen en vlinders
	Cyperus longus - Lang cypergras Bloeitijd: mei-jun Wintergroen: ja		Caltha palustris - Dotterbloem Bloeitijd: apr-mei Wintergroen: nee Bijen en vlinders

Figuur 11 Selectie moerasbeplanting Noord

08 Bijlage H: Reflectie & logboek

Als bewijslast voor de afstudeercommissie zijn een reflectie op de twee leercompetenties 'functioneren in een organisatie' en 'sturen en begeleiden van processen' toegevoegd. Daarnaast is een logboek bijgehouden van de communicatie op afstand.

H1 Reflectie leercompetenties

H2 Logboek

Reflectie & logboek

H1 Reflectie leercompetenties

Competentie

'Functioneren in een organisatie'

Situatie

Door de maatregelen van het coronavirus was het niet meer mogelijk om vanaf het gemeentehuis te werken. Vanaf week 6 tot het einde van de stage heb ik thuisgewerkt.

Dit was in het begin even schakelen. Maar de teamleider hield mij goed op de hoogte van ontwikkelingen betreft het communiceren. Het contact met collega's en mijn begeleiders kon direct worden opgepakt via mail, telefoon en teams.

Taak

De situatie eiste veel zelfdiscipline en initiatief. Naast mijn onderzoek moest ik goed contact blijven houden met de gemeente en op tijd mails uitzetten voor informatie. Veel collega's hadden het ook wat drukker gekregen door de omwenteling. Soms duurde het wat langer voor ik een antwoord kreeg of verdween mijn mail tussen de vele anderen. Het was belangrijk om goed bij te houden van wie ik wel of niet antwoord had gekregen, een herinneringsmail te sturen of even te bellen. Daarnaast moest ik op tijd wekelijkse overleggen met mijn begeleiders inplannen.

Actie

Wekelijks had ik een contactmoment met mijn bedrijfsbegeleiders via de telefoon of teams. Daarnaast had ik veel contact met andere

beleidsadviseurs via de mail, telefoon of teams om informatie verzamelen.

Resultaat

In het begin was het even zoeken. Zeker omdat ik nog niet kennis had gemaakt met iedereen, waardoor ik soms geen gezicht had bij degene die ik opbelde. Gelukkig was het vanuit de gemeente snel mogelijk om over te schakelen naar digitale communicatie. Daarbij heb ik goed het contact met beleidsadviseurs doorgepakt waardoor ik alle informatie die ik nodig had heb ontvangen. Ik heb veel beleidsadviseurs benaderd en in het begin van de stage ook een bericht op de workspace gezet waarin ik mij voorstelde. Dit zorgde ervoor dat mijn afstudeeronderzoek van mond tot mond ging binnen de organisatie. Ik werd zelfs een aantal keer benaderd met nieuwe informatie over mijn onderzoeksgebied.

Reflectie

Ik ben tevreden over hoe ik het heb aangepakt en heb doorgezet. In het begin vond ik het wel lastig om steeds naar informatie te vragen, omdat ik anderen ook niet 'tot last', wilde zijn. Maar iedereen stond juist voor mij klaar en vond het leuk om mij te helpen.

Ik heb geleerd om ruimte te maken in mijn planning om contact te zoeken en de tijd te nemen om te inventariseren van wie ik wel en geen antwoord heb ontvangen of wat ik nog nodig heb. Daarbij moet ik niet te snel denken dat ik mensen 'tot last' ben. Als zij het te druk hebben hoor ik dat vanzelf wel. Daarnaast heb ik geleerd dat het heel belangrijk is om het wekelijkse contact te blijven behouden, zodat ik

niet vervreemd raak en collega's ook niet vergeten waar mijn onderzoek over gaat. Het tussentijds presenteren van mijn onderzoek heeft daar ook goed bij geholpen.

Competentie

'Sturen en begeleiden van processen'

Situatie

Het coronavirus zorgde ervoor dat ik mijn planning en onderzoek iets moest aanpassen. Het omschakelen naar thuiswerken en benaderen van collega's kostte meer tijd. Daarnaast moest ik creatief omgaan met sommige onderzoeksmethoden.

Zo was het niet meer mogelijk om een bewonersbijeenkomst te organiseren en in de laatste stap van het onderzoek een ontwerp terug te koppelen naar de bewoners. Daarnaast waren collega's en vooral de GGD drukker. Dit maakte communiceren lastiger of het duurde langer om informatie te verzamelen. Tot slot werd ook een schetssessie voor mijn ontwerpen lastiger om digitaal te doen.

Taak

Ik moest mijn onderzoek en planning snel afstemmen op de situatie. Ik heb snel in kaart gebracht wat wel en niet meer haalbaar was. Voor onderdelen die niet meer haalbaar of mogelijk waren heb ik een alternatief bedacht. Daarbij ben ik zo vroeg mogelijk begonnen met het contact zoeken met beleidsadviseurs van de gemeente Barendrecht voor informatie.

Actie

Omdat bewoners bijkomsten momenteel niet mogelijk waren en ik het ook geen goed idee vond om aan te bellen, doordat ik wist dat er veel oudere mensen in het gebied wonen, heb ik mensen op straat aangesproken. Het oorspronkelijke idee was praten met sleutelpersonen, maar dit is uiteindelijk een steekproef geworden.

Omdat het niet mogelijk was om met mijn begeleiders te schetsen heb ik steeds vroegtijdig mijn ontwerpen opgestuurd voor feedback tijdens een overleg. Ik heb met mondelinge feedback mijn ontwerpen verbeterd. Daarbij heb ik een planning gemaakt waarin stond wie ik wanneer moest benaderen voor informatie.

Resultaat

Ondanks dat ik geen sleutelpersonen heb gesproken kreeg ik veel nuttige input uit de wijkgesprekken. Tevens zorgde dit voor validiteit van mijn onderzoek.

Communicatie met de GGD en beleidsadviseurs koste meer tijd en was niet altijd mogelijk. Helaas was de GGD te druk om data over sociale cohesie in Noord te verzamelen. Hierdoor heb ik de ervaringen van bewoners gebruikt om de cohesie te beoordelen.

Daarnaast was niet mogelijk om alle 6 stappen helemaal te voltooien. Het terugkoppelen van ontwerpen was niet mogelijk doordat hier te weinig tijd voor was en dit eigenlijk teruggekoppeld moest worden naar sleutelpersonen. Ontwerpen hadden wel teruggekoppeld kunnen worden naar de geïnterviewde bewoners, maar door de steekproef was dit niet haalbaar.

Reflectie

Ik ben tevreden met het eindresultaat van mijn onderzoek. Ik heb veel geleerd over het omgaan met tegenslagen en complicaties van het onderzoek. Ik ben erachter gekomen hoe belangrijk het is geweest om toch met bewoners te spreken, ondanks de situatie. Dit was zeer waardevol voor het onderzoek.

Daarnaast heb ik geleerd te accepteren dat het soms anders loopt en ik sommige dingen moet loslaten. In het begin was ik onzeker over mijn eindproduct, maar ik heb geleerd dat ik op mijzelf moet vertrouwen dat ik het kan.

H2 Logboek**Communicatie op afstand**

Ma 16 maart:

Contact met Michel Raats over groenkaart

Di 17 maart:

Wekelijkse feedbackmoment Alex & Christian

Do 19 maart:

Belafsprak Melissa van Luik over maatschappelijke aspecten + Mailcontact Andy & Lisette

Vrij 20 maart:

Mailcontact met Annemieke, Willem Goudzwaard en Michelle over gezondheidsmeter

Ma 23 maart:

Belafsprak Andy over klimaat en groen en belafsprak Lizette over spelen

Di 24 maart:

Wekelijkse feedbackmoment Alex & Christian

Woe 25 maart:

Mailcontact Marleen Overwater over maatschappelijke aspecten

Vrij 27 maart:

Contact met Rowalt Kannekens over demografische gegevens

Ma 30 maart: Belafsprak Christian over normering

Di 31 maart:

Wekelijkse feedbackmoment Alex & Christian + Contact met Arjen over Noord 1

Woe 1 april:

Mailcontact Sabine

Do 2 april:

Belafsprak Christian Quist over normering gezondheidsmeter + Contact met Joep

Vrij 3 april:

Mailcontact met Melissa van Luik, Willem Goudzwaard (groen) & Wybe Korpel (water)

Ma 6 april:

Belafsprak Alex & Christian over tussenpresentatie

Di 7 april:

Tussenpresentatie met begeleiders + Wekelijkse feedback Alex & Christian

Woe 8 april:

2e review school, contact met Joep, Christian en Alex over laptop crash

Do 9 april:

Belafsprak Wijkregisseur Noord 1 Arjen van Breugel

Di 14 april:

Wekelijkse feedbackmoment Alex & Christian

Woe 15 april:

Contact met Joep over laptop crash + mailcontact met Sabine

Do 16 april:

Belafsprak Christian Quist over normering gezondheidsmeter en voortgang

Di 21 april:

Wekelijkse feedbackmoment Alex & Christian, contact met Lizette over speelnormering

Woe 22 april: T

eams met Joep over voortgang, contact met Andy over gezondheidsmeter

Do 23 april:

Contact met Michelle over speelplekken, contact met Christian over voortgang

Vrij 24 april:

presenteren voor medestudenten via teams, wijkbezoek & wijkgesprekken

Di 28 april:

presenteren tijdens teamoverleg, wekelijks feedbackmoment Alex & Christian

Ma 4 mei:

Wekelijks feedbackmoment Alex & Christian

Do 7 mei:

Feedback op schetsen en visiekaart Alex & Christian

Vrij 8 mei:

Bespreken schetsen met Robin (medestudent), wijkbezoek & wijkgesprekken

Di 12 mei:
Wekelijks feedbackmoment Alex & Christian

Di 16 juni:
wekelijkse feedbackmoment Alex & Christian

Woe 20 mei:
Conceptverslag bespreken met Joep, Alex & Christian

Vrij 22 mei:
Conceptverslag & ontwerpen bespreken met Robin
(medestudent)

Di 26 mei:
Bespreken ontwerpen met Frank, presenteren
belanghebbende gezondheid (gemeente).

Do 28 mei:
Wekelijks feedbackmoment Alex & Christian

Woe 3 juni:
Wekelijks feedbackmoment Alex & Christian

Do 4 juni:
Bespreken aanbeveling met Alex

Vrij 5 juni:
Bespreken eindrapport met Robin (medestudent),
contact met David over conclusie, aanbeveling en
hoofdvraag, contact met Joep over hoofdvraag

Di 9 juni:
Wekelijks feedbackmoment Alex & Christian

Do 11 juni:
Bespreken conclusie, aanbeveling en discussie met
Alex & Christian

